

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

MİLLÎ MÜCADELE ROMANINDA
KADIN TIPLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Yasemin ALTINKAYNAK

Ankara-2004

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

MİLLÎ MÜCADELE ROMANINDA
KADIN TIPLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Yasemin ALTINKAYNAK

Tez Danışmanı

Doç.Dr. Nurullah ÇETİN

Ankara-2004

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

MİLLİ MÜCADELE ROMANINDA
KADIN TIPLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası _____

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi:

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
KISALTMALAR	IV
GİRİŞ: MİLLÎ MÜCADELENİN TARİHSEL ARKA PLANI	1
MİLLÎ MÜCADELE ROMANINA GENEL BİR BAKIŞ.....	14
I. BÖLÜM: MİLLÎ MÜCADELEDE OLUMLU ROL ALAN KADIN	
TİPLERİ	15
1. MİTİNGLERDEKİ KONUŞMALARıyla İŞGALLERİ PROTESTO	
EDEN KADIN TİPLERİ	15
2. İSTİHBARAT SAĞLAYARAK KATKIDA BULUNAN KADIN	
TİPLERİ.....	21
3. KUVAYI MİLLİYECİLERİN SAKLANMASINA YA DA	
ANADOLU'YA GEÇMESİNE YARDIM EDEREK KATKI	
SAĞLAYAN KADIN TİPLERİ.....	41
4. SAĞLIK ALANINDA KATKI SAĞLAYAN KADIN TİPLERİ.....	49
5. LOJİSTİK (CEPHANE, SARGI BEZİ, ÇAMAŞIR, YİYECEK VB.)	
BAĞLAMDA KATKI SAĞLAYAN KADIN TİPLERİ	53
6. ASKERİ BAĞLAMDA KATKI SAĞLAYAN KADIN TİPLERİ.....	60
7. MİLLÎ MÜCADELEYE AŞK DUYGUSUNUN YÖNLENDİRDİĞİ	
KADIN TİPLERİ.....	65
II.BÖLÜM: MİLLÎ MÜCADELEDE OLUMSUZ ROL ALAN KADIN	
TİPLERİ	76
1. MİLLÎ MÜCADELEYE KAYITSIZ TİPLER	76
2. İŞGALİ PROTESTO ETMESİNE KARŞIN OLUMSUZ KADIN	
TİPLERİ.....	80
3. MİLLÎ DEĞERLERİNİ YİTİRMİŞ KOZMOPOLİT TİPLER.....	86
4. MİLLÎ MÜCADELEYİ ENGELLEMeye ÇALIŞAN KADIN TİPLERİ..	100
III. BÖLÜM: SAVAŞTA MAĞDUR OLAN KADIN TİPLERİ	103
SONUÇ	112
KAYNAKÇA	118
ÖZET.....	122
ABSTRACT.....	123

ÖNSÖZ

Millî Mücadele, Türk milletinin tarihte vermiş olduğu toplumsal ve siyasî alanda yeniden varolma savaşıdır. Toplumumuzun bütünleşerek vermiş olduğu bu mücadele edebiyatımıza çeşitli yönleriyle ve evreleriyle yansımıştır.

Bu önemli tarihî olayın ilham kaynağı olduğu romanları inceleme konusu edinmiş çalışmalardan Aytekin Yakar'ın *Türk Romanında Millî Mücadele*, bu savaşın romanlarda hangi açılardan ele alındığını araştırır ve bunu daha çok cephedeki ve cephe gerisindeki mücadeleler ekseninde dönerek yapar. Bu alanda yapılmış diğer bir çalışma olan Ahmet Kıymaz'ın *(1918- 1928 Arası) Romanda Millî Mücadele*'de ise bu dönemin çeşitli yönlerinin ve kahramanlarının nasıl ele alındığını, bunların gerçeğe uygun olup olmadıkları sorularına cevap aranır. Makale makale hazırlanmış olan Türk Dili'nin *Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı* ve Mürşit Balabanlılar'ın hazırladığı *Türk Romanında Kurtuluş Savaşı*, Millî Mücadeleyi konu edinmiş romanları tanıtmak, bu çerçevede baskın çıkan, vurgulanan yönlerini ortaya koymak gayesini gütmektedir.

Bizim çalışmamızda ise amacımız, Türk milletinin birlik ve beraberlik içinde, bütünleşip tek yürek tek bilek haline gelerek gerçekleştirdiği bu mücadelenin içerisinde yer alan kadınların romanlarda olumlu ya da olumsuz, nasıl yer aldığını ortaya koymaktır.

Çalışmamız; kısaltmalar, giriş, romanların incelendiği üç bölüm, sonuç , kaynakça ve özetten oluşmaktadır. Girişte Millî Mücadele döneminin tarihî arka plânı verilmiştir. Ayrıca Kurtuluş Savaşı'nda yer almış gerçek kadın kahramanlara değinilmiştir. "Millî Mücadele Romanına Genel Bir Bakış" başlığı altında, Millî Mücadele romanıyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar ele alınır.

Romanların incelendiği kısımda ise on beş romanda görülen kadın tipleri olumlu, olumsuz ve savaşta mağdur olanlar olmak üzere üç ana başlık altında yer alan alt başlıklarla sunulmuştur. İncelememize konu olmuş romanlar ilk baskı tarihlerine göre sırasıyla şöyledir:

- Halide Edip Adıvar, *Ateşten Gömlek* (i.b. 1922)
- Reşat Nuri Güntekin, *Çalıkuşu* (i.b. 1922)
- Halide Edip Adıvar, *Vurun Kahpeye* (i.b. 1923)
- Aka Gündüz, *Dikmen Yıldızı* (i.b. 1928)
- Reşat Nuri Güntekin, *Yeşil Gece* (i.b. 1928)
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Sodom ve Gomora* (i.b. 1928)
- Mehmet Rauf, *Kurtuluş (Halâs)* (i.b. 1929)
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu, *Yaban* (i.b. 1932)
- Kemal Tahir, *Esir Şehrin Mahpusu* (i.b. 1961)
- Samim Kocagöz, *Kalpklılar* (i.b. 1962)
- Samim Kocagöz, *Doludizgin* (i.b. 1963)
- Kemal Tahir, *Yorgun Savaşçı* (i.b. 1965)
- Tarık Buğra, *Küçük Ağa* (i.b. 1968)
- Bekir Büyükarkın, *Bozkırda Sabah* (i.b. 1969)
- Hıfzı Topuz, *Millî Mücadele'de Çamlıca'nın Üç Gülü* (i.b. 2002)

Kullanabileceğimiz malzemeyi içermeleri dolayısıyla bu romanları seçtik. Ana ve alt başlıklar, romanlardan elde ettiğimiz malzemeye göre belirlenmiştir.

Sonuç kısmında, incelediğimiz romanların Millî Mücadele sırasında kadınların yararlılıklarına ve olumsuzluklarına yer verişleri, bu anlamda birbiriyle

benzeşen, örtüşen yönleri, kadın tiplerinin çizilişinde gerçekçi kalınıp kalınmadığı konularında vardığımız sonuçları aktarmaya çalıştık.

Çalışmamda benden yardımlarını ve hoşgörüsünü esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Nurullah Çetin'e sonsuz teşekkür ederim.

Yasemin ALTINKAYNAK

ANKARA, Ağustos, 2004

KISALTMALAR:

i.b. : ilk baskı

a.g.e. : adı geçen eser

M.E.B : Millî Eğitim Bakanlığı

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

GİRİŞ

MİLLÎ MÜCADELENİN TARİHSEL ARKA PLÂNI

I. Dünya Savaşı ile Millî Mücadele dönemini birbirinden kesin çizgilerle ayırarak ele almak mümkün değildir. Bu iki tarihî olay/dönem birbirine neden-sonuç bağıyla sıkı sıkıya bağlı olarak gelişmiştir. I.Dünya Savaşı devam ederken İtilaf devletleri aralarında yaptıkları antlaşmalarla Osmanlı topraklarını paylaşmışlardı. Bu antlaşmalardan Sykes-Picot Antlaşmasına göre Suriye’de kıyı bölgesi Fransız ve bir kısmı İngiliz yönetimi altında bir Arap devleti kurulacak, Filistin milletlerarası bir bölge olacaktı. Güney Doğu Anadolu Fransızlara verilecekti. St. Jean Maurienne Antlaşması da İtalya, İngiltere ve Fransa arasında yapıldı. Bu antlaşmaya göre Mersin’in batısından başlamak üzere Antalya, Konya, Aydın, İzmir bölgeleri İtalya’nın olacaktı. Bu iki gizli antlaşmadan da görüldüğü üzere İtilâf devletlerinin Osmanlı toprakları ile ilgili gizli emelleri bulunmaktaydı.¹

Osmanlı ordusu Kafkas, Süveyş ve Irak cephelerinde başarısız olmuş; ancak Çanakkale cephesindeki başarılarıyla Rusya’nın da çöküşünü hızlandırmıştır.1917 yılında Rusya, ardından Romanya savaştan çekilir.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson, 8 Ocak 1918’de on dört maddelik barış prensiplerini yayımlar. Antlaşmaların açık yapılması, denizlerin serbestliği, devletlerin ancak güvenliği sağlayacak kadar silâh gücüne sahip olmaları, sömürge halkı ile sömürgeci devletin isteklerinin kesin bir tarafsızlıkla halledilmesi vb. esasları ile bu prensipler yenilgiye doğru giden devletlere ferahlık vermiştir. 1918 yılı sonunda Bulgaristan, Osmanlı, Avusturya, Almanya ağır şartlarla ateş kesmeyi kabul eder. 30 Ekim 1918’de Mondros Mütarekesi imzalanır. Bu antlaşma, Osmanlı

¹ Gökbilgin, Tayyip, *Millî Mücadele Başlarken* c.I-II, Ankara, 1959-1965

toprakları üzerinde gizli antlaşmaların uygulanmasını kolaylaştıracak şekildedir ve bu, Osmanlı için kayıtsız, şartsız teslim olmak demektir. Özellikle yedinci ve yirmi dördüncü maddeler İtilâf devletlerinin niyetini ayan beyan ortaya koymaktadır.¹

Bu arada antlaşma görüşmeleri sırasında Osmanlının yenilgiyle sonuçlanan bu savaşa girmesine neden oldukları düşünülen Talat Paşa, Enver Paşa, Cemal Paşa ve İttihat ve Terakki cemiyetinin diğer birkaç ileri geleni yurt dışına kaçırlır.

İngilizler yedinci madde gereğince Musul'u ve İskenderun'u işgal eder.

Paris Barış Konferansı neticesinde İttifak devletleriyle barış antlaşmaları (Almanlarla Versailles Barış Antlaşması, Avusturya ile Saint Germain Antlaşması, Bulgaristan'la Nevilly Antlaşması, Macaristan ile Trianon Antlaşması) imzalanmasına rağmen Osmanlı Devleti ile antlaşma en sona bırakılır. Çünkü Osmanlı topraklarının paylaşılmasında anlaşmazlıklar vardır. Ayrıca Anadolu'da Millî Mücadele başlamıştır.²

Türlere yapılan ağır muameleler, Ermenilerin ve Rumların taşkınlıkları, İstanbul hükûmetinin tepkisizliği sonucunda kurtuluş çaresi arayanlar, cemiyetler, dernekler kurmaya başladılar. Edirne'de Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Osmaniyesi, İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti, İstanbul'da Doğu Vilayetleri Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Gizli Karakol Cemiyeti, Urfa Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Millî Kongre gibi.

Bu sıralarda Samsun ve çevresinde Rum çeteleri düzeni bozmaktadırlar ve İtilaf devletleri düzenin yeniden sağlanmasını İstanbul hükûmetinden ister. Mustafa

¹ Gökbilgin, Tayyip, *Millî Mücadele Başlarken* c.I-II, Ankara, 1959-1965

² Belen, Fahri, *Askerî Siyasal ve Sosyal Yönleriyle Türk Kurtuluş Savaşı*, Başbakanlık Basımevi,

Kemal, Vahdettin tarafından o bölgedeki durumu incelemek ve düzeni sağlamak üzere Samsun'a gönderilir. M.Kemal 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ulaşır.

15 Mayıs 1919'da İzmir Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir.İzmir'in işgalini protesto için Darülfünun konferans salonunda, Üsküdar'da, Fatih'te, Kadıköy'de, Sultan Ahmet meydanında mitingler yapılır. Bundan iki ay kadar önce de İstanbul hanımları İstanbul'un işgal edilmemesi için Fatih meydanında bir miting yapmayı kararlaştırmışlarsa da bu zabıta tarafından engellenmiştir. Onlar da Fatih türbesinde toplanmışlardır. Darü'l-Fünun'u bitirmiş olan Mediha Muzaffer Hanım bir söylevde bulunmuştur.O zamanın *Memleket* adlı bir gazetesi haberi verirken bu toplantıda yer alan hanımları "memleketimizin en yüksek ailelerine mensup hanımefendiler" şeklinde tanıtmıştır.Bu hanımlar Paris, Londra, Roma, Washington kadın cemiyetlerine de muhtıralar gönderirler.Yine *Memleket* gazetesinde Türk kızlarının da mücadeleye katılmalarını teşvik edici makaleler yayımlanmıştır.

İzmir'in işgalinden sonra 19 Mayıs'ta yapılan Fatih mitinginde Halide Edip de bulunmaktadır.Halide Edip işgalleri protesto için yapılmış olan mitinglerde konuşan, protestolarda imzaları bulunanlar arasında başta gelir. Sultan Ahmet meydanında yapılan mitingde de konuşmuştur. Bu mitingde İtilaf devletleri temsilcilerine verilmek üzere bundan sonra bütün cami ve mescitlerde okunması kararlaştırılan beyanname binlerce halk tarafından kabul edilmiştir. Beyannameyi hazırlayanlar arasında Halide Edip de vardır.

Halide Edip, Fatih, Kadıköy, Sultan Ahmet mitinglerinde konuşmalar yapmıştır.Sadece mitinglerde söylevler vermekle yetinmemiş ayrıca cephede de görev almıştır. 2 Nisan 1920'de Ankara'ya gitmiş, Ağustos 1921'de de cephede çalışmak istediğini M. Kemal'e yazmıştır. Cevapta batı cephesinde çalışmasına izin

verildiği yazılıdır. Sakarya Savaşı'ndan sonra görevine er değil onbaşı olarak devam etmiştir.Cephede silah kullanmamıştır. Cepheden Ankara'ya Ocak 1922'de döner.¹

Mitinglerde kadınların yaptığı konuşmalar, orada toplanmış halk üzerinde daha etkili olmaktadır. Münevver Saime, Naciye, Şüküfe Nihal, Naciye (Elgin) bu mitinglerde konuşma yapmış olan diğer kadınlardır. İşgaller bu şekilde muhtıralarla, mitinglerle protesto edilirken M. Kemal Samsun'dan Havza'ya geçer. Amacı halkın uyanmasını sağlamak ve onları düşmana karşı direnişe geçirmektir. Havza'dan Amasya'ya geçen M. Kemal, arkadaşları Rauf (Orbay) Bey, Ali Fuad (Cebesoy) Paşa,Refet (Bele) Beylerle görüşerek Amasya Genelgesini imzalar. Bu genelge ile Millî Mücadelenin amaç ve yöntemi belirlenmiştir. Bu arada 23 Haziran'da M. Kemal 9.Ordu Müfettişliği görevinden azledilir. Erzurum Kongresinde yine işgale karşı direnilmesi gibi kararlar alınmış, başkanlığını M. Kemal'in yaptığı dokuz kişilik bir temsil heyeti seçilmiştir. Nihayet 4-11 Eylül 1919 tarihleri arasında Sivas Kongresi toplanır.Bu kongre ile sadece doğu illeri için yapılmış olan Erzurum Kongresinde alınan kararlar bütün ulusa mâl edilir. Millî cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Derneği adı altında birleştirilir. Temsil Heyeti Doğu Anadolu'yu temsil eder, sözü kalkar ve yerine vatanın tamamını temsil eder, denilir. Manda ve himaye reddedilir.

Sivas Kongresinden sonra Sivas valiliğinin 9 Aralık 1919 tarihli yazısıyla Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti kurulmuştur. Cemiyetin kuruluş haberi *İrade-i Milliye* gazetesinde şöyle verilir: “Sivas hanımları geçen Cuma günü (5.XI.1919) Nümune Kız Mektebinde toplanarak memleketin bütünlüğü ve istiklâlini müdafaa uğrunda bütün Anadolu'nun birliği için çalışmak üzere bir cemiyet

¹ Tansel, Fevziye Abdullah, *İstiklâl Harbi'nde Mücâhit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1991

kurmuşlardır. İstanbul hükûmetine, İtilâf devletleri temsilcilerine çektikleri telgraflarla vatanlarının uğradığı tehlikeyi protesto etmişlerdir. Hanımlarımızın memleket endişesi etrafında erkekleri ve kardeşleriyle el ele ve sonuna kadar çalışmaya azmettiklerini gösteren bu vatanperver teşebbüs hususiyle, nutuklarında ve telgraflarında gösterdikleri metin, ciddî ve müstesna fedâkarlık hisleri, her türlü sitayişlerin üstünde bir his ve heyecan ile telâkki edilmiştir. Medeniyet âleminde, Anadolu'nun bu muhterem ve azimkâr heyecanlı seslerini Türk milletinin daima yaşayacağına en büyük delil olarak kabul olunacaktır.” Bu cemiyetin yönetim kurulu, göreve başlamasının üç gün sonrasında TBMM'nin açılışına kadar M. Kemal'le yazışmalarda bulunmuştur. İlk yazısında on iki kişiden oluşan yönetim kurulunun birkaç günlük çalışmayla sekiz yüzden çok üye kaydettiklerini yakında Sivas'ta üye olmayan hiçbir kadının kalmayacağı, Anadolu'nun başka yerlerinde de cemiyetler kurulmasına çalışacakları bildirilir. M. Kemal imzalı gelen cevapta bu cemiyet tebrik edilir.

Bu cemiyet, işgalleri ve o zaman özellikle Adana'da müslümanlara yapılan zulümleri telgrafla ilgili yerlere protesto etmiş, işgallerin önlenmesini istemiştir. Amasya, Erzincan, Kayseri, Bolu, Burdur, Kayseri, Kastamonu, Niğde, Kangal, Pınarhisar'da Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti temsil heyetleri kurulmuş, millî kuvvetler için büyük para yardımlarında bulunulmuştur.¹

Bu sırada 16 Mart 1920'de İstanbul İngilizler tarafından işgal edilir. İlk direnme Fransızlar Adana bölgesini işgal ederken Dört Yol'da olur. Bu Millî Mücadelenin başlangıcı da sayılabilir. Maraş'ta Ermenilerin Türk kadınlarına sarkıntılık etmelerine müdahale eden iki kişinin yaralanması üzerine Sütçü İmam,

¹ Tansel, Fevziye Abdullah, *İstiklâl Harbi'nde Mücâhit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1991

Ermenilerden birkaçını yaralayarak kaçar. Yaşanan bayrak olayının da ardından Maraş'ta Fransızlarla millî kuvvetler çarpışır ve Fransızlar Maraş'ı boşaltmak zorunda kalırlar. Fransız güçlerine karşı Maraş halkı kadını, çocuğu, ihtiyarıyla büyük bir direniş göstermişler, diğer il halklarına da örneklilik teşkil etmişlerdir. Urfa'da da aynı şey söz konusudur. Millî kuvvetlerin başarısı üzerine Fransa Ermenilerin hayatlarının korunması ve esirlerin teslimi şartıyla 11 Nisan 1920'de burayı da boşaltmak zorunda kalır. Bu bölgedeki direnişte silahı eline alarak bizzat cepheye koşan kahraman Türk kadınlarının da payı büyüktür. Çukurova'da bıçaklarla, sopalarla düşmanla mücadele eden halkı kumanda eden Hacı İshak Ağa eşiyle birlikte savaşmıştır. Hacı İshak Ağa şehit düşünce eşi, bölgenin mıntika kumandanı olan Yarbay Şemsettin Bey'e "Kumandan Bey, Hacı İshak şehit oldu; fakat Türk milleti yaşayacaktır." diyecek kadar vatan sevgisiyle doludur ve kendisini millî mücadaleye adanmıştır. Bu bölgede kahramanlık göstermiş olan birçok Türk kadını vardır. Bunlardan biri olan Tayyar Rahmiye 1920'de Adana'da Fransızlara karşı müfrezesiyle birlikte savaşmıştır. Ateş altında kalan iki arkadaşını korumak amacıyla tereddütsüz atıldığı için kendisine tayyar (uçan) lâkabı verilmiştir. Yine Fransızlara karşı yapılan bir mücadelede "Ben kadın olduğum halde ayakta duruyorum da , siz erkek olduğunuz halde yerlerde sürünmekten ve saklanmaktan utanmıyor musunuz?" diye bağırarak arkadaşlarını hücumla teşvik etmiştir. Fransız karargahı önünde alnından vurularak şehit düşmüştür.¹

İrade-i Millîye gazetesinin 2 Şubat 1920 tarihli nüshası "Kahraman Bir Türk Kadını" başlıklı yazısında Maraş'ta Fransızlarla mücadeleler sırasında Bitlis defterdarının hanımının bir mazgal hazırlayarak buna yaklaşan sekiz düşmanı

¹ Tansel, Fevziye Abdullah, *İstiklâl Harbi 'nde Mücâhit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1991

öldürdüğünden ve akşam da erkek kılığına girerek yine mücadele için silaha sarıldığından bahseder.

Adana'da Fransızlara karşı yapılan mücadelede yararlılık gösteren Türk kadınlarından biri de Hatice Hatun'dur. Yol soran Fransız kuvvetlerine yanlış yol göstererek onları Karboğazi'na sokmuş ve bunu millî kuvvetlere haber vermiştir. Pusuya düşürülen Fransız kuvvetleri top ve tüfekleriyle esir edilmişlerdir.

Gaziantep'li Yirik Fatma, Antep henüz Fransızlar tarafından kuşatılmadan önce düşmana karşı koymak için yola çıkanlar arasındadır. Elinde büyük bir et satırıyla akıncılarla yola çıkmış, çetenin gece dinlenmesini sağlamak için nöbet de tutmuştur.

Gülsüm Bacı ise Mersin-Tarsus arasında savaşın en kızgın olduğu bir zamanda susamış olan ve yanlarında matara bulunmayan Türk erlerine su taşır ve onlar sularını içerken bir askerin tüfeğini alarak düşmana doğru iki el ateş edip "Artık ölsem de gam yemem." der.¹

Kurtuluş Savaşında yararlılık gösteren Adana mücahid kadınlarından Tayyar Rahmiye, Hatice Hatun madalya alanlar arasındadır.

Bu arada başa geçen Ferit Paşa hükûmeti, Millî Mücadeleyi eritmek ve millî kuvvetleri dağıtmak için olanca gücünü sarfetmektedir. Şeyhülislam'a hazırlatılan fetvalar Anadolu'ya düşman uçaklarıyla atılır. Millî kuvvetleri dağıtmak için Kuvayı İnzibatiye (halife ordusu) hazırlanır. Fetvalarda millî kuvvetlerin hilafet makamına karşı geldiklerinden ve bu şekilde dinden imandan çıktıklarından dolayı katledilmeleri gerektiği söylenmektedir. Ankara'da meclis açılmadan evvel karşı

¹ Tansel, Fevziye Abdullah, *İstiklâl Harbi'nde Mücâhit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1991

fetvalara başvurulur. Bu karşı fetvalarda halifenin esarete olduğu ve onun kurtarılacağı, Millî Mücadeleye katılanların asi olmadıkları açıklanmaktadır.¹

Millet Meclisi, Ankara’da toplanmaya çalışılırken bir yandan Düzce, Yozgat, Beypazarı, Anzavur ayaklanmaları gibi din adına yapılan ayaklanmalar bastırılmaya çalışılmaktadır.

Doğuda ve güneyde Ermeniler, Karadeniz Bölgesinde Rumlar silahlandırılmıştır. Batıda Yunan ordusu taarruza hazırlanmaktadır. Böyle bir durumda Millî Mücadele zor görünmektedir; fakat İngilizlerin Kütahya’dan çekilmeleri, Merzifon ve Samsun’daki askerlerini geriye almaları, İzmit’e kadar çekilmeleri ve Fransızların Urfa ve Maraş’ı boşaltmaları gibi başarılar da elde edilmiştir.

Büyük Millet Meclisi 29 Nisan’da Ankara’da toplanır. 24 Nisan’da M. Kemal başkanlığa seçilir. Meclis, 20 Ocak 1921 tarihine kadar Osmanlı meclisinin devamı sayılmıştır. Bu tarihte ise “Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir.” prensibi kabul edilir.

Paris Barış Konferansına davet edilen Osmanlı hükûmeti adına konferansa katılan Tevfik Paşa, bu ağır barış şartlarını kabul edemeyeceğini bildirerek İstanbul’a döner.

22 Haziran’da taarruza başlayan Yunan ordusu güneyde Adagide, Kiraz, doğuda Salihli ve kuzeyde Akhisar’ı ele geçirir. Soma, Kırkağaç zaptedilir. İzmir

¹ Belen, Fahri, *Askerî Siyasal ve Sosyal Yönleriyle Türk Kurtuluş Savaşı*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973

kuzey cephesi bozulmuş ve millî kuvvetlerin çoğu dağılmıştır. Balıkesir, Bursa ve Trakya işgal edilir.

Büyük Millet Meclisinin meşruluğuna karşı yapılacak hareketleri önlemek için Hıyaneti Vataniye kanunu çıkarılır.

Çerkez Ethem kuvvetleri Anzavur ayaklanmalarını, Düzce ve Yozgat ayaklanmalarını bastırır.¹

Osmanlı Devleti 10 Ağustos 1920'de ağır hükümler içeren Sevr Antlaşmasını imzalar. TBMM ise yaptığı toplantıda Sevr Antlaşmasını imzalayanları ve onaylayanları vatan haini ilan eder ve bu antlaşmayı tanımadığını duyurur.

Düşman işgaline Kuvayı Millîye birlikleri karşı koymaktadır. Ancak bu birlikler askerî disipline ve düzene sokulamamıştır. TBMM düzenli orduya geçiş kararı alır. Bu karara bazı Kuvayı Millîye komutanları (Çerkez Ethem, Demirci Mehmet Efe) ayaklanır.

Doğu cephesinde 1917'de Rusya'dan ayrılan ve Kars dolaylarında Ermenistan devleti kuran Ermeniler, Mondros Ateşkes Antlaşmasıyla Kuzeydoğu Anadolu'da kendilerine vaat edilen Türk topraklarına hücumla başlarlar. TBMM doğu cephesi komutanlığına Kazım Karabekir Paşa'yı tayin eder. Yapılan savaş sonunda 3 Aralık 1920'de Ermenilerle Gümrü Antlaşması yapılır. Ermeniler bu antlaşma ile Doğu Anadolu'daki isteklerinden vazgeçmişlerdir. Bu antlaşma TBMM'nin uluslararası alanda imzaladığı ilk antlaşmadır.

Fransızlar ise Antep, Urfa ve Maraş'tan çekildikten sonra Ankara Antlaşması (1921) ile Hatay-İskenderun hariç Anadolu'yu terk ederler.

¹ Özalp, Kâzım, *Millî Mücadele (1919-1922)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. baskı, Ankara, 1988

İtalya ise Antalya yöresinde Yunanlılara kaptırdıkları yerler için kırgındırlar. Bu nedenle Yunan'a karşı Kuvayı Milliye'yi destekler bir tavır takınırlar. Onlarla savaşılmamıştır, batıda kazanılan zafer üzerine kendiliklerinden Anadolu'dan çekilmişlerdir.

En büyük mücadele batı cephesinde Yunanlılara karşı olmuştur. I. İnönü Savaşı sonunda Eskişehir'i almak ve Ankara üzerine yürümek amacındaki Yunan kuvvetleri yenilir.

Yapılan Londra Konferansına (1921), TBMM de çağrılır. Böylece İtilaf devletleri Ankara hükümetini tanımış olur.

Yunan kuvvetleri II. İnönü Savaşında, Afyon, Eskişehir, Kütahya, Sakarya savaşlarında hezimete uğrar. Yunanlılara karşı yapılan son savaş, Büyük Taarruz'dur. Bu savaşta da Yunan kuvvetleri bozguna uğrar.

Batı cephesinde Yunanlılarla yapılan bu büyük savaşlar sırasında ordu için insan, malzeme, silah, cephane, araç gerekmekteydi. Ordunun bu ihtiyaçlarının karşılanması için Tekalif-i Milliye kanunu çıkarılır. Bu kanunla her mahallede bir Tekalif-i Milliye komisyonu kurulur. Halkın elindeki her türlü yiyecek giyeceğin yüzde kırkına sonradan ödenmek üzere el konulur. Halk kadını, ihtiyarı, çocuğuyla cephe gerisinde didinerek zafere ortak olmuştur. İstanbul'daki gizli teşkilat da gece gündüz çalışmakta depolardaki top, tüfek ve cephaneleri Anadolu yakasına kaçırmaktadır. Bunlar oradan da hayvan ve insan sırtlarında Ankara'ya nakledilmektedir. Nakil işlerini köy ihtiyarları ve kadınlar yapmaktadır. Her gün kafiler halinde Ankara'ya geçişler olmaktadır. Ankara'ya giden yollar kağnılarla veya sırtlarında cephane taşıyan kadınlarla dolar. Kimi kadınlar büyük top mermilerini sırtlarında taşımışlardır.

Kadınlar ayrıca Hilal-i Ahmer (Kızılay) şubesi kurarak altınlarını, takılarını buraya bağışlamışlardır. Hilal-i Ahmer Kadın Şubesi ordu için birçok erzak, eşya toplamıştır.¹

Batı cephesinde de kadınlar diğer cephelerde olduğu gibi orduya sadece lojistik destek vermekle kalmamış cephede düşmanla savaşmışlardır da. Kara Fatma, silah elinde cephede düşmanla savaşan bu kadınlardan biridir. Asıl adı Fatma Seher'dir. I.Dünya Savaşı'nda da kendi ailesinden dokuz on kadınla birlikte Kafkasya cephesine gitmiştir. Mondros Mütarekesinden sonra M.Kemal'in Sivas'ta faaliyete geçtiğini öğrenince hemen yola çıkarak Samsun'a oradan da Sivas'a gider. Üç günlük bir çabadan sonra M.Kemal'le görüşür. M.Kemal, ona adını, silah kullanmayı, ata binmeyi bilip bilmediğini, savaştan korkup korkmadığını sorar. Konuşma sonunda da bütün kadınların onun gibi olması isteğinde bulunur. Ona "Kara Fatma" diye hitap eder. Bu hitaptan sonra Fatma Seher'in adı Kara Fatma olarak kalır. M.Kemal Kara Fatma'ya kendi eliyle yazdığı bir kağıt vererek bunun sıkışık durumlarda işe yarayacağını söyler. Bir an evvel İstanbul'a gidip işe başlamasını ister. Kara Fatma bu talimat üzerine İstanbul'a gelir ve M.Kemal'den aldığı kağıdı göstererek on beş kişilik bir çete kurar. Bunlar köylü kıyafetine girerek İzmit'e gitmişler orada Erzurum muhaciri olduklarını söylemişlerdir. Gizlice yaptıkları propagandalarla sayılarını arttırmışlardır. Sayılarını arttırdıktan sonra savaşa katılırlar. Fındıktepe'yi düşmandan temizleyerek buraya Türk bayrağını dikmişlerdir. Müfrezesine kırk üç kadından başka yedi yüz de erkek katıldığını söyleyen Kara Fatma, kadınlardan yirmi sekizi şehit düştükten sonra geriye kalan on sekiz kadın ve diğer erkeklerle I.İnönü ve II.İnönü savaşlarına katılmıştır. Bu savaşta

¹ Tansel, Fevziye Abdullah, *İstiklâl Harbi'nde Mücâhit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1991

yaralanmış, tedavisinden sonra Düzce çevresindeki asker kaçaklarını toparlamak için oraya gitmiştir. Kara Fatma, 1921 İzmit'in düşmandan temizlenmesine kadar orada kalmıştır. Cepheye gönüllü asker de toplamıştır. İznik cephesine getirdiği üç yüz seksen gönüllü arasında oğlu ve kardeşi de vardır. Sakarya Savaşı'nda da düşmanla çarpışmıştır. Müfrezesiyle katıldığı Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nde esir düşer fakat kurtularak kıtasının başına geri döner. Bu başarısından dolayı üsteğmenliğe terfi eder. Kara Fatma müfrezesiyle Bursa'nın kurtuluşunda da bulunur. Gösterdiği yararlılıklar ve kahramanlıklar dolayısıyla kendisine madalya verilmiştir.

Kocasını Balkan Savaşlarında kaybeden, Yunanlıların İzmir'e girmesinden sonra köy köy dolaşarak gönüllü toplayan, iki oğlu ile birlikte Kuvayı Milliye'ye katılan Ayşe Hanım da batı cephesinde savaşmış kadınlarımızdandır. Aydın'da, Demirci'de Yunanlılara karşı kahramanca savaşmıştır. Büyük oğlunu Demirci'deki savaşta şehit vermiştir. I. ve II. İnönü Savaşlarına da katılmış, küçük oğlunu da bu sırada şehit vermiştir. Sakarya Savaşı'na da katılmış, kasığından yaralanmıştır. Tedavi gördükten sonra müfrezesine geri dönmüştür. Başkumandanlık Meydan Muharebesinde de savaşmış ve Yunan'ı İzmir'de denize döken kıtalar arasında yer almıştır.

Yine cesur Türk kadınlarından Nazife Kadın ise Türk kuvvetlerinin yerini Yunanlılara söylemeyince düşman askerleri tarafından fırına atılıp yakılarak şehit edilir.

Gördesli Makbule de babası ile birlikte çete savaşlarına katılmıştır. Yirmi bir yaşında şehit düşer.

Asker Saime Hanım, İstanbul hanımlarından Millî Mücadeleye fiilen katılan, cephede silah kullanan, yaralanan bir hanımefendidir. İzmir'in işgali dolayısıyla Kadıköy Belediye Dairesi önündeki mitingde konuşmuş, mitingden sonra tutuklanmış, Anadolu'ya kaçarak Millî Mücadeleye katılmış ve yaralanmıştır. İstiklâl madalyası almıştır.¹

En son yapılan Başkumandanlık Meydan Savaşı'nda da Yunanlıların yenilgiye uğraması üzerine Mudanya Ateşkes Antlaşması (11 Ekim 1921) yapılır. Bu antlaşma ile Boğazlar, Doğu Trakya ve İstanbul savaş yapılmadan alınır. İstanbul ve Boğazların TBMM'ne teslim edilmesi Osmanlı devletinin hukuken sona erdiğini gösterir. Barış için düzenlenen Lozan Konferansına İngiltere, Fransa, İtalya, Yunanistan, Romanya, Yugoslavya, Japonya, Sovyet Rusya, ABD ve TBMM hükûmeti çağrılır. 24 Temmuz 1923'te Lozan Barış Antlaşması imzalanır. Böylece yeni Türk devleti tanınmış olur ve Misak-ı Millî sınırlarına ulaşılır.

Görüldüğü üzere yüreği vatan sevgisiyle dolu Türk kadınları yurt topraklarını düşmandan temizlemek için maddî manevî hiçbir fedakârlığı esirgememiş, bu yolda canını dahi feda etmekten kaçınmamış, millet bütünlüğü içerisinde kendilerine düşen görevi büyük bir özveriyle yerine getirmişlerdir.

¹ Tansel, Fevziye Abdullah, *İstiklâl Harbi'nde Mücâhit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1991

MİLLÎ MÜCADELE ROMANINA GENEL BİR BAKIŞ

Türk milletinin tarihinde bir dönüm noktası olan Millî Mücadele, edebiyatımıza çeşitli yönleri ve evreleriyle yansımıştır. Bütün imkânsızlıklara ve olumsuzluklara rağmen kazanılmış olan millî zafer, edebiyatçılar için bulunmaz nitelikte bir kaynaktır. Bu nedenle Millî Mücadeleyi konu edinen veya yalnızca fon olarak kullanan birçok roman vardır. Bu romanlarda yazarlar, gerçek olaylardan esinlenerek, kendilerinin çizdikleri çerçeve içinde Millî Mücadeleyi ve bu mücadelenin kahramanlarını ölümsüzleştirmeye çalışmışlardır. Bu romanların kimisi Millî Mücadeleyi hazırlık safhasından, cepheye, cephe gerisine, toplumun çeşitli kesimlerinin bakış açılarına varıncaya dek birçok yönüyle kucaklama gayretinde iken kimisi de birkaç yönünü ele almakla yetinmiştir. Millî Mücadeleyi konu edinmiş romanları inceleyen çalışmalarda bu romanlar, olayların, roman kişilerinin gerçeğe uygun olup olmaması, cephe ve cephe gerisi faaliyetler, romanların birbirinden etkilendiği, birbiriyle örtüştüğü, yazarların yaklaşımlarının subjektif mi yoksa objektif mi olduğu açılarından ele alınır. Ayrıca Millî Mücadelenin yalnızca dış düşmana karşı yürütülen bir savaş olmadığı, düşmana karşı verilen direnişin hangi güçlere, hangi sınıflara dayandığı araştırılır.

Bu çalışmalarda ele alınan romanların kişileri, Millî Mücadelenin tarafında veya karşısında oluşlarıyla, vatansever veya vatan haini, çıkarıcı, yobaz, işbirlikçi, yabancı hayranı, mandacı olarak adlandırılarak, bu şekilde tasnif edilerek ele alınırlar. İstanbul'da oturan, Tanzimat'tan sonra kabukta kalan bir batılılaşmayı benimsemiş elit kesimin, orta sınıftan askerlerin, aydınların, Anadolu eşrafının, Anadolu köylüsünün, din adamlarının bu romanlarda nasıl yer bulduğu incelenir.

I. BÖLÜM:MİLLÎ MÜCADELEDE OLUMLU ROL ALAN KADIN TIPLERİ

1.MİTİNGLERDEKİ KONUŞMALARıyla İŞGALLERİ PROTESTO EDEN KADIN TIPLERİ:

Türk kadınları özellikle İstanbul hanımları, işgaller karşısında tepkisiz kalmamış düzenledikleri mitinglerle, gazetelerde yayımlanan makaleleriyle, diğer milletlerin kadın cemiyetlerine ve ilgili yerlere gönderdikleri muhtıralarla işgalleri kınamış, halkın millî duygularını uyandırarak onları mücadele için yüreklendirmeye çalışmışlardır. Mitinglerde özellikle kadınların yaptığı konuşmalar çok etkili olmuştur. Halide Edip'in *Ateşten Gömlek* ve Hıfzı Topuz'un *Millî Mücadele'de Çamlıca'nın Üç Gülü* romanlarında mitinglerde konuşma yapan kadın tiplerine yer verilir.

Halide Edip'in *Ateşten Gömlek* romanında, romanın baş kişisi olan Ayşe'nin İstanbul'a gelişinden bir gün sonra Sultanahmet'te bir miting düzenlenir. Ayşe ve beraberindeki Peyami ve Cemal de bu mitinge katılır. Binlerce insan, vatan millet sevgisi, özgürlük arzusu gibi ortak hisler içindedir. Miting, toplumun herhangi bir kesimine ait değildir. Vatan toprakları işgaldedir ve bu bütün Türk milletini ilgilendirmektedir. Bu nedenle mitingde her yaştan, toplumun her kesiminden kadın, işgale duyduğu tepkiyle, mukaddes bildiği bütün değerlerin tehlike altında olduğu korkusuyla mitinge katılır. Genci yaşlısı, cahili kültürlüsü, zengini fakiri hep bir aradadır. Yazar mitinge katılan kadınları şöyle tasvir eder: “ İpekli bol çarşafı içinde buruşuk yanaklarına yaşlar akarak nineler geliyor. Sarılı kırmızılı basma entarisinin yeni çarşafından fırlamış, yemenilerinin oyaları görünen küme küme, gözleri kırmızı, yüzleri Fransız İhtilali'nde Versailles'a hücum eden kadınlar alayının tablosu gibi o kadar çok kadın var ki...Hiç biri ne önünü, ne arkasını görüyordu.

Hamal ile genç münevverin, Karagümrüklü işçi, İstanbul’lu kadınla yüksek ökçeli süslü kadının, omuz omuza, yüz yüze geldiği bir gündü.”¹ Mitingde yapılan konuşmalar insanları derinden etkilemektedir. Bu arada düşman kuvvetlerinin uçakları da meydanın üzerinde uçmaktadır. Amaçları toplanan halkı korkutup dağıtmaktır. Orada toplanmış insan kitlesi ise bundan etkilenmek şurada dursun bu uçakları görmemekte, duymamaktadır; çünkü onlar korkudan daha güçlü bir hissin tesiri altındadır. Hatta Cemal’in, uçakların atacakları bombalarla o günü, o gün toplanan bütün o halkın içtikleri andı mühürleme isteğini duyan Ayşe’nin gözlerinde şimşekler çıkar. Orada bulunan diğer bütün kadınlar da Ayşe gibi düşünmekte, onunla aynı şeyi istemektedir. “Belki elli bin siyah çarşafının gözlerinde aynı şimşekler çakıyordu.”² Mitingde yurdun işgalden kurtarılması için tek yürek, tek beyin olmuş halk, meydandan dağılırken kendini çok güçlü hissetmektedir.

İşgalleri protesto etmek için yapılan bu mitinglere yer veren romanlardan biri de Hıfzı Topuz’un *Millî Mücadelede Çamlıca’nın Üç Gülü* adlı romanıdır. Bu mitinglerde konuşma yapmış kişiler, gerçek isimleriyle romanda yer bulurlar. Zaten roman döneme ışık tutma çabasında olduğu için çoğunlukla kişilerin isimlerine, olayların gelişimine, tarihlere sadık kalınmıştır. Yalnız romanın esas kişileri olan ve Çamlıca’nın Üç Gülü diye adlandırılan Nermin, Perihan, Ümran adındaki üç kız kardeş gerçekte mitinglerde konuşma yapmamışlardır; fakat yazar romanın akışını sağlamak ve bu üç genç kızın içlerindeki vatan sevgisini göstermek için onları üç mitingde de konuşturur.

Romanda; İstanbul işgal edilmiş, meclis işgal kuvvetlerince basılarak tutuklamalar yapılmıştır. Kurulan harp divanında idamına karar verilenler arasında

¹ Halide Edip Adıvar, *Ateşten Gömlek*, Özgür yay. 8.baskı, İst. 2003, s. 27.

²a.g.e. , s.30.

Halide Edip de vardır. Ayrıca H. Edip'in evi işgal kuvvetlerinin Türklere yaptıkları haksızlıkları konuşup tartışan siyasal çevrelerin, gazete ve yazarların uğrak yeridir. İzmir'in işgali münasebetiyle işgalden dört gün sonra Fatih'te mahşer yerini andıran bir kalabalık toplanmıştır. Balkonlardan, pencerelerden siyah üzerine beyaz ay yıldızlı bayraklar sallanmakta "İzmir Türk'ündür." yazılı pankartlar tutulmaktadır. Kürsüye otuz beş yaşında siyah başörtülü bir kadın çıkar. Bu Halide Edip'tir. Halide Edip coşkulu kalabalığın alkışlarıyla kesilen konuşmasında şunları söylemektedir:

"Türkler ve Müslümanlar,bugün kara günümüzü yaşıyoruz. Fakat sabahı olmayan bir gece yoktur. Yarın şanlı bir sabaha kavuşacağız.

Hanımlar, bugün elimizde top ya da tüfek yok.Ama ondan büyük, ondan kuvvetli bir silahımız var; Hak ve Allah. Tüfek ve top düşer ama Hak ve Allah bakidir.

Analar kalbimizde aşk, iman ve millîyet duygusu var. Biz millet olduğumuzu erkek, kadın ve çocuklarımızla kanıtladık. Bugün burada toplanan şu halk kitlesinin bir tek eksiği var, o da en tabii haklarının kendisinden alınmamasıdır. Biz Padişahımızdan bize babalık etmesini rica ediyoruz. Bugün Türkler ve Müslümanlar Padişahın çevresinde toplanmıştır. Hanımlar, efendiler siz düştüğünüz zaman birçok şey düşecektir. Kadınlar silahsız ve zayıf, fakat kalpleri metindir. Bütün İslâm âlemi hep kardeşimizdir. Bundan dönen kadın Türk kadını değildir. Yaşasın milletimiz."¹

Kalabalıktan alkış kıyamet kopar çünkü "İstanbul'da ilk kez bir kadın kürsüye çıkmış ve bütün kadınlara ve erkeklere seslenmişti."¹

Halide Edip'ten sonra Meliha (Sözen) adında genç bir kadın konuşur. Meliha Hanım, ümit vaad eden, mücadelenin başarıyla sonuçlanacağına olan inancını

¹ Hıfzı Topuz, *Millî Mücadelede Çamlıca'nın Üç Gülü*, Remzi Kitabevi, 4.baskı., İst. 2002, s. 58.

gösteren sözlerini “Evlâtlarımız çektikleri felâketlerden bıktılar. Biz vatanımızı kurtarmak için yaşayacağız. Cebirle alınan bir hak geri verilecektir.”² şeklinde bitirir.

Üç kız kardeş de mitingin coşkusu içindedir. Heyecanlarını bastıramamakta, konuşmak istemektedirler. Neriman’la Perihan iyi konuştuğu gerekçesiyle Ümran’ın kürsüye çıkmasını önerirler. Ümran da kürsüye çıkarak “Kardeşlerim, analarım, ablalarım, ben de hepinize sesleniyorum. Bu vatani düşmana bırakmayacağız. Kimimiz mermi taşıyacak, kimimiz silaha sarılacağız. Milletimiz bu vatani hiç kimsenin buyruğu olmadan da kurtarmasını bilecektir.”³ şeklindeki coşkuyu iki kat arttıran kimilerini de şaşırta, “Ne demek istiyor bu kız!”¹ dedirten konuşmasını yapar. Böylece Halide Edip’in padişahın ekseninde dönerek, onun sözünden ve buyruğundan çıkmayarak kurtuluşun sağlanacağını anlattığı sözlerinin aksine Ümran, “Milletimiz bu vatani hiç kimsenin buyruğu olmadan da kurtarmasını bilecektir.” sözüyle kurtuluş için, yurdu işgal eden İtilaf devletleriyle işbirliğinde görünen padişahın buyruğuna ihtiyaç olmadığını, Türk milletinin birlik beraberlik içinde yürüyeceği direniş neticesinde kurtulacağına olan inancını anlatır. Meydanda toplanmış olan kalabalıktan kimilerinin anlamakta güçlük çektiği sözler, yeni bir Türk devletinin sinyallerini vermektedir. Yazar, Ümran’a bu sözleri söyleterek Ümran’ın vatan, millet sevgisi, akli başında, hür iradeye muhakeme yeteneğine sahip olma gibi özelliklerin yanı sıra ileri görüşlülüğünü de ortaya koyar. Ümran, kurtuluşun ancak Türk milletinin birbirine kenetlenmesi sonucunda elde edilebileceğine inanmaktadır. Bunun için Türk kadının da millet bütünlüğü içinde

¹a.g.e. , s. 58.

²a.g.e. , s.58.

³a.g.e. , s.59.

mermi taşıyarak, elinde silahla cephede çarpışarak kendisine düşen görevi yapacağını söyler.

Çoğunluğunu kadınların oluşturduğu ve düzenlediği mitingde toplanan kalabalık, yapılan konuşmalarla millî hislerle öylesine dolmuştur ki onları korkutup dağıtmak amacıyla alanın üstünden uçan İngiliz uçaklarından da etkilenmemektedir.

İkinci miting 20 Mayıs'ta Üsküdar'da toplanır. Bu miting de hayli kalabalıktır. Kucaklarında bebekleriyle gelen kadınlar bile vardır. Mitinglerde kadınların söz alması büyük coşkuya yol açmaktadır. Asrî Kadınlar Cemiyeti adına Sabahat Hanım kürsüye çıkar: “Bugün bahtsız ülkemizde en çok biz, kadınlar, anneler ve kardeşler, vatanımızın kurtulması için bunca şehit verdik. Ama ne oldu? İzmir’i Yunanlılar aldılar. Belki de yarın Konya’mızı, Bursa’mızı ve sevgili İstanbul’umuzu isteyecekler. Yine susacak mıyız? Hayır, biz kadınlar bu savaşın en önünde olacağız. Uygarlığa yalanlar söyleyen bütün varlıklara lânet olsun.”² sözleriyle kadınların işgallere karşı yapılacak olan direniş neticesinde gelişecek olan savaşta ön saflarda yer alacaklarını duyurur.

Sabahat Hanım’dan sonra Naciye Fuham adında genç bir kadın heyecanlı bir konuşma yapar ve “Ey burada toplanan kardeşlerim! Arkamızda yanık bağırlarıyla, gözyaşlarıyla koşan kadınlar, analarımız, kardeşlerimiz ve evlâtlarımız var. Yaşasın millet ve bütün İslâm âlemi!”³ şeklinde sözlerini bitirir. Bu konuşma da yine alkışlarla ve “Yaşasın Türk kadınları! Var olsun Türk anaları!” sözleriyle kesilir.

Ardından Zeliha adında bir kadın “Yaşamak için ölmeye yemin ettik. Yalnız İstanbul halkı değil, bütün millet ayakta. Köylüler çarıklarını ıslatıyor, kepekli undan

¹a.g.e. , s.59.

²a.g.e. , s. 59.

³a.g.e. , s. 60.

yol hazırlığı yapıyorlar. Hazır olun!”¹ konuşmasıyla savaşa hazırlık çağrısı yapar. Kız kardeşlerden Perihan ise “Ey sevgili annelerim, ablalarım, küçük kardeşlerim. Bundan önce konuşanları duydunuz. Sizi coşturdular. Ben sadece şunları söylemekle yetineceğim. Bu memleketin yüreği artık Anadolu’da atıyor. Özgürlük bayrağını onlar taşıyacaklar. Gelin, hep birlikte Anadolu’da savaşıcak olanlara omuz verelim. Oraya gideceklere yardımcı olalım.”² diyerek Anadolu’daki direnişe destek olunması gerektiğini haykırır.

Üçüncü miting Kadıköy’de yapılır. Burada da Münevver Saime Hanım, Halide Edip, Hayriye Melek hanımefendiler konuşur. Neriman da kürsüye çıkarak “Sevgili kardeşlerim, analarım, teyzelerim, halalarım, ablalarım, sesime kulak verin. Gelin bütün güçlerimizi birleştirelim. Düşmanların şantajları karşısında ulusal bir cephe oluşturalım. Bizi tutsak etmek isteyenlerin üzerlerine yürüyelim. Göreceksiniz, bütün erkekler bizi izleyeceklerdir. Köle olmayacağız...”¹ der. Türk kadınlarının düşman işgaline karşı gösterilecek direnişe ön ayak olması gerektiğini vurgular. Kalabalık bu konuşmadan sonra “Yaşasın Çamlıca kızları!” diye bağırır. Bu da romanın baş kişileri olan üç kız kardeşin İstanbul halkı içinde Millî Mücadeleye olan inançlarıyla tanındıklarını göstermektedir.

Mitinglerin en coşkulu ve kalabalık olanı diye bilinen Sultanahmet mitingine iki yüz bin kişi katılır. Toplanan halk büyük coşku içindedir. Elliden fazla dernek ve parti temsilcisi de gelmiştir meydana. “Kahrolsun düşmanlar!” şeklinde bağırılmaktadır. Büyük Mecmua’yı çıkaran Sabiha Zekeriya Hanım ve Halide Edip de yine hazır bulunmaktadır. Halide Edip sık sık alkışlarla kesilen “Kardeşlerim, evlâtlarım, ben Müslüman tarihinin mutsuz bir kızıyım. Kahraman ve talihsiz Türk

¹a.g.e. , s. 60.

²a.g.e. , s. 60.

milletinin anasıyım. Millet adına, ecdadımızın bizi seyreden ruhlarına yemin ediyorum: Osmanlı sancağına, tarihine hıyanet etmeyeceğim.

Böyle muazzam, böyle tarihi bir günü belki bir daha yaşamayacağız. Ama bir gün olur da bir daha toplanamazsak, içimizde ölenler olursa, Türk'ün istiklâl bayrağıyla mezarının üzerine gideceğiz.”² Konuşmasıyla Türk topraklarının düşman işgalinden bir gün kesinlikle kurtulacağına olan inancını gösterir.

Yapılan bu mitingler İtilaf devletleri ve İstanbul hükûmetince hoş karşılanmamaktadır ve yayımlanan bir bildiri ile yasaklanır. Buna rağmen Ankara’da, Sivas’ta, Bursa’da mitingler düzenlenir.

Görüyoruz ki *Millî Mücadelede Çamlıca'nın Üç Gülü* adlı romanda mitingler geniş yer bulmuştur. Özellikle kadınların yaptığı konuşmalar üzerinde önemle durulmuştur. Mitinglerde erkek konuşmacılar da olmasına rağmen onların konuşmalarına kadınlarinki kadar yer verilmez. Bu özelliğiyle romanın, kadınların fikrî sahada da Millî Mücadeleye destek verişini, Türk halkının millî hislerini uyandırıp millî birliğin sağlanması için çaba sarfettiğini vurgulama çabası içerisinde olduğunu söyleyebiliriz.

2. İSTİHBARAT SAĞLAYARAK KATKIDA BULUNAN KADIN TİPLERİ:

Kuvayı Milliyeciler, İstanbul ve Anadolu çapında teşkilâtlanmışlar, gizli örgütler kurup istihbarat sağlayarak işgal kuvvetlerinin silah depolarının yerleri, nöbet sistemleri, İstanbul hükûmetinin millî kuvvetlere karşı plânları, Anadolu’ya gönderecekleri gizli ajanlar gibi konularda bilgi sağlıyorlardı. Buna karşılık İstanbul hükûmeti ve işgal kuvvetlerinin de Milliyecileri araştıran hafiyeleri, istihbarat

¹a.g.e. , s. 61.

²a.g.e. , s. 63.

sağlamaya çalışan gizli ajanları vardı. Bu dönemi konu edinen romanlarda, bu türlü istihbarat olayları da malzeme olarak kullanılmıştır. Damat Ferit Paşa'nın başkatibinin kızının Kuvayı Milliyeye istihbarat sağlamasını, incelediğimiz romanlardan ikisinde farklı isimlerle de olsa olaylarındaki birkaç değişiklik dışında benzer şekilde buluyoruz. Bu romanlar, Samim Kocagöz'ün *Kalpakkıllar* ve *Doludizgin*; Hıfzı Topuz'un *Millî Mücadelede Çamlıca'nın Üç Gülü*'dür. *Kalpakkıllar* ve *Doludizgin*'de Damat Ferit Paşa'nın başkatibinin kızı Müjgan ve onun millî hislerinin uyanmasına yardımcı olan Kuvayı Milliyeci sevgilisi Talip'in başından geçenlere geniş yer verilmiştir ve romanın büyük bir kısmı bu hadise üzerine oturtulmuştur. *Çamlıca'nın Üç Gülü*'nde ise Nazan ve Galip şeklinde ismi değişen bu ikiliye, üç kız kardeşten Perihan ve Nedim Ağabeylerinin arkadaşları olmaları dolayısıyla onların ağzından bildikleri kadarını birbirlerine anlatmaları sonucunda vakıf olunur.

Samim Kocagöz'ün *Kalpakkıllar* ve *Doludizgin* romanlarında olaylar şöyle gelişir: Talip, eski bir polistir. "Kısmı siyasi"de çalışmıştır. Kuvayı Milliyecilerden olduğundan şüphelenilerek bu görevden atılmıştır. O dönemde Kuvayı Millîye bütün yurt çapında teşkilatlanmıştır. Talip de bu teşkilatın içinde yer almaktadır. Teşkilatın ona verdiği son görev ise bir şekilde Damat Ferit'in neler çevirdiği ile ilgili bilgi edinmesidir. Talip, bu iş için önce Damat Ferit'in başkatibini izlemeye başlar. Başkatip, her gün Bebek'teki köşküden çıkmakta ve Balta limanına Ferit Paşa'nın yalısına gitmektedir. Talip, artık başkatibi izlerken yalı ile köşk arasında mekik dokumaktan bıkmıştır; fakat ne yalıda ne de köşkte neler olup bittiğini öğrenememiştir. Talip, bir gün başkatibin peşinden aynı yolu bir daha gitmenin yararsızlığını anlayarak o sabah onu takip etmektense köşkü incelemeyi tercih

eder.Köşke, kimlerin girip çıktığını, Başkatib'in yazı odasına girebilmenin yollarını araştıracaktır. İşe nereden başlaması gerektiğini düşünürken kapıda bir kız görünür. Bu Müjgan'dır. On yedi on sekiz yaşlarındaki Müjgan mektebe gitmektedir. Talip hemen fikir değiştirerek kızı takip etmeye başlar. Kıza, Darülfünun'da talebe olduğunu ve kendisiyle arkadaşlık etmek istediğini söyler. Müjgan, Arnavutköy Kız Koleji'ne gitmektedir. Talip, onu okula bıraktıktan sonra Fatih'teki bakkal Nazif'in dükkanına gider. Bu dükkanın arkası onun teşkilattan On dört'le (Kendi kod adı da yirmi beştir.) görüşüp bilgi alıp verdiği yerdir. On dört'e Serkatib'in kızıyla ilgili planını anlatır. O da acele etmesi gerektiğini, İstanbul hükûmetinin İngilizlerle işbirliği içinde olduklarını, bir an evvel Balta limanındaki yalıda (Ferit Paşa'nın yalısı) vatan aleyhine neler döndüğünü, ne tertipler hazırlandığını öğrenip bildirmesi gerektiğini söyler. Talip, görevini yerine getirebilmek için on beş gün izin ve bir miktar para alır. Çünkü plânını uygulayabilmesi için birkaç temiz elbiseye, gömleğe ve kravata ihtiyacı vardır. Ertesi gün Talip, köşke çıkan yokuşun altında Müjgan'ı bekler. Koleje gitmek için köşkten çıkan kız Talip'i tekrar görünce şaşırır fakat onunla arkadaşlık etmeyi de kabul eder. Elindeki çantayı Talip'in taşımasını ister. Böylece etraftan görenler Talip'i onun uşağı zannedeceklerdir. Müjgan için bu bir oyundur. Hatta yeni arkadaşına ne kadar kültürlü ve aydın fikirli bir genç kız olduğunu ispatlamaya çalışırken İngilizce ve Fransızca bildiğinden dolayı Sadrazam Ferit Paşa'nın babasına buyurduğu işleri babasıyla beraber yaptıklarından, birçok raporu Türkçe'den İngilizce'ye, Fransızca'ya ya da bu dillerden Türkçe'ye kendisinin çevirdiğinden bahseder. Bu, Talip'in tam arayıp da bulamadığı fırsattır. Fakat Talip'in vicdanı rahat değildir. Müjgan'ı kandırmak istememektedir. Onun da bir Türk kızı olduğunu düşünerek Millî Mücadele ile ilgili fikirlerini öğrendikten

sonra ona açılmayı uygun bulur. Akşam mektep çıkışı Talip sözleştikleri gibi yine Müjgan'ı beklemektedir. Yol boyu konuşurlar. Fakat kız Talip'ten hızlı çıkmıştır. Talip'in Millî Mücadele için çalıştığını tahmin edip neden -diğerleri gibi- kalpak giymediğini sorar. Hatta "Erkek olsam, sizin yerinizde olsam, Anadolu'ya kaçarım, Mustafa Kemal Paşa'nın yanına giderim."¹ der; fakat bu sözleri şimdilik vatan sevgisiyle değil macera yaşama arzusuyla söylemektedir. Çünkü bunların ardından "Ah... ne macera olurdu ne macera..."² sözleri gelir. Müjgan, çok fazla macera romanı okumuş ve bunlardan etkilenmiştir. Ayrıca babasıyla sık sık siyasi konularla ilgili sohbetler etmektedirler. Bu da onun ilgisini mektepteki arkadaşlarından farklı bir yöne çekmiştir. Talip, Müjgan'ın zekasına hayran kalmıştır; fakat kızın ısrarlarına rağmen ona bu kadar çabuk açılıp açılmama konusunda tereddüttedir. Talip, kararını verir ve Müjgan'dan kendisini ele vermeyeceğine dair yemin alarak ona gerçekleri açıklar. Delikanlı, "Ben, Kemalistim...Kuvayı Milliyeciyim!..."³ dediğinde kızın gözlerinde yaşlar belirir. Fakat bu kadar duygulanmasının sebebi davanın bilincinde olması değil "belki bir sezış, macera hisleri, bir delikanlıya birdenbire bağlanıverişten"⁴ heyecanlanmasıdır. Müjgan ve Talip artık Kuvayı Milliye'ye beraber çalışmak için anlaşır. Hatta Müjgan o gün macera heyecanı ile "Kemalistim,Kuvayı Milliyeciyim!"¹ diyerek Talip'ten görevini alır. Görevi, çekilecek olan kabinenin ardından Ferit Paşa'nın yerine kimin sadrazam olacağını öğrenmektir. Talip, Müjgan'ın cesaretine hayran kalmıştır. Halide Edip'in Sultanahmet mitinginde söylediği "Bu millet, kadını ile erkeği ile ölmedi. Dimdik ayakta..." sözü aklına gelir. Müjgan, o akşam görevini yerine getirmiş babasının

¹ Samim Kocagöz, *Kalpahlılar- Doludizgin*, Yazko Yayınları, İst. 1981, s.138.

²a.g.e. , s. 138.

³a. g.e. , s. 138.

⁴a.g.e. , s. 138.

ağzından laf almayı başarmıştır. Salih Paşa ya da Tefvik Paşa sadrazam olacaktır. Damat Ferit Paşa, kabineyi kim kurarsa kursun padişahın işlerini akrabalıklarından dolayı yine kendisinin çevireceğini söylemiştir.

Aradan altı yedi ay geçer. Bu zaman zarfında Müjgan, Kuvayı Milliye için önemli bilgiler sızdırmıştır. Yazar, Talip'in Müjgan'la ilgili düşüncelerini, ona olan hayranlığını şu sözlerle ifade eder: "Talip düşünüyor, bir türlü bu genç kızın, yurt için girişilen kavgayı böyle bütün ayrıntıları ile nasıl kavradığını anlayamıyordu. Onun içinde yaşadığı insanlar, etrafı, görgüsü Talip'i anlamasına engel olmalıydı. Ama olamıyordu."² Gerçekten de Müjgan'ın yetiştiği çevre ile Talip'inki arasında dünyalar kadar fark vardır. Hatta Müjgan, Talip'in ailesi ile tanışmaya gittiğinde "Talip, buraları nasıl yerler böyle...bu sokaklar insan nasıl oturur?"³ Kendi çevresinin farklılığına millî davanın bilincinde olmamasına rağmen genç kız vatan, millet sevgisiyle doludur. Buradan anlıyoruz ki Müjgan artık macera yaşama sevdasında değil düşmana ve vatan hainlerine karşı verilen mücadeleye faydalı olmak amacındadır. Altı yedi ay boyunca Müjgan, babasının evrak çantasını karıştırarak önemli evrakların, raporların birer kopyasını alarak en kıymetli bilgileri günü güne Talip'e getirir. Müjgan'ın Ankara için elde ettiği bilgileri hiçbir gizli ajan elde edememiştir. Damat Ferit Paşa'nın istifa etmesine rağmen çevirdiği bütün dolaplar öğrenilmiştir. Düzenlenen toplantıların amacı, bunlara kimlerin katıldığı hep Ankara'ya iletilmiştir. Damat Ferit'in Anadolu'ya gönderdiği casuslar daha İnebolu'ya Samsun'a Antalya'ya varmadan yakalanmaktadırlar. Kuvayı Milliyeciler Damat Ferit Paşa'nın işgal kuvvetlerinin generalleri ile yaptığı konuşmaları hep

¹a.g.e. , s. 138.

²a.g.e. , s. 240.

³a.g.e. , s. 250.

öğrenmişlerdir. Damat Ferit ve adamları gizli bilgilerin her zaman öğrenilmesi karşısında önlemler almalarına karşın aciz kalmaktadırlar. Damat Ferit'in serkatibinin ise kızından şüphelenmek aklına bile gelmemektedir. Müjgan her şeyi gizli bir ajan gibi soğukkanlılıkla yapıyordu. Müjgan'ın babası son aylarda Müjgan'a raporları temiz ettirmekten, tercümelet yaptırmaktan vazgeçmiştir. Eskisi gibi akşam yemeklerinde kızıyla sohbetler etmemektedir. Bu, kızından kuşkulandığı için değil artık Ferit'in hainliğinden, huysuzluklarından sıkılmasından, öğrenmesindedir. Elinden gelse bütün her şeyi bırakacaktır; ama bu işlere iyice bulaşmıştır.

Bir gün Müjgan, Talip'e " Peki Talip biz niye duruyoruz? Biz de Anadolu'ya geçelim."¹ diyerek Anadolu'ya geçip cephede görev alma teklifinde bulunur. Talip zaten hep bunu düşünmekte ve istemektedir; ama şu anda yaptıkları iş de mücadeleye büyük yarar sağlamaktadır. Bunu düşünerek buradaki işleri bitirdikten sonra gideceklerini söyler. Müjgan giderken kendisini de beraber götüreceğine dair söz alır Talip'ten. Bunlar Talip'i şaşırtmıştır. "Müjgan'ın bu kadar azimli konuşması davaya olan inancı, onu çok sevindirmişti."²

Müjgan, Talip'e Anzavur'un tekrar harekete geçeceğini, hangi yoldan Ankara üzerine yürüyeceğini, İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilir edilmez Ferit Paşa'nın tekrar sadrazam olacağını, Hilafet Ordusu adı altında yeni bir ordunun hazırlanacağını haber verir. Müjgan, yakalanmaktan korkmamaktadır. "Memleket hizmetinde kelleyi koltuğa almışım."³ der. Hatta "Yaptığım bu hizmetlerle Anadolu'ya gitmeyi, orada da dövüşmeyi hak ettim sanıyorum."⁴ diyerek cephede

¹a. g.e. , s. 243.

²a.g.e. , s. 243.

³a.g.e. , s. 246.

⁴a.g.e. , s. 246.

düşmana karşı verilen mücadelede yer almayı istediğini belirtir. Müjgan, Talip’i mi yoksa memleketi mi daha çok sevdiğine karar veremeyecek kadar vatana bağlıdır.

Talip, Müjgan’ın isteği üzerine onu ailesiyle tanıştırmaya götürür, babasına onu “İşte Mustafa Kemal’in ordusundan bir nefer...”¹ diye tanıtır. Babası ise “Hizmetlerinizi Talip’ten dinledim kızım. Var olun, sağ olun..Oğlum diye söylemiyorum. Talip gibi gençleri, sizin gibi kızları oldukça, milletimizi değil yedi düvel, yetmiş iki buçuk düvel bir araya gelse esir edemez!...”² diyerek gençleri takdir eder.

Müjgan, Anadolu’ya geçmek ve hastanelerde hemşirelik yapmak istemektedir. Ona göre yapacağı bu işle Kuvayı Milliye teşkilatına daha çok faydalı olacaktır. Ama daha sonra yaptığı işlerin teşkilat için önemini anlar. Müjgan artık macera arzusundan sıyrılmıştır. Bütün yaptıklarını vatan millet sevgisi için yapmaktadır. Kendisini “Benim Osmanlı kızım...”³ diye seven annesine “Ben, Türk kızıyım!”⁴ karşılığını vererek onu şaşırtır.

Babası bir gün Müjgan’a onunla iftihar ettiğini söyler. Her şeyi anlamıştır. Onun çekmecelerini, çantasını karıştırdığını anlamış sonra elde ettiği bilgileri Talip’e verdiğini peşine köşkün emektarlarından birini takarak öğrenmiştir. Kendisi de vicdan azabı içindedir. Damat Ferit Paşa’nın serkatibi yaptıklarının vatan hainliği olduğunu söylemekte, kızının vatanseverliği onu memnun etmektedir. Kızına Talip’e iletmesi için Salih Paşa’nın sadrazam olacağı, yeni bir kabine kuracağı ama bunun Damat Ferit’in yalnızca bir oyunu olduğu, onun tekrar sadrazam olup kabine kurmak

¹a.g.e. , s. 253.

²a.g.e. , s. 253.

³a.g.e. , s. 255.

⁴a.g.e. , s. 255.

için uygun zaman kollayacağı, mart ayı içinde de İngilizlerin İstanbul'u işgal edeceği gibi yeni bilgiler yazdırır. Yazdıklarını Müjgan'a ezberletip kağıdı yakar.

Müjgan, artık Millî Mücadeleye gönülden bağlıdır. Hatta yatmadan önce vatan sevgisi ile Millî Mücadelenin başarısı için "Allah'ım...büyük Allah'ım, sen Mustafa Kemal'in yardımcısı ol!...Sen milletime, Türk milletine elini uzat!..."¹ diye dua etmektedir.

Talip'e artık Müjgan'la birlikte Anadolu'ya geçebilecekleri haberi verilir. Soğuk bir İstanbul gecesinde yola çıkarlar. Müjgan'ın sırtında kalın bir erkek paltosu ve ayaklarında da bot vardır. Önce Anadolu'ya Millî Mücadele için kaçan zabitlerin, sivillerin saklandığı ve daha sonra rıhtıma yanaşan bir kayığa ve ya motora binerek uzaklaştıkları bir odunlukta beklerler. Odunluğun bekçisi İbrahim Efendi Müjgan'ı görünce şaşırır, "bizim kadın milleti de ayaklandı gayrı..."² diye düşünür. Müjgan'ı ilk gördüğünde erkek sanmış, kadın olduğunu anlayınca hayretler içinde kalmıştır. Motora bindiklerinde Müjgan, Anadolu'ya gittikleri için çok sevinçlidir. Karadeniz'e yolculuk başlamıştır. Bir gecenin ardından düşman devriye hücum botlarından biriyle karşılaşılır. Bu botun, motoru arama ihtimali vardır. Yaklaşan botu el bombaları atarak savma plânı yaparlar. Talip, başaltına inerek Müjgan'a oradan çıkmamasını tembihler. Plâna uygun olarak yaklaşan hücum botuna el bombası yağdırılır. Karşıdan da makineli tüfekle ateş açılmıştır. Düşman gemisi su almaya ve yanmaya başlar. Motordakiler tehlikeyi atlatmıştır. Denize atlayan iki İngiliz'i motora alırlar. Talip, "Onların dilinden, bizim başaltındaki hanım anlar."¹ diyerek başaltına yönelir ki tam merdivenin önünde Müjgan'ın kanlar içinde yerde yatan cesediyle karşılaşır. Müjgan'ın kucağında dört tane el bombası bulunmaktadır.

¹ a.g.e. , s. 274.

² a.g.e. , s. 452.

Anlaşılan bunları yukarı taşırken merdivenden çıkar çıkmaz vurulmuştur. Müjgan'ın ölü bedenini cephane sandıklarının üstüne koyup üzerine ay-yıldızlı bir bayrak sererler. Talip Müjgan'ın cesedine bakarak, elinde tuttuğu tabancayı göğsüne bastırarak “Müjgan, namusum üzerine söz veriyorum sana, yurdumuzdan düşmanlarımızı kovuncaya dek, kanımın son damlasını akıtıncaya kadar dövüşeceğim.”² diye yemin eder.

Müjgan, evden ayrılırken babasına şöyle bir mektup bırakmıştır:

“Sevgili babacığım,

Sakın benim, Jean d’Arc’lık tasladığımı sanmayınız. Her akli eren bir Türk gibi, vatanım için döğüşmiye Anadolu’ya gidiyorum. Zaten bunca hadiseden sonra Talip’le İstanbul’da kalmamız hepimiz için tehlikeli olurdu. Millî Mücadele Gurubu, bizim Anadolu’ya geçmemizi uygun gördü ve gidebilmemizi temin etti. Önceden size haber verecektim. Fakat sizi de bu işe karıştırmış olmaktan çekindim. Pek yakında ordularımızla birlik İstanbul’a dönebileceğimizi sanıyoruz. Sevgili annemin, sizin, ellerinizden hürmetle öperim. Benim için üzülmeiniz. Hem yanımda Talip var. Zafer, Türk milletinin, yurdumuzun, bizimdir.

Müjgan”³

İstihbarat alanında fayda sağlayan kadın tiplerine Hıfzı Topuz’un *Çamlıca’nın Üç Gülü* adlı romanında da rastlanır. Millî Mücadele ruhuna sahip olan Perihan, Neriman ve Ümran’ın babaları Ahmet Hulusi Bey, kızların tam tersine Anadolu’daki direnişe karşıdır ve işgal kuvvetleriyle arasını iyi tutarsa ilerde başbakan dahi olabileceğini umut etmektedir. Ahmet Hulusi Bey, Birinci Dünya

¹ a.g.e. , s. 464.

² a.g.e. , s. 465.

³ a.g.e. , s. 467.

Savaşı'ndan önceki yıllarda Madrid ve Londra'da sefirlik, sonra kısa bir süre de Hariciye Nazırlığı yapmıştır. Nazırlığı kısa sürer çünkü ittihatçılardan hoşlanmayan Hulusi Bey, İttihat ve Terakki Cemiyeti Mahmut Şevket Paşa'yı sadrazamlığa getirdikten sonra kabinede bir daha görev almaz. Hulusi Bey İngiliz yanlısıdır. Nezaretten ayrıldıktan sonra Çamlıca'daki babasından kalan köşke yerleşir. Burada eşi, üç kızı ve köşk çalışanları ile birlikte yaşamaya başlar. Savaşın ilk yılında kızlardan Neriman 21, Perihan 19, Ümran da 17 yaşındadır.

Köşke gelip gidenler arasında Hulusi Bey'in eşi Handan Hanım'ın halasının oğlu Nedim de vardır. Nedim Bey, Harbiye'yi bitirmiştir. Sürekli padişahı, sadrazamı, Harbiye Nazırlarını eleştirdiği için hiçbir önemli göreve getirilmemiştir. Zaten o da hakkında verilen jurnallerden ve sicilinin bu şekilde bozuk olmasından dolayı yükselmeyi beklememektedir. Nedim Bey, kızlara kendi fikirlerini aşlamaktadır. Onlara Tevfik Fikret'ten, Namık Kemal'den şiirler okumakta, özgürlükten, başkaldırıdan bahsetmektedir. Kimi zaman da kızlara Mustafa Kemal'den bahsedip onları Millî Mücadele konusunda da bilgilendirmektedir. Nedim Bey'in kızlara sözünü ettiği konular arasında dil de vardır. Eskiden dilimizin Arapça ve Farsça'nın etkisi altında olduğundan şimdi ise İngilizce ve Fransızca'nın etkisi altına girdiğinden, önce ekonomik bağımsızlığımızı ardından da kültürel bağımsızlığımızı yitirdiğimizden bunu siyasal bağımsızlığımızın izleyeceğinden bahseder. Ulusal kimliğimizin yavaş yavaş yitirildiğini söyler. Böylece kızlar, padişaha körü körüne bağlı aile çevreleri, İngiliz hayranı babaları ile aklını çevresine uymaktan ötesine işletemeyen annelerinin fikirlerinin dışında yeni bilgilerle vatan, millet sevgisiyle tanışma imkânı bulmaktadırlar.

O dönem aileleri, kızlarının iyi bir eğitim almasını iyi bir evlilik yapabilmeleri için istemektedirler. Kızların annesi Handan Hanım, İngilizce eğitim veren Dame de Sion'da okumuştur. Ümran'da İngilizce'ye meraklı olduğu için Dame de Sion'a verilir. Neriman'la Perihan ise Amerikan Kolejine giderler. Ayrıca eve bir piyano alınır, bir piyano hocası tutulur. Yani kızlar batı terbiyesi ve kültürüyle yetiştirilip büyütülmüşlerdir.

Bu arada Todori çetesinin Şile'de bir köyü basarak tecavüz ettiği genç kızlardan biri olan Zehra, köşke yerleştirilir. Köşkteki işlere yardım edecektir. Zehra ile yaptığı bir konuşmada Ümran, çok acı çeken Zehra'yı teskin etmek isterken aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“_Üzülürdüm üzülmesine ama, yaşamım bu yüzden kararmazdı. Bana bu acıyı çektirenlerle savaşmak için ya silaha sarılırdım ya da silaha sarılanlara yardım ederdim, gücümün yettiği kadar.”

_Benim gücüm mü kaldı?

_Öyle deme Zehra, hepinize bir görev düşecek, karınca kararınca.”¹

Ümran daha şimdiden Millî Mücadelenin bilincinde ve faydalı olabilmek için elinden geleni yapma niyetindedir.

Sonraki günlerde Todori çetesinin yakalandığı haberini duyan kızların, sevinçten gözlerinden yaşlar boşanır.

İstanbul'un işgalinin ardından Hulusi Bey, köşkünde bir parti düzenler. Bu partiye İstanbul'daki üst düzey işgal kuvvetleri temsilcileri, kabinedeki bakanlar, Hürriyet ve İtilaf Partisi'nin ileri gelenleri davetlidir. Hulusi bey'in amacı “siyasi gücünü kanıtlayarak”² Hariciye Nazırlığı görevine tekrar getirilmektir.

¹ Hıfzı Topuz, *Millî Mücadelede Çamlıca'nın Üç Güllü*, Remzi Kitabevi, 4. baskı, İst. 2002, s. 31-32.

² a.g.e. , s. 86.

Kızlar bu tür partilerden hoşlanmamakla birlikte partiye katılmak ve konuklarla ilgilenmek zorunda kalmışlardır. Gelen konuklar, onların Nedim ağabeylerinden dinledikleri ve nefret ettikleri işgal kuvvetlerinin temsilcileridir. Kızların ideallerindeki kadın tipi Halide Edip'tir. Onun gibi "özgür bir yazar"¹ olmak istemektedirler.

Bu parti, İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Robeck'in onuruna düzenlenmiştir. Onun dışında Amerikan, İtalyan, Fransız Yüksek komiserleri de bulunmaktadır.

Partide Amiral Robeck ile kızlar arasında geçen şöyle bir diyalogla Hulusi Bey'in büyük umutlarla düzenlediği parti bir fiyaskoya dönüşür:

"Neriman daha fazla kendini tutamayarak çok güzel bir İngilizceyle,

-Amiralim, diye söze başladı. Siz asla haklı olamazsınız. Çünkü topraklarımızı işgal ettiniz, yönetime el koydunuz, her çeşit baskıyı yapıyorsunuz. Bu millet elbette size karşı direnişe geçecektir. Bundan daha doğal bir şey olamaz. Dünyanın her yerinde ezilen halklar haklıdır, ezenler değil.

Hulusi Bey kızının bu sözlerini duyunca kükreyerek,

-Neriman, dedi, kendine gel. Konuklarımıza hakaret edemezsin. Buna asla izin veremem. Özür dile amiral hazretlerinden.

Amiral Robeck ise,

-Hayır Hulusi Bey, dedi. Ben ondan hiç özür dilemesini istemiyorum. İçinden geldiği gibi konuşsun.

Neriman konuşmasını şöyle sürdürdü:

-Sayın Amiral, suçlu yalnız siz değilsiniz. İstanbul'daki uşaklarınız da size destek olmak ve ulusal şahlanmayı kösteklemek için birbiriyle alçaklık yarışına giriştiler.

¹ a.g.e. , s. 88.

Bakın, Ali Kemal Peyam-ı Sabah'ta ne herzeler (saçmalıklar) yumurtluyorlardı: “Kuvayı Millîye para, dolap, dalavere sayesinde hükûmeti ile geçirmeye çalışıyor. Medeniyet dünyasını aleyhimize çevirmek için Anadolu'da havsalamaya sığmaz delilikler, cinayetler işlediler. Uyanma zamanı geldi. Anadolu'daki o şarlatanları artık dinlemeyin.” Refî Cevat da Alemdar gazetesinde şöyle diyordu: “Ukalâ dümbelekleri, onların kafalarına vurmak lâzımdır. Bu memleket inşallah onların kafalarına adalet balyozunun inmesini yakında görecektir.” Mustafa Sabri adında başka bir işbirlikçi de şöyle haykırıyordu: “Muazzam bir devleti ve milleti beş on dinsiz ve vatansız çapulcunun yoluna feda ettiniz!”

O sırada Perihan da söze karışarak çok temiz bir İngilizceyle şöyle dedi:

-Ablam haklı, biz çanak tuttuk. Bütün bu rezil adamlara, “Siz işgalcilerin ve Saray'ın alçak uşaklarısınız,” demesini beceremedik.

Hulusi Bey yine kükredi.

-Perihan, tut çeneni, çok ileri gidiyorsun. Saygıdeğer konuklarımıza karşı çok ayıp ediyorsunuz. Kızlar bu konularda söz söyleyemezler.

-Ne demek söz söyleyemezler baba. Siz bizi susmasını öğrenelim diye mi kolejlerde okuttunuz? Biz hakkımızı aramayı öğrendik. İngiliz Yüksek Komiseri İstanbul'daki mitingleri izlemedi mi? Bütün İstanbul kadınları özgürlüklerini savunmak için şaha kalkmadı mı? Onların bildiklerini ne diye gizlemeye çalışalım? Yalnız İstanbul mu, bütün Anadolu Kadınları özgürlük bayrağı çekiyorlar. Sivas Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin kurulduğunu gazetelerde okumadık mı? Yozgat'ta aynı amaçla bir dernek kurulmamış mı? Burdur'da da bir kadınlar cemiyeti kuruldu. Sabiha Zekeriya ve Halide Edip gibi kadınlarımız her gün özgürlüğü haykırıyorlar. Konya'da, Kayseri'de, Niğde de, Erzincan'da, Balıkesir'de, Amasya'da, Bolu'da,

Denizli’de kadınlar örgütlendiler. Eskişehir’de kadınlar Yunan zulümlerini protesto ettiler. Kastamonu kadınları İngiltere ve İtalya kraliçelerine, Amerika ve Fransa Cumhurbaşkanlarının eşlerine protesto telgrafları gönderdiler. Edirneli kadınlar İzmir için adalet istediler. Maraş’ta bir kadın sekiz düşman öldürdüğünü ve erkeklerle birlikte savaşa katıldığını duyurdu. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti size bir telgraf çekerek kadın ve erkeklerin bir kitle halinde işgale karşı, kanlarının son damlasına kadar çarpışacaklarını bildirmediler mi?

-Yeter artık Perihan, çok ileri gittin.

...

Ümran,

-Bir hafta önce Claude Farrère’in Fransa’da bir gazetede çıkan yazısını okudunuz mu? diye sordu.

Yüksek Komiser’in bu yazıyı görmemiş olmasına imkân yoktu, ama yine de,

-Hayır, dedi, gözüme ilişmedi.

-Ya öyle mi, ekselans. Ben anlatayım öyleyse, bakın Claude Farrère ne diyor: “Ha İzmir’i Yunanlılara vermişsiniz, ha Marsilya’yı. İzmir’de 300 bin Rum’a karşılık 1 milyon 300 bin Türk yaşıyor. Böyle şey mi olur?”

Bay Defrance kıpkırmızı olmuştu. Ne söyleyeceğini bilmiyordu.

...

Ümran Fransız Yüksek komiserine şöyle dedi:

-Ekselans, İstanbul’dan halkımızın hiç unutmayacağı bir olay daha var, anlatayım. 1919 Şubat ayının ilk günleriydi. Okul müdürü Sör Marie Madeleine çocukları avluda toplayarak, “Bugün unutulmayacak bir gündür,” dedi. “Doğu ordusu kumandanı General Francet d’Esperey bugün Selânik’ten İstanbul’a gelecek.

General'in Galata rıhtımına çıkacağını biliyoruz. Oradan Fransız Büyükelçiliği'ne gidecek. At üstünde Beyoğlu'ndan geçecek . Bütün Pera Caddesi donatıldı. Bu olaya tanık olmak isteyen bütün öğrencilerin Beyoğlu'na gitmesine izin vereceğiz. Başınızda da yönetimden sorumlu Sör Catherine bulunacak.” Bütün azınlık çocukları sevinç çılgınlıkları atarak, “Hepimiz General'i alkışlamaya gideceğiz!” diye haykırdılar.

Türk öğrenciler gösteriye katılmak zorunda değillerdi. Ama yine de hepimiz okul grubuna katıldık. Taksim ve Pera ana baba günüydü. Bütün cadde ve mağazalar Fransız ve Yunan bayraklarıyla donatılmıştı. Hele Taksim'deki Fransız Konsoloslugu'nun önü mahşer yerine dönmüştü. Polisler bize güçlkle yer açabildiler. Biz de konsolosluğun önüne sıralandık. Bütün azınlıklar hep bir ağızdan La Marsaillaise'i ve devrim şarkılarını söylüyorlar, arada Rumca şarkılar da duyuluyordu.

Bir saat kadar bekledik. Sonunda General Francet d'Esperey beyaz bir atın üstünde Taksim'de görüldü. Alkıştan yer yerinden oynuyordu sanki. General'in bindiği atı bir Rum'un hediye ettiğini söylediler. General'in atı alkışlar arasında ağır ağır ilerliyordu. Bizim kızlar da kendisini çılgınca alkışladılar. Bütün kiliselerin çanları çalınıyordu.

General'in neden beyaz bir atla İstanbul'da gösteri yaptığını Sör Catherine'e soracak oldu. Şöyle dedi: “Fatih 1453 yılında İstanbul'a beyaz bir atla girmişti. Şimdi o günlerde ezilen Bizanslıların öcünü alıyoruz!” Biz Türk öğrenciler buz gibi olmuştuk.

...

Ekselans işte bu tür olaylar hiç unutulmuyor. Bir gün belki de Mustafa Kemal'i beyaz bir at üstünde İstanbul'a girerken alkışlayacağız.”¹

Tartışmanın sonunda Hulusi Bey, Ümran'ı evlatlıktan reddetmekle tehdit ederken Fransız Yüksek Komiseri “Hayır Hulusi Bey, buna hakkınız yok,...Vatansever bir kızınız olduğu için övünebilirsiniz. Bir Fransız kızı da bu koşullar altında ancak böyle konuşabilirdi.Sizi kutlarım.”² diyerek onu takdir eder.

Parti, Hulusi Bey'in bir işine yaramazken kızların yeni arkadaşlıklar kurmalarını sağlar. Neriman partide tanıştığı İngiliz subayı John White'la arkadaşlığa başlarken, Ümran da Fransız Yüksek Komiserinin emir subayı Jean Pierre'in ilgisini çeker. Jean Pierre, Ümran'ın yanına yaklaşarak böyle bir Türk kızıyla karşılaştığı için şaşırıldığını söyler. Türk kadınlarının yahlılardan çıkmayan feraceli, çarşafli kadınlar olduğunu zannetmektedir. Ayrıca Ümran'ın bilgisi, kültürü onu etkilemiştir. Ümran da Fransız kaynaklarından yaralandığından, çok kitap okuduğundan ve bir akrabasının –Nedim Bey'in – etkisinden bahseder. Jean Pierre özgürlük aşığı bu genç kıza açılmakta sakınca görmez ve kendisinin de savaş karşıtı olduğunu söyler. İstanbul'a geldiğinden beri işgal kuvvetlerinin etrafında pervane olan insanları “işbirlikçi, çıkarıcı ve dalkavuk insanlar”³ olarak niteler. Anadolu'da ezilen, acı çeken insanlar için üzülmemektedir. Aralarında geçen konuşmada Çanakkale Savaşı'nın öneminden, İtilaf devletlerinin arasındaki anlaşmazlıklardan bahsederler. Böylece Ümran kendisine siyasi olaylardan konuşup bilgi edinebileceği bir arkadaş bulmuş olur.

İki gün sonra köşke gelen Nedim Bey'le kızlar arasındaki diyalog şöyledir:

¹ a.g.e. , s. 91-94.

² a.g.e. , s. 94.

³ a.g.e. , s. 96.

“_Bakın kızlar, partide herkesin önünde çok sert çıkışlar yapmışsınız. Kendinizi birden ortaya atmayın, gerçek düşüncelerinizi ve eğilimlerinizi biraz gizlemeye çalışın. Yarın her üçünüze de büyük görevler düşebilir. Eğilimlerinizi açığa vurursanız sizden çekinirler. Oysa siz kaleyi içten ele geçirmek için birtakım görevler yüklenebilirsiniz.

-Nasıl yani? Biz ne yapabiliriz ki?

-Pek çok şey.İngilizlerin neler tasarladıklarını, neler yaptıklarını öğrenebilirsiniz.

-Bu bir çeşit casusluk olmaz mı? Tanımadığımız insanlardan biz nasıl haber sızdırabiliriz?

-Sevgili kızlar, biz bir savaşın içindeyiz...Biz de onların kimlerle çalıştıklarını bilmek zorundayız. Nerelerde yığınak yapıyorlar, nereleri basacaklar, nerelerde kaç adamları var? Bir baskın yaparsak karşımıza kaç kişi çıkacak? Hangi silâhları kullanacaklar? Depoları nerede? Nöbetleri nasıl düzenliyorlar? Bunlar bizim direniş örgütleri için çok hayati bilgiler.”¹

Neriman, Nedim Bey’e de haber vererek John White’la görüşmeye başlar. Fakat John White’ın da Neriman’inkine benzer bir görevi vardır. Yüzbaşı Benett, onu Neriman’dan yeraltı örgütleriyle ilgili bir şeyler öğrenmesi için görevlendirmiştir. Nedim Bey ise Neriman’dan şu bilgileri edinmesini ister:

“Maçka Silâhhanesi’ndeki nöbet sistemleri, buradaki İngiliz takımının başında kimlerin kaldığı ve pazar günleri nöbetlerin nasıl düzenlendiği. Karaağaç deposundaki nöbetçilerin ve subayların durumu. İngiliz devriye gemilerine ulaşabilme olanakları...

¹ a.g.e. , s. 102-103.

Neriman bu bilgileri John'dan alabileceğini düşünüyordu. Ama Nedim Ağabey ulaşılması çok daha zor bilgilerden de söz etmişti: İngilizlerle Fransızlar arasındaki anlaşmazlıkların nedenleri. Bunların büyüme olasılığı gösterip göstermediği. İngilizlerin daha ne ölçüde Yunanları kışkırtacakları. Ya da ne ölçüde onları destekleyecekleri.

İngilizlerin kendi adamları sayılan Damat Ferit Paşa'yı sonuna kadar tutmaya kararlı olup olmadıkları.

Anadolu'ya, yani Mustafa Kemal Paşa'nın üzerine asker göndermeyi düşünüp düşünmedikleri.

İstanbul'da kimlerle çalıştıkları? Ajanlar? İşbirlikçiler? İkili oynayanlar?"¹

Neriman cepheye gerekli olan top kamalarının sağlanması olayında John White'dan gerekli istihbaratı sağlar. Silah deposundaki nöbetçilerin durumlarını ayrıntılı biçimde öğrenir. İngiliz nöbetçiler her gece kışlada yatmakta, cumartesi pazar ise Beyoğlu'nda meyhaneleri, barları, randevuevlerini gezmektedirler. Neriman sağladığı bu bilgiyle silahların kaçırılmasına katkıda bulunur. Başka bir defasında yine Maçka Silâhhanesi'ndeki durumu, oranın nöbetçi birliği kumandanlığına atanan John White'dan aldığı bilgilerle öğrenerek Nedim Bey'e bildirmiştir. Neriman'ın yaptığı bu işin önemi şu paragrafla anlatılır:

"Bu, son ayların en başarılı operasyonuydu. Erkânı Harbiye kayıtlarına göre o günlerde Maçka'dan 200 ton silâh ve cephane Beykoz ve Paşabahçe'ye, 200 ton cephane Haliç'e taşınmış ve mavnalara yüklenmişti. Bütün bu silâh ve cephane birkaç ay sonra Büyük Taarruz'da kullanılacaktı."²

¹ a.g.e. , s. 117.

² a.g.e. , s. 226.

Bu arada aydın bir kesim Fransa’da verdikleri konferanslarla, gazetelerde yazdıkları makalelerle Fransız kamuoyunu aydınlatmaya çalışıyorlardı. Paris’te Türk dostları Doğu Komitesi adında bir de örgüt kurulur. Örgüt İstanbul’a kamuoyunu aydınlatmak için Delacroix adında genç bir gazeteciyi gönderir. Delacroix gelir gelmez millî orduya nasıl yardım edilebileceğini araştırmaya başlar. “Fransız askerlerinin denetiminde bulunan silah depolarının boşaltılması için birlikte çalışmalıyız, ortak planlar hazırlamalıyız.”¹ der. Birlikte cephane, silah sağlamak konusunda önemli işler başarırlar. “Nedim Bey bu olayda Jean Pierre’in parmağı olduğunu yakından biliyordu. Delacroix’nın buraya gelmesi için Jean Pierre elinden geleni yapmıştı. Jean Pierre’i bu maceraya sürükleyen Ümran’dı.”² Böylece Ümran da gizli bilgilerin elde edilmesini bizzat sağlamasa da bilgiye ulaşmada ve istihbarat sağlamada dolaylı yoldan faydalı olmuştur.

Bu arada Fransız ve İngiliz subaylarla dolaşan kızlara çevrenin nasıl baktığına da değinmek yerinde olur. İstanbul halkının, Perihan, Neriman ve Ümran kardeşlerin Millî Mücadelenin bilincinde birer Türk kızı olduğundan haberi yoktur. Subaylarla orada burada görünmelerini hoş karşılamamaktadırlar. “Yoldan geçenler de genç İngiliz subaylarının köşke gelişlerini seyrediyorlardı.

-Rezalet yahu. Şu İngilizler her gün köşkün kapısını aşındırmaya başladı. Bunlar gelen kaçınıcı yabancı subay? İngiliz karargâhı mı burası? Ne oluyor anlamıyorum.

-Bana sorarsan bunlar Hulusi Bey’in kızları için geliyorlar.

-Vay anasını be? Demek ki kızlar piyasaya çıktı artık.

-Eee...Artık Hulusi Bey’in koncaları Çamlıca’nın gülleri oldu.”³

¹ a.g.e. , s. 214.

² a.g.e. , s. 215.

³ a.g.e. , s. 112.

Roman kişilerinden olmamakla birlikte Perihan'ın Nedim'e anlattığı arkadaşı Nazan da Millî Mücadeleye istihbarat sağlayarak faydalı olmuştur. Nazan'ın babası Damat Ferit Paşa'nın sırkatibidir. Galip adında muhafız birliğinin başındaki bir üsteğmenin vazifesi de bu özel sekreterle ilgili bilgi edinmektir. Arnavutköy'deki köşkün çevresinde dolaşp özel sekreteri beklerken, onun kızı Nazan'ı görür. Nazan'la tanışmayı başarır. Nazan, Damat Ferit'in işgal kuvvetlerinin bir organı gibi çalışmaktan rahatsız olmamasından ve politikasından nefret etmektedir. Galip hükûmet tarafından Sadrazam'ı korumakla görevlendirilmiştir. Aslında onun bu göreve gelmesini yalıda olup bitenleri öğrenmek maksadıyla gizli örgüt sağlamıştır. Bir gün Sadrazam yalıda bir davet verir. Davete ünlü generaller, işgal kuvvetlerinin temsilcileri katılır. Sadrazamın çevirmeni hastalandığından çevirmenlik işi iyi İngilizce bilen Muhafız Kumandanı Galip'e düşer. Galip çeviri işini başarıyla yapar. Generalin ve Damat Ferit'in gözüne girer ve yalıya emir subayı olarak alınır. Galip Nazan'a açılır ve ona aslında Millî Mücadele taraftarı olduğunu itiraf eder. Galip'in Baltalimanındaki bu yalıda düzenlenen bu toplantılarda neler olup bittiğini öğrenmesi gerekmektedir. Bunun için Nazan'ın yardımını ister. Nazan babasının İngilizce'ye çevirmesini istediği bazı notların bir kopyasını ve kağıt sepetindeki müsveddeleri Galip'e getirecektir. Onların başarıları "Bu iş öyle bir tuttu ki , İstanbul'dan Anadolu'ya gönderilen bütün casusların kimliği önceden saptandı. Bunlar Samsun'da teker teker yakalandılar ve cezalarını buldular. Gizli örgütün içindeki işbirlikçi hainler ve satılmışların kimlikleri saptandı, yakalandılar, Anzavur'a hangi yollardan yardım gönderileceği anlaşıldı, hainler çetesi büyük darbeler yedi.

Aylar boyu bu haber alma ve iletme işi çok büyük bir başarıyla yürütüldü. Bu Galip Bey'in ve Nazan'ın başarısıydı.”¹ şeklinde anlatılır. Fakat bir süre sonra Galip'in Millî Mücadele için çalıştığı ortaya çıkar. Galip yakalanmadan Anadolu'ya kaçmayı başarır. Nazan'ın da bu işte parmağı olduğundan hiç kimse şüphelenmez; ancak Nazan, Galip'in hasretine dayanamaz ve yakalandığı verem hastalığından kurtulamayıp vefat eder.

Görüldüğü üzere istihbarat sağlayarak Millî Mücadeleye katkı sağlayan kadın tipine değindiğimiz bu iki romanda karşılaşılmaktadır. Hem *Kalpakkıllar* ve *Doludizgin* romanlarının yazarı Samim Kocagöz hem *Millî Mücadele'de Çamlıca'nın Üç Gülü* romanın yazarı Hıfzı Topuz, yaşanmış, gerçek olaylardan ilham aldıklarından romanlarının bu kısımları birkaç farklılık dışında birbiriyle benzerlik göstermektedir.

3.KUVAYI MİLLİYECİLERİN SAKLANMASINA YA DA ANADOLU'YA GEÇMESİNE YARDIM EDEREK KATKI SAĞLAYAN KADIN TIPLERİ:

İşgal yıllarında İstanbul'da Millî Mücadele yanlıları büyük sıkıntı içine girer; çünkü onların millî kuvvetlere yardım etmesini engellemek için işgal kuvvetleri ve İstanbul hükûmeti işbirliği halinde çalışmaya başlar. Millî Mücadeleye katılmak isteyenler için Anadolu'ya geçişlerde büyük zorluklar yaşanır. Ulaşım yolları sıkı denetim altındadır. Bu nedenle mücadeleye katılmak isteyen İstanbul'daki vatanseverler çeşitli yollardan zor şartlarla Anadolu'ya geçmeye çalışır. Kuvayı Milliyecilere bu konuda yardım eden kadınlara Mehmet Rauf'un *Kurtuluş (Halâs)*, Kemal Tahir'in *Yorgun Savaşçı*, Bekir Büyükkarkin'in *Bozkırda Sabah* romanlarında

¹ a.g.e. , s. 179.

yer verilmiştir. Bu kadınlar, vatanda uğruna her şeyi göze almış, kurtuluştan başka düşünceleri, istekleri kalmamış insanlardır.

Mehmet Rauf'un *Kurtuluş(Halâs)* adlı romanındaki Hacı Molla, bu tip kadınlardandır. Romanının baş kişisi olan Nihat, Millî Mücadeleye katılmak için Anadolu'ya geçmeye karar verir. İstanbul'dan kaçan vekiller gibi o da kara yolundan tebdil-i kıyafet ederek gidecektir. Bunun için önce Üsküdar'dan Bulgurlu'ya, köye geçip Hacı Molla adında ihtiyar, kötürüm bir köylü kadının evine gidip burada köylü kıyafeti giyecektir. Geceyi orada geçirip sabah erkenden yola çıkacaktır. Köye vardığında kararlaştırıldığı gibi hava kararmıştır, sokaklarda kimsecikler yoktur. Nihat tarif edildiği gibi evi kolayca bulur. Kapıyı genç bir kız açar. Nihat'ı aldığı odada Hacı Molla, tahta bir sedirin üzerindeki mindere oturmuş tesbih çekmektedir. Nihat'a yer gösterir. Nihat, kendisinin buradan Anadolu'ya geçeceğini, bunun için bir kat köylü elbisesi bulmaları gerektiğini söyler. Bunu duyan Hacı Molla, ayakta onları dinleyen kıza, Halil'e gidip köylü elbiselerini temin etmesini söyler. Yalnız kaldıklarında Hacı Molla, mücadelenin nasıl gittiğini sorar Nihat'a. Nihat'ın anlattıklarını büyük bir şevkle karşılayıp tespih çekerken arada bir Aydın'da Yunanlılar'a karşı mücadele veren efeler için " Hay Allah onlardan razı olsun, gebertsinler hınzırları... Ümmeti Muhammedin öcünü alsınlar."¹ diye dua etmektedir. Kız geldikten sonra Hacı Molla, Nihat'a dertlenmeye başlar. Yaşlı kadın eşini, oğlunu, damadını hep şehit vermiştir. Eşi, Tesalya muharebesinde, büyük oğlunu Balkan savaşında, küçük oğlu ile damadını da I.Dünya Savaşı'nda kaybetmiştir. Söylediğine göre köyde her evden muhakkak iki erkek savaşa gitmiş geri dönmemiştir.

¹ Mehmet Rauf, *Kurtuluş (Halâs)*, Arma yayınları, 2. baskı, İst. 1998, s. 204.

Bu arada kapı çalar. Kapıdaki, elbiseleri getirecek olan Halil değil, Kara Bakkal adındaki eskiden köyde bakkallık yapan savaştan sonra İngiliz ajanlığına soyunmuş bir Rum'dur. Genç kız Halil'in evinden dönerken kızın peşine takılıp onu izlemiştir. Hacı Molla, bunu bir namus meselesi gibi düşünerek Nihat'ı sakladıktan sonra cesurca "Kız aç şu kapıyı...Kâfirin geleceği varsa göreceği de var..."¹ diyerek genç kıza kapıyı açtırır. İçeri giren Kara Bakkal ise oraya genç kızın arkasından değil kaçak arkasından geldiğini Anadolu'ya Kuvayı Milliye için adam kaçırdıklarını bildiğini söyler. "Kaçak" sözünü duyunca bir an metanetini bozan Hacı Molla tekrar soğukkanlılığını takınarak "Evimi mi arayacaksınız? Ne haddinize ...Şuradan şuraya bir adım atarsan alimallah senin kafanı koparırım." der cesurca. Merdiven altında onları dinleyen Nihat da Hacı Molla'nın cesaretine hayran olmaktadır. Kara Bakkal oraya gelmeden önce karakola haber vermiş, iki jandarma istemiştir. Kapıdan bir adım dışarı çıkıp elindeki düdüğü öttürür; fakat jandarmalar henüz gelmemiştir. Hacı Molla bunu fırsat bilerek hemen bir kurnazlık düşünür. Adama yer gösterip oturmasını söyler. Jandarmalar geldiğinde bu adamın konuşamayacak, kımıldayamayacak bir halde olması gerektiğini böylece kendilerini şikâyet edemeyeceğini düşünür.

Kapıda jandarmaların düdüğü duyulduğunda, kötürüm ve yaşlı olmasına rağmen Hacı Molla ellerini Kara Bakkal'ın boğazına kenetler. Nihat da saklandığı yerden çıkmış tabancasını Kara Bakkal'a çevirmiştir. Kara Bakkal şimdi kapıdaki jandarmaları çağıramayacak durumdadır. İhtiyar kadın, Kara Bakkal'ın boynunu olanca gücüyle sıkmaktadır. Bıraktığında, adam cansız bir şekilde yere, Hacı Molla'nın oturduğu sedirin önüne yığılır. Yaşlı kadın, Nihat'ın Kara Bakkal'ın ölüp

¹ a.g.e. , s. 206.

ölmediğini sorması üzerine “ Zahir oğlum... Muharebede şehit olan yavruların ve kocamın öcü alınmış oldu.”¹ şeklinde cevap verir. Nihat’ın kaçmak için açtığı kapıdan yayılan ışığı gören jandarmalar eve yaklaşır. Hacı Molla, hızlı bir şekilde düşünerek hemen Kara Bakkal’ın cansız bedenini kötürüm haliyle ve diğerlerinin de yardımıyla merdiven altına saklar. Jandarmalar bu arada kapıya vurmakta ve açılmadıkça daha şiddetle çalmakta hatta kırmak ister gibi kapıyı omuzlamaktadırlar. İşleri bitip Nihat da saklandıktan sonra yaşlı kadın şaşkıncu bir şekilde metin bir sesle kapıya seslenir ve Ayşe’ye kapıyı açmasını söyler. Kapı açılınca iki jandarma içeri girer. İçeri giren jandarmalar Ayşe’ye kapıyı niçin açmadıklarını sorduklarında yaşlı kadın Ayşe’nin cevap veremeyecek halde olduğunu hatta heyecandan düşüp bayılacağını anlayınca metanetle cevap verir: “Ay oğullar, ben buracıkta uyumuş kalmışım. Kızcağız da galiba yukarıda uyumuş kalmış ne var ne istiyorsunuz?”² der. Bu arada Kara Bakkal’ı sakladıkları yerde bir hareketlenme olur. Kara Bakkal ölmemiştir. Jandarmalar onu olduğu yerden çıkarırlar. Kara Bakkal, kendine geldikten sonra jandarmalarla birlikte Nihat’ı aramaya koyulur. Nihat’ı bulup ellerini kelepçelerler. Jandarmalardan biri Nihat’ı karakola götürür. Diğerleri ise kötürüm olduğundan dolayı Hacı Molla’yı götürmek için bir arabanın gelmesini bekler. Yaşlı kadın bu kadar heyecana dayanamaz ve ayaklarından sonra kolları ve ağzı da tutulur. Kara Bakkal, Hacı Molla’nın üzerine fenalık geldiğini görünce onu karakola götürmekten vazgeçer.

Hacı Molla, Kuvayı Milliye’ye adam kaçıarak yani mücadeleye katılmak isteyenlerin Anadolu’ya geçmesine yardım ederek faydalı olur. Eşini, oğullarını ve damadını savaşlarda şehit vermiş bir Türk kadınıdır ve ömrünün kalan kısmını

¹ a.g.e. , s. 210.

² a.g.e. , s. 211.

Anadolu'daki mücadeleye, adam kaçıracak katkı sağlamaya adanmıştır. Bu defa yani Nihat'ın kaçıışı başarıyla sonuçlanmasa da daha önce bu görevi birçok kez başarıyla soğukkanlılığı, cesareti, metaneti ve kısa ve müşkül zamanlarda hemen fikir üretebilmesi sayesinde yerine getirebilmiştir.

Kemal Tahir'in *Yorgun Savaşçı* adlı romanındaki Neriman da bir Kuvayı Milliyecinin kaçırılmasına yardım eder. Kuvayı Milliyecilerden Ömer'in saklandığı yer artık güvenli değildir. Evin her an basılıp aranma tehlikesi vardır. Daha önce aranmış Ömer yakalanamamıştır. Tekrar aranma tehlikesine karşı Ömer'in yerinin değiştirilmesi gerekmektedir; fakat ev sürekli gözetim altındadır. Bunun için bir plân hazırlanır. Planın gerçekleştirilebilmesi için bir kadına ihtiyaç vardır. Cemil bu iş için Neriman'ı uygun görür. Arabayla Ömer'in saklandığı eve giderken Cemil, Neriman'a yapacaklarını anlatır. Neriman, gidecekleri sokakta sekiz numaranın kapısını çalıp çıkan yaşlı Rum kadının “ Kimi istiyorsunuz?” sorusuna “Terzi Madam Lili'yi...” cevabını verecektir. Kadın, “ Yok burada...Memleketine gitti.” diyince “ Vah vah! Ben taa cehennemden dibinden geldim!” diyecektir. Kadın da onu biraz dinlenmesi için içeri buyur edecektir. İçeri girip çıktıktan sonra soran olursa “Madam Lili'ye gelinlik diktirmek için geldim.” diyecektir. Sokağın başında duran arabaya, yanındaki kadın kılığına girmiş Ömer'le birlikte binip uzaklaşacaktır. Cemil, Neriman'ın evden arabaya kadar olan yolu dik bir şekilde, geniş ve erkeksi adımlarla yürümesini tembihler. Bu görevi “Evde söyleseydim gelmemezlik eder miydin?” diye soran Cemil'e Neriman “ Gemlemezik mi?...Nasıl olur? Başka çare yoksa ...?”¹ şeklinde cevap verir. Neriman görevi başarıyla yerine getirmiştir. Evden çıktığında Patriyot Ömer de arkasında çarşaf giymiş halde yaşlı bir kadın gibi

¹ Kemal Tahir, *Yorgun Savaşçı*, Tekin Yayınevi, 16. baskı, İst. 2002, s. 79.

bastonuna dayanarak ilerlemektedir. Cemil, uzaktan onları izlemekte iş oldu bitti diye sevinmektedir. Bu sırada köşedeki bakkaldan çıkan biri Neriman'a peçesini kaldırmamasını söyler. Muhtemelen evi gözetlemesi için oraya yerleştirilmiş biridir. Cemil yetişerek adamı etkisiz hale getirir. Hazır bekleyen arabaya binerek kaçarlar. Böylece Patriyot Ömer, Neriman'ın yardımıyla daha güvenli bir yere kaçırılmış olur.

Millî Mücadeleye katılmak için Anadolu'ya geçmeye çalışan insanlara yardım eden, onları saklayan kadın roman kişilerinden biri de Bekir Büyükarkın'ın *Bozkırda Sabah* adlı romanındaki Zehra Nine'dir. Romanda 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar İzmir'e çıktıklarında Yunan askerlerinin ve yerli Rumların taşkınlıklarına dayanamayan genç bir adam alayın bayraktarlığını yapan Rum'a ateş ederek ilk mukâvemeti gerçekleştirir. Yunanlılarla Rumların şenliği yerini sessizliğe bırakır. Korkudan ortalıkta kimsecikler kalmaz. Bu arada Yunan askerleri genç adamın peşine düşmüştür. Genç adam, kalan son iki kurşunla da iki Yunanlıyı öldürdükten sonra hızlı adımlarla sokağın sonuna doğru yürürken arkasında bir Yunan askeri daha belirir. Genci arkasından vuracakken oradaki evlerden birisinin kapı girintisine sığınmış başka bir Türk genci yerden bir kaldırım taşı olarak Yunan askerine fırlatır. Bu Yunan askerinin ateş etmesini engeller; ama sokağa yeni giren diğer bir Yunan askeri de onu dizinden yaralar. Yunan askerinin tüfeğini ikinci bir defa ateşlemesine fırsat kalmadan sokakta bir anda beliren orta yaşlı bir adam da elindeki tabancayla Yunan askerini öldürür. Genç adam yaralıdır, kan kaybetmektedir. Sokaktaki ahşap evlerden birini kafesi kalkar. Yaşlı bir kadın başını uzatıp oyalanmamalarını, hemen kaçıp bir yerlere gizlenmelerini söyler. Orta yaşlı adam, kadının kapıyı açmasını ve onları içeri almalarını ister. Kadın, oğlunu, kocasını, torununu hep savaşlarda şehit verdiğini, her şeyi göze aldığını, evini Yunanlıların basma tehlikesinden bile

korkmadığını ifade ederek kapıyı açıp onları içeri alır. Orta yaştaki adam yaralıyı bırakıp gitme niyetindedir. Hapishane boşaltılmış o da oradan daha bugün kaçmıştır. Tanımadığı birisi için başını derde sokmak istememektedir. Yaşlı kadın ise savaşta yitirdiği yakınlarına duyduğu özlemlerle ve korkusuzca “Ben bakarım ona,...keşke oğlum da, torunum da savaşlardan böyle yaralı gelselerdi de onları kendi elcağızıyla iyileştirmeye çalışsam, sonra da dizlerinin dibinde gözlerimi yumuverseydim.”¹ der. Adam da gitmekten vazgeçerek gencin yarasıyla ilgilenmeye başlar. Yarayı sardıktan sonra kapı çalar. Yunan askerleri evi aramak istemektedirler. İki adam saklanırken yaşlı kadın da bir türlü açılmayan kapıyı tekmeleyen Yunan askerlerini telâşesiz, soğukkanlılıkla oyalamaya çalışır, güçlkle yürüdüğü için kapıyı geç açtığını söyler. Kapıyı açar açmaz içeri bir Yunan subayı, iki asker bir de tercüman girer. Yunan subayı, kadının boğazına sarılıp iki tokat atar. Tercüman eve giren iki adamı nereye sakladığını sorduğunda yaşlı kadın bilmediğini söyler. Askerler evi aramaya başlar. Zehra Nine, her şeyi göze almıştır. Yapacakları hiçbir şey onu konuşturamayacaktır. Kadın göğsünü tutmakta, güçlkle nefes almaktadır. Yemenisi çözülmüş, ak saçları dağılmıştır. Yine de durgun, endişesiz görünmektedir. Yukarı kattan gelen gürültüler, Yunan subayının elindeki tabanca, hatta evleri aranan zulme uğrayan komşularının feryatları onu hiç etkilememektedir. Komşuları onun iki adamı içeri aldığını itiraf etmek zorunda kalmışlardır; ama o, hâlâ inkâr etmekte kimseyi görmediğini, gizlemediğini söylemektedir. Adamları burada yakaladıklarında Yunan askerlerinin kendisini geberteceğini söyleyen tercümana “Gebertsinler!... Ne çıkar sanki? Korkum yok kimseden, anladınız mı efendiler, bundan sonra bana yaşamak ne gerek?”² der. Hırısından kendini kaybedip tabancasını yaşlı kadının göğsüne dayayan

¹ Bekir Büyükarkın, *Bozkırda Sabah*, Hakan Yayınevi, 2. baskı, İst.1973,s. 10.

² a.g.e. , s. 15.

Yunan subayı, eğer adamların yerini söylemezse mahalleyi ateşe vermekle, kalbini delmekle tehdit eder. Zehra Nine, gözlerinden yaşlar akarken “ Del,...Ne duruyorsun öldür beni, ben kimseyi tanımıyorum.”¹ diye karşılık verir. Subay, Zehra Nine’yi dövmeğe, üstünü başını yırtmaya başlar. Zehra Nine bayılmıştır. Onu bırakıp tekrar kaçakları aramaya koyulurlar. Bir ara Zehra Nine’yi soyup asmaya çalışırlar. Bunu beceremeyip vazgeçerler. Yaşlı kadının belindeki keseği çözüp içindeki taşı kırılmış iki altın yüzükle bir miktar parayı alırlar. Zehra Nine kımıldamaya başlar ve yüzükle paraların süt kızı Ayşe’nin çeyizi için olduğunu sayıklamaya başlar. Onun sayıklamaları Yunan subayını çıldırtmıştır: “Biz her şeyi yaparız; biz kuvvetliyiz diyerek...”² diyerek kadını hırsına alana kadar tekmeler, yerlerde sürükler. Ardından Yunan askerleri evi iyice arayıp işlerine yarayan şeyleri yağmaladıktan sonra giderler. Zehra Nine’nin “...üstü başı tamamen yırtılmıştı. Pörsümüş etlerinin bir kısmı gözüküyordu. Beyaz saçları yüzünü örtmüştü. Halbuki vaktiyle o, değerli bir kişiydi. Sevmişti, sevilmişti. Özlemiş, özletmişti. Evlenmiş, çocuğu olmuştu. Sonra bu topraklar uğruna hepsi gitmişti elinden. Şimdi ise hiçbir şeyi kalmamıştı!...”³

Zehra Nine, oğlunu, torunun ve eşini “bu topraklar” için şehit vermiştir. Kendisi de canı pahasına da olsa evine sığınan iki Türk’ü ele vermemiş, Yunan askerlerinin yaptığı bütün eziyetlere, işkencelere rağmen konuşmamıştır.

Bu romanlarda da görüldüğü gibi kadınlar, Kuvayı Milliyecilerin Anadolu’ya kaçırılmasına ve saklanmasına da yardım ederek de Millî Mücadeleye katkı sağlamışlardır.

¹ a.g.e. , s. 15 .

² a.g.e. , s. 19.

³ a.g.e. , s. 19.

4.SAĞLIK ALANINDA KATKI SAĞLAYAN KADIN TIPLERİ:

İncelediğimiz romanlarda, mücadeleye katkı sağlamak isteyen kadınlara cephede düşmanla çarpışmanın yanında sıhhiye bölüklerinde, hastanelerde hemşirelik yaparak faydalı olmaları alternatif olarak sunulur. Hemşirelerin, yaralı askerlerle ilgilenirkenki meşakkatli hizmetleri en kötü, en yorucu halleriyle tarif edilir. Hemşirelerin, ameliyatlara girmek, pansuman yapıp yara sarmak gibi görevlerinin yanında askerlere şefkat gösterip çabucak iyileşip cepheye dönmeleri için güç ve şevk vermek gibi görevleri de vardır.

Cephede hemşirelik yapan Türk kadın tipine Halide Edip'in 1922 yılında neşrettiği *Ateşten Gömlek* adlı romanındaki Ayşe bir örnektir. Ayşe, Anadolu'da uyanan direniş lehine propaganda yaptığı ve millî kuvvetlere destek verdiği için aranmaktadır. Yakalandığında Mustafa Paşa Divan-ı Harbine verilecek, idama ya da beş on seneye mahkûm edilecektir. Ayşe'nin Anadolu'ya geçmesi gerekmektedir. Zaten o da cephede hemşire olarak görev almayı istemektedir. Çevresindeki subaylar onun nasıl en güvenli yoldan Anadolu'ya geçirileceğine karar verememiştir. İhsan, Peyami ve Ayşe'nin tebdil-i kıyafet ederek alelâde birer yolcu gibi gitmelerini isterken Ahmet Rıfki ve sekiz arkadaşı Ayşe'yi kendileri geçirmek, gerekirse bunun için dövüşmek istemektedir. Ahmet Rıfki, "Bu sefer hepimiz yaralanırız İhsan Bey, Hemşire Ayşe yaramızı saracak."¹ der. Ayşe de onlarla birlikte gitmek istediğini "Ben sizin kuvvetlerin hastabakıcısı değil miyim? Tehlikeli yerlerde mutlaka sizinle beraber olmam lâzım değil mi?"¹ sözleriyle belirtir. Doğançay'daki Sarılar Köyü'ne varırlar. Ayşe, burada sonradan hastane yapılan beyaz sıvalı küçük teraslı evde hemşirelik yapmaya başlar. "Ayşe kolları sıvalı girer, çıkar, ağaçlar arasından gelip,

¹ Halide Edip Adivar, *Ateşten Gömlek*, Özgür Yayınları, 8. baskı, İst. 2003, s. 74.

giden beli fişekli, arkaları tüfekli dolaşanlara ya ilâç ya da akıl vermekle meşguldür.”² Savaş köyün yakınlarına kadar gelmiştir. Cephede yaralanan askerler hastaneye taşınmakta, Ayşe yaralılarla ilgilenmektedir. Abisi Cemal Eskişehir’de olduğu için oraya geçmesi gerekmektedir. Halbuki Ayşe İhsan’ın seyyar kuvvetleriyle hemşire olarak gitmek istemektedir. Peyami’nin İhsan’ın onun Eskişehir’de daha güvende olacağını düşündüğünü söylemesi üzerine; düşmanların üzerine at üstünde tüfekle gidemeyeceğini ama düşmana karşı mücadele veren askerlerin hastalıklarına bakabileceğini, en azından ölürlerken yanı başlarında bir kardeş gibi gözlerini kapayabileceğini söyler. Ayşe, önce karşı koymasına rağmen Eskişehir’e geçmeyi kabul eder. Peyami cephede kolundan yara alıp Eskişehir’e gittiğinde Ayşe’yi beyaz önlüğü, siyah başörtüsüyle hastane kapısında bulur. Eskişehir’de ona “Hemşire Ayşe” demektedir. Ayşe’nin Ankara’ya geçen Peyami’ye yazdığı mektuplarda da Birinci ve İkinci İnönü Savaşlarından sonra hastaneye gelen yaralılardan bahsedilmektedir. Bu mektuplar tamamıyla Ayşe’nin hastalarla olan ilişkilerini, yaralılarla nasıl ilgilendiğini anlatan birer vesika niteliğindedir. Hatta bir mektupta Ayşe, sıtmal haliyle ameliyata girdiğini anlatır. O, bir yandan bayılmamak için bütün gayretini toplarken bir yandan da yaralı askerlerle ilgilenir. Yaralarını sarar, konuşarak manevî destek sağlamaya çalışır. Yaralıların arasında dolaşırken bir tanesi “Guzum Hemşire Hanım,...Bizi hemşire olan bir hastaneye göndert, insana bacılar bakarsa yaralar daha çabık geçiyor.”¹ der. Bu da Hemşire Ayşe’nin onlara gösterdiği ilginin ne kadar iyi geldiğini göstermektedir. Bir gün hastaneye Haşmet Bey gelir ve onun artık doğrudan cepheye gideceğini, gezici kuvvetlere katılacağını söyler. Ayşe bunu “Hemen beni beraber götürünüz,...ben silâh atan muharip bir

¹ a.g.e. , s. 74.

² a.g.e. , s. 77.

insan olamam. Fakat İzmir yolundakilerin yarasını sarar, ıstırabını hafifletirim ve Allah isterse onlarla beraber ölürem.”² diyerek memnuniyetle karşılar. Seyyar kuvvetlere katılan Ayşe ihtiyaç olan yerlere gönderilmektedir. Sıhhiye bölümü ile Haymana’ya geçtiğinde yaralılar bir an önce kendileriyle ilgilenmesi için ona yalvarmaktadır. Hemşire Ayşe, sabır ve meşakkatle hepsine yetişmeye çalışmakta, şefkatle teker teker ilgilenmektedir. Ayşe’nin yaralılara gösterdiği ilgiden, muhabbetten sıkça bahsedilir.

Karadağ’da düşmanla yapılan çarpışma sırasında İhsan yaralanır. Sıhhiye arabasıyla çadıra getirilir. İhsan’ın durumu kötüdür, ölmek üzeredir. Bu arada çadıra bir sedye daha getirilir. Sedyede Ayşe’nin cansız bedeni vardır. İhsan’ın şehit oldu haberini duyunca sedye ile sıhhiye bölüğünden çıkmış, yolda yaralı bir askerin yarasını sararken topla vurulmuş ve şehit düşmüştür. Görülüyor ki Ayşe cephede, elinde silahla düşmanla çarpışmamışsa da savaşın en sıcak olduğu anlarda cephe içlerinde, sıhhiye bölümünde hemşire olarak görev yapmıştır. Bu uğurda korku nedir bilmemiş ve en sonunda bir askerin yarasını sararken şehit düşmüştür.

Reşat Nuri Güntekin’in *Çalkıuşu* adlı romanında Feride de bir ara hemşirelik yapar. Savaş başlayınca mektep boşaltılarak hastaneye çevrilir. Feride, kitaplarını almak için geldiğinde Doktor Hayrullah Bey’i görür. Hayrullah Bey, ona kendisine yardım etmesini teklif eder. Feride kabul eder. Böylece Feride hemşire olarak çalışmaya başlar. İşleri çoktur. Hatta bazı geceler Feride eve dönemeyecek kadar yoğun olur. Hayrullah Bey önemli ameliyatlarda muhakkak yanında Feride olsun istemektedir. bir gün hastaneye İhsan Bey getirilir. Yarası tehlikeli değildir; yüzünü çirkinleştirecek bir iz bırakacaktır. Feride yaralının gönlünü hoş etmek için kimi baş

¹ a.g.e. , s. 143.

² a.g.e. , s. 145.

ucunda kitap okur, masal söyler. Yüz güzelliğinin önemsizliğinden, asıl güzelliği ruhta, gönülde aramak gerektiğinden bahsederek ona teselli vermeye çalışır.

Millî Mücadelede hemşirelik yapan roman kişilerinden biri de Bekir Büyükarkın'ın *Bozkırda Sabah* adlı romanındaki Nihal'dir. Eskişehir Kızılay hastanesi hıncahınç yaralıyla doludur. Doktorlar, hastabakıcılar, hemşireler yaralıların bakımına yetişememektedir. Yataklar kolu, bacağı kesilmiş, kendinden geçmiş hastalarla doludur. Yaralı askerlerden biri hastabakıcı erin kendisine pansuman yapmasını engellemeye çalışmakta kadın hastabakıcı istemektedir. Kadın hastabakıcının canını acıtmayacağını düşünmektedir. Onun yanında yatan hastalardan Remzi de hastabakıcı erden sigara istemekte ama hastabakıcı er yasak olduğunu söyleyerek vermemektedir. Bu arada yorgunluktan ayakta sallanan; ama buna rağmen gülümsemeye çalışan bir hemşire görünür. Yaralılara şefkatle “Hadi bakalım; koca bebekler!...Güzel güzel uyuyun!...Bundan sonra ben bakacağım sizin koğuşa da. Yaralarınızı saracağım, hikâyeler anlatacağım. Yakında hiç bir şeyiniz kalmıyacak. Yine cepheye!...İyi haberler getireceksiniz bize...”¹ diye seslenir. Sesindeki şefkat, umut verici sözleriyle yaralılara huzur vermektedir. Nihal'in elleri çalışmaktan kalınlaşmış, nasırlaşmış, pütür pütür olmuştur; ama biraz önce kadın hastabakıcı isteyen yaralıya bu eller kadife gibi görünür. Biraz sonra doktor gelir ve Nihal'e ameliyathane hemşiresinin bayıldığını oraya gitmesi gerektiğini söyler. Aradan bir geçen bir süre sonunda Eskişehir'in boşaltılması gerektiği haberi gelir. Taşınamayacak kadar ağır yaralıların başında iki doktorla bir hemşire bırakılacaktır. Nihal kalmak istemediğini söylemez, Yunanlıların Eskişehir'e gireceğini ve kim bilir neler yapacaklarını bile bile görevi kabul eder. Nihal'in İstanbul'dan beraber bin bir

¹ a.g.e. , s. 370.

meşakkatle kaçtığı Yüzbaşı Ali de yaralılar arasındadır. Ali ve Nihal birbirini sevmektedir. Ankara'ya geçince Yüzbaşı Ali, Nihal'den bir haber almaya çalışır. Kızılay merkezindeki memur Ali'ye "...Hemşirelik de askerlik gibidir, biraz cesaret biraz kendinden bir şeyler vermek ister, hele savaş sırasında..." gibi Ali'nin korkularını, kuşkularını arttıracak bir cevap verir. Ali bütün çabalarına rağmen bir haber alamaz. Eğer sağsa bir gün nasıl olsa buluşacaklarını umut etmektedir. Görülüyor ki Nihal, görevini sevdiği adamdan ayrı düşme pahasına da olsa yerine getirmiştir.

Görülüyor ki romanlarda hemşirelik yaparak Millî Mücadeleye katkı sağlayan kadınlar en ağır şartlarda çalışmışlar, kimi zaman kendi yorgunluklarını, hastalıklarını unutarak kimi zamanda sevdiklerinden ayrı düşme pahasına görevlerini yerine getirmişlerdir. Yalnızca yara sarıp ameliyatlara girmemişler, hastalara manevî anlamda da destek olmuşlar, teselli etmişlerdir.

5.LOJİSTİK (CEPHANE, SARGI BEZİ, ÇAMAŞIR, YİYECEK VB.) BAĞLAMDA KATKI SAĞLAYAN KADIN TİPLERİ

Türk kadınları, işgal altındaki vatan topraklarını kurtarmak için mücadele veren askerlere yardım etmek için ordunun silah, cephane, sargı bezi, çamaşır vb. ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. Kazım Özalp, orduya cephane taşıyan kadınları şöyle anlatır: "Maçka, Zeytin-burnu ve sâir küçük depolardaki top, tüfenk ve cebhâneler, cesûrâne tedbirler alınıp Anadolu yakasına kaçırılıyor, oradan da hayvan ve insan sırtlarında Ankara'ya nakl ediliyordu. İşte Türk kadınlarının büyük top mermilerini sırtlarında taşımak sûretiyle gösterdikleri fedâkârlıkların en ehemmiyetlisi olanlar bunlardı.

O sırada Karamürsel ile Ankara arasındaki yollar, gece-gündüz sırtlarında mermi taşıyan kadınlarla, yine mermi yüklü kağnı arabaları ve ba'zan bir öküzü ölmüş, onun yerine kendisi diğer öküze eş olarak arabayı çeken kadınların teşkil ettiği kabilelerle dolu idi. Bu manzara her Türk'ün göğsünü kabartarak gözlerini yaşartmaya yeterdi.”¹

Prof. Dr. A. Afetinan da Millî Mücadelede Türk kadınlarının sırtlarında mermi taşımalarını bir anısıyla birlikte şöyle değerlendirir: “Bu devremizde adı bilinen, bilinmeyen Türk kadınlarının vatan müdafaasında verimli ve büyük katkısı olmuştur. Ankara Ulus Meydanı'ndaki mermi taşıyan Türk kadın heykeli ise, bütün o devrin Türk kadınına sembolleştirmiştir. Bunun için şu anım bir örnektir sanırım. Nisan 1955'te Afyon Dumlupınar çevresinin tarihî yerlerine anıt ve müzeler yapılması amacıyla bir heyetle incelemelerde bulunurken, Zafer tepenin Çalköyünde ihtiyar bir kadın bana diyorki: “Hani Ankara'da Gazi M. Kemal Paşa'nın heykelinin yanında mermi taşıyan kadın var ya, işte o benim.” Bu cümleyi yanındaki diğer bir kadın da tekrar etti. Kendisine sordum. “Siz mermi taşıdınız mı?” Her ikisi de heyecanlandı. “Elbette taşıdık” diyorlardı. Bu sözler bir hakikatin ifadesi idi. Ankara'daki Ulus Meydanı anıtındaki Türk kadını Kurtuluş Savaşı tarihimizin isimsiz kahramanıdır.”²

İncelediğimiz romanlarda da orduya büyük zorluklarla cephaneye taşıyan Türk kadınlarından bahsedilmekte, cephaneye taşıyan kabilelerde yer alan kimi kadınların yaşamış oldukları gerçek olaylara yer verilmektedir.

¹ Tansel, Fevziye Abdullah, *İstiklâl Harbi'nde Mücâhit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 1991, s. 59.

² Prof. Dr. A. Afetinan, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s. 39.

Aka Gündüz'ün *Dikmen Yıldızı*'nda İnebolu'da kadınlar kadınlar cepheye mermi taşımaktadır. Bunlar sadece köylü kadınları değildir. Köylü kadınlarının arasında “tango” diye tabir edilen şehirde yetişmiş, Millî Mücadeleye gönülden inanmış hanımlarda vardır. Onları hizmetçi Fatma kendi diliyle şöyle anlatır: “Kimi miniminicik iskarpinler ile çamurlara bata çıka gidiyordu. Kimi de kağınların kenarına ilişmiş, güzel ipekli bacaklarını sarkıtmıştı. Hepsinin de yüzü gülüyor, gözleri gülüyordu. Bir tanesi de türkü bile söylüyordu, hem nereden de çabucak öğrenmiş, halis İnebolu havası...Güzel hanım! dedim. Ayacıkların üşümüyor mu? Ankara'da ısıtacağız, dedi, güldü. İskarpinleriniz çok nazik, dedim. Köy kadınlarının çarğından da giyeceğiz, dedi, güldü. Çok yorulacaksınız, dedim. İzmir'de dinleneceğiz, dedi de küçücük yumruğunu havada salladı.”¹ Böylece romanda şehirli kadınlarda “Türk kızı şehirde de köyde de aynı kızdır.”¹ sözüyle köylü kadınları gibi kağınlarla cephe taşıyarak lojistik destek verenler arasına girer.

Yine romanın başka bir bölümünde mermi taşıyan bir kağın bozulmuştur. İki erkek kağını tamire çalışırken, bir kadın eteğiyle bir şeyler örtmeye çalışmaktadır. Yanındaki iki üç yaşlarındaki çocuğu sırlıslamadır. Kadının eteğiyle yağmurdan korumaya çalıştığı ıslandığında patlamayacağından korktuğu bir çift top mermisidir.

Dikmen Yıldızı'nda savaşta kadınların üzerlerine düşen vazifeleri başarıyla yerine getirmeleri, orduya gösterdikleri yararlılıklar vurgulanarak yer bulur. Yıldız nişanlısı Murat'a sürekli olarak İzmir'in ne zaman geri alınacağını sormakta, o da “Gazi uygun gördüğü zaman” cevabını vermektedir. Yıldız, Murat'ın Gazi diye bahsettiği Mustafa Kemal'e de aynı soruyu sorar:

“-Ey büyük'ümüz! dedim. İzmir'i ne vakit alacağız?”

¹ Aka Gündüz, *Dikmen Yıldızı*, Toker Yayınları, 5. baskı, İst. 1990, s. 178.

Gözbebekleri, birer mavi şimşek gibi gözbebeklerime saplandı, ve daima sigaralı çifte parmağını yoldan geçen kağınlara doğru uzatarak:

-Türk kızı vazifesini tamamladığı zaman...dedi.

Ben kızların, kadınların cepheye yettikleri kağını gıcırtilarını uzun uzun dinledim...”²

Samim Kocagöz’ün *Kalpakhılar ve Doludizgin* romanlarında Hintlilerden cephane gelmiştir. Düşman donanması gelmeden cephane yüklü geminin boşaltılması gerekmektedir. İnebolu halkı, kadını kızı çocuğuyla gemiyi boşaltmaya, cephaneyi taşımaya başlarlar. “Kadınlar, saç baş dağınık, dizlerine kadar denize girip, gelen kayıklara koşuyordu.

“Ver kardeşim!” diye bağıyorlardı. “Ver!” Kayıkçılar, getirdiklerini, “Tut, al!.Kardeşlik! diye onların omuzlarına yüklüyorlardı. Sonra kayık boşaldı mı, var kuvvetleri ile küreklere asılıp gemiye tekrar yük almıya gidiyorlardı.”³ İnebolu’ya inen bu cephane yine kadını, çocuğuyla bütün halkın çabasıyla Ankara’ya ulaştırılır. Türk insanı, bu mücadelede birlik olarak bütün olanaklarını, gücünü bu davaya adanarak başarılı olmuştur. İnebolu ve Ankara arasındaki yollar kağınlara veya sırtlarında cephane taşıyan insanlarla doludur. Hepsi bir an önce yüklendikleri cephaneleri Ankara’ya ulaştırma gayretindedir: “Kocası askere, cepheye gitmiş emzikli kadınlar, çocuklarını sırtlarına vurmuşlar, öküzlerin, mandaların ardında bağılıyor, hayvanlarla dah, çüş, ohhhaa!...diye pençeleşiyorlardı.”⁴ Kağınlardan boşaltıldığı ikmal merkezinde eşini cepheye göndermiş, kendisi de cephe gerisinde bu şekilde çalışan bir köylü kadını şöyle anlatılır: “Tekerleğin birinin yanına genç bir

¹ a.g.e. , s. 205.

² a.g.e. , s. 70.

³ Samim Kocagöz, *Kalpakhılar- Doludizgin*, Yazko Yayınları, İst. 1981, s. 528.

⁴ a.g.e. , s. 529.

kadın oturmuştu. Şalvarının simsiyah bir rengi vardı tozdan topraktan. Başındaki tozlu örtünün üstünü, alnından dolanan bir yemeni ile sıkmişti. Parlak, fakat yorgun gözleri mat yeşil ışıldıyordu. Kucağında altı aylık kadar bir çocuk vardı. Çocuk, çıplak ayaklarını toprağa uzatmış, ellerini anasının omzuna koymuş, durmadan iki tarafına bakınıyordu. Kadın, kağının boşaltılmasını bekliyordu. Kumandanının yaklaştığını görünce, toparlanmak istedi. Kaymakam,

“Rahatına bak kızım...” diye yaklaştı, çocuğu okşadı: “Bunun adı ne bakayım?”

Kadın, yeşil gözlerini kaldırdı; yanık yüzü aydınlandı:

“Mehmet!...” karşılığını verdi. Kumandan çömeldi. Çocuğun ellerini tuttu:

“Korkumuz kalmadı gayri,” dedi, “demek cepheye bir Mehmet daha geldi.”

Çocuk anası ile birlik gülümsedi. Kumandanın parmağını sıkı sıkı tuttu.

“Bu Mehmet’in babası nerelerde?”

kadın gözlerini tepelere doğru kaldırdı:

“Bilmem” dedi, “şu yakalarda gâvur ardında dolanır olacak.”¹

Cepheye kağıyla cephe taşıyan kadınlardan birisi de donarak ölür. Şiddetli kar yağmaktadır. Hava çok soğuktur. Buna rağmen yoluna devam eden kadın, yorganı kağının üzerindeki ıslanıp kullanılmaz hale gelmelerini istemediği top güllerinin üstüne atmıştır. Top güllerinin arasına sıkıştırılmış kuru otların arasında çuvallara sarılmış kundakta çocuğu vardır. Kadın, soğuğa dayanamayarak donarak ölür. Onu yüzükoyun mermilerin üstündeki yorgana kapanmış, kaskatı kesilmiş halde bulurlar. Kadının üstüne büyük bir Türk bayrağı sererek Kastamonu sokaklarından geçirip bunu görüp toplanan halkla birlikte Fırka merkezine getirirler. Toplanan askerler,

¹ a.g.e. , s. 560.

siviller bu kahraman şehit kadın için bir dakikalık saygı duruşunda bulunur. Saygı duruşunun ardından Miralay şöyle bir konuşma yapar: “İşte arkadaşlar!...düşmana vuracağımız son darbenin delili...Düşmanı yeneceğimizin misali!. İşte Türkün iradesi!.. Türk askeri, bu şehit kız kardeşinin feragatine lâayık bir askerdir. Bunu şimdiye kadar ispat etmiştir; bundan böyle de edecektir. Allah bütün şehitlerimizle birlik bu şehit hemşiremizin makamını da cennet eylemiştir.”¹

Bekir Büyükarkın’ın *Bozkırda Sabah* adlı eserinde Nihal ve annesi orduya lojistik destek veren kadınlardandır. Kuvayı Milliyeci Fahri, kız kardeşi Nihal ve annesi sargı bezleri, silah, cephane, at nalı vb. şeyleri Anadolu’ya göndermektedir. Fahri, Ali’ye kız kardeşini göstererek “Küçüktü bu,...küçüktü. Ne kadar da büyüdü şimdi. Annemle beraber durmamacasına dikiş dikiyorlar; Anadolu için.”² der.

Bekir Büyükarkın’ın *Bozkırda Sabah* adlı romanında Afyon’da silah deposundan cephane taşınacaktır. Taşıma işi için deponun önüne “çocuklarını arkalarına sarmış sarmalamış bağlamış genç analar, kadınlar”³, ayakta zor duran yaşlı kadınlar birikmiştir. Bölümün anlatıcısı olan Mehmet, bu cephane taşıma olayını şöyle anlatır: “Kadınlar, çocuklar koşuyorlardı. Bir sandığı dört kişi beş kişi tutuyor, götürüyordu bazen, bazen de bir genç kadın tek başına yükleniveriyordu.” Mehmet ağırlığın altında neredeyse yıkılacak gibi görünen bir yaşlıya yardım etmek ister:

“Nine izin ver, ben götüreyim.

Kadın zorlukla başını kaldırıp ona baktı:

¹ a.g.e. , s. 608.

² Bekir Büyükarkın, *Bozkırda Sabah*, Hakan Yayınevi, 2.baskı, İst. 1973, s. 164.

³ a.g.e. , s. 401.

Get oğul, başka sandık getir.”¹

Romanın başka bir kısmında köylü kadınlar cephede savaşan askerlere yiyecek taşırlar. Bu arada düşman tarafından vurulma tehlikesi de vardır; fakat onlar bu tehlikeye aldırış etmemekte askerlere yiyecek içecek dağıtırken bir yandan da sevgi dolu sözcükler söyleyerek manevî güç vermektedir. “Bağıra bağıra, adeta göğüslerini kabartıp şarkı söylercesine köylü kadınları savaş hattına yaklaşıyordu. Kimisi ayran güğümünü sırtlamış, kimisi su testilerini omuzlamıştı. Kimisinin elinde ekmek torbası, kimisinin elinde katık sepeti vardı.

-Deyindi arslanlarım!...Ayranımız, suyumuz, ekmeğimiz var; biz yanınızdayız! Vurun gâvura!

Kadınların hiçbiri eğilmek, korunmak gerektiğini bile düşünmüyordu.

Bir kurşun vınladı; öndeki ihtiyar kadının omzundaki testi parçalandı. O farkında bile değildi.

Ali yerinden fırladı, başka bir kadının ayran güğümünü kapıp başına dikti; kanamadan içiyordu. Tüfeğini bırakmıştı. Hiçbir şey düşünecek halde değildi, sıcak ve silâh sesleri onu öylesine bunaltmış olacaktı ki, dizleri titriyordu. Yine de ayran güğümünü bırakmıyordu.

Remzi onu ayağından çekti; yere kapaklandı. Makineli önlerine yeniden bir çizgi çizdi. Köylü kadını yere yığıldı.

Ayranlar, güğümün ağzından yere sızıyordu. Kadının kanıyla, ayranın beyazı birbirine karışmaya başlamıştı.

-Deyindi yavrucaklarım; telsiz tepesini de Koçarlı’larla Orhaniyeli Kara Durmuş tutarmış, deyindi!..

¹ a.g.e. , s. 402.

Köylü kadınları durmadan yürüyorlardı. Ayakları çatlaktı, şalvarları parçalanmıştı, elleri nasır bağlamıştı. Ter cepkenlerinden dışarıya çıkmıştı. Yemenileri kaymış, saçları dökülmüştü. Bu saçların bir kısmı apak, bir kısmı kınalıydı.

-Deyindi!..Biz Balta köylüyüz arslanlarım!..Karşı tepelerden gözetledik sizleri. Bağlıları yandı yiğitlerimizin dedik de geldik!..

Ekmek dağıtıyorlardı, su veriyorlardı, peynir uzatıyorlardı. Çömeliş çömeliş okşuyorlardı savaşılanları. Makineliler yine tıkırdıyor, tüfekler yine patlıyor, zeytin ağaçları yanıyordu.”¹ Bu romanda da İnebolu yolunda kağınılarla cephan taşıyan kadınlara yer verilir; kadınlar şu şekilde tasvir edilir: “Yaşlı bir kadın, bir elinde sopası, bir elinde torunu öküzleri kaka kaka yürüyordu. Bir diğerinin sırtında, torba içinde çocuğu vardı. Yüzünün derileri gerilmiş, lüle lüle saçlarını başörtüsünün altından koyuvermişti. Başka bir kadın ise yavrusunu emzire emzire gidiyordu. Hiç çekinmiyordu bu genç kadın; memeleri dışarıdaydı, morarmıştı, çocuğu ağlıyordu, o yine emziriyordu..Onların evleri gerilerdeydi; çökük de olsa bir damları, sönük de olsa bir ateşleri vardı...Kınalı saçları, kınalı parmakları taşıyabildikleri tek süsleri, tek kendilerinde kalan zevkleri idi. Soğuk yırtık şalvarlarından içeriye doluyordu, kar delik çarıklarına yapışıyordu. Topuklar nasırlı, eller çatlak, parmaklar kirliydi. Gidiyorlardı...”²

6.ASKERİ BAĞLAMDA KATKI SAĞLAYAN KADIN TİPLERİ:

Türk kadını mücadelede, elinde silahla düşmanla çarpışarak da yer almıştır. Buna dair daha önce birçok örnek verdiğimizden burada *Hakimiyet-i Milliye*

¹ a.g.e. , s. 129-130.

² a.g.e. , s. 222.

gazetesinin 21 Ekim 1921 tarihli sayısında konuyla ilgili çıkan, Kütahya- Eskişehir savaşının ardından madalya almaya hak kazanan mücahid kadınları duyuran haberi vermekle yetiniyoruz: “Orduda birçok kadınlarımız var ki babaları ve kardaşlarıyla berâber, harbin bütün mezâhimini çekerek cebhelerde didiniyorlar. Ordu, bilâ-pervâ tehlikelere atılan bu kahramanların hizmetlerini takdir ederek kendilerini harp madalyaları ile taltîf eylemiştir. Bu sûretle Türk kadını bu istiklâl ve istihlâs harbinde büyük bir hisse almış ve tarihe ismini pek şerefli bir sûrette geçirmiştir. Garb Cebhesi Kumandanlığı, Eskişehir Harbi'nin bidâyetinden beri orduda kendi vâsıtalarıyla çalışan ve ordu ile muzafferden avdet eden on iki kadına harp madalyası verildiği gibi, Erzak Kolu Kumandanlığı vazifesi ifâ eden Fatma Onbaşı'nın da rütbesini Çavuşluk'a terfi eylemiştir. Bu kadınların esâmisini büyük bir şeref hissederek ber-vech-i âtî neşreylemekteyiz.

1. İnönü'ne merbût Kurgun-karyesi'nden Ali kerimesi Alime
2. İnönü'nden Besîm kerimesi Şükriye
3. İnönü'nden Hacı Osman kerimesi Fatma
4. İnönü'nden Mûsa kerimesi Ayşe
5. İnönü'nden Mehmet Ali kerimesi Hâfıza
6. İnönü'nden Kara Bektaş kerimesi Fatma
7. İnönü'nden Mehmed kerimesi Ümmühan
8. İnönü'nden Hacı Mustafa kerimesi Fatma
9. İnönü'nden Veli Onbaşı kerimesi Ayşe
10. İnönü'nden Molla İbrâhim kerimesi Ayşe
11. İnönü'nden Ali kerimesi Ayşe

12. İnönü'nden Molla Hasan kerimesi Fatma"¹

Bu listedeki kadınlar cephede erkeklerle birlikte düşmanla savaşmış Türk kadınlarından birkaçıdır. Onlar gibi cephede görev almış birçok kadın vardır; ancak incelediğimiz romanlarda bunun pek işlenmediğini görüyoruz. Bu romanlarda çok az bu kadın tipine rastlıyoruz.

Aka Gündüz'ün *Dikmen Yıldızı* adlı romanında Yıldız'ın başından geçen bir mağara hadisesi vardır. Bu olay Balıkesir'in geri alınışında gerçekten yaşanmıştır. Romanda, Aydın cephesinde düşman kuvvetleri ilerlemektedir. Yıldız'ın da içinde bulunduğu kadınlardan ve çocuklardan oluşan on altı kişilik kabile, düşmandan kaçacak araçları ve yürüyecek daha fazla güçleri kalmadığı için yakınlarındaki bir dağda bulunan mağaraya saklanırlar. Gece gündüz bu mağaradan hiç çıkamayacaklardır. Ormandaki keresteci köylülerden birkaçı onlara her gece yiyecek getirecektir. Bu mağara Türk ordusuyla savaşan düşman kuvvetlerini gerisinde kalacaktır. Yani kabile düşman cephesi içinde bulunacaktır. Türk askerleri, düşmanları geriye atmayı başarabilirse gelip bu kadın ve çocuklardan oluşan kabileyi oradan uzaklaştıracaklardır. Mağaradakileri Yıldız ve annesi kumanda edecektir. Onlara bir mavzer filintasıyla üç yüz fişek bırakılır. Mağaranın girişini taşlarla örerler. Sadece yiyecek ve haber getiren köylüler için bir pencere bırakırlar. Civardan top sesleri gelmektedir. Beş gün kadar böyle geçer. O gün gelen köylüler, düşmanın köyü bastığını bu nedenle birkaç gün gelemeyeceklerinden fazla yiyecek getirdiklerini söylerler. Köylüler on beş gün gelmezler. Bu süre içinde mağaradakilerin yiyecekleri bitmiştir. Sadece şeker yiyerek idare etmektedirler. Bir gün mağaranın etrafından sesler gelir. Mağaradakiler önce bunların düşman

¹ Tansel, Fevziye Abdullah, *İstiklâl Harbi'nde Mücâhit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1991

askerlerinin sesi olduğunu zannedip korkuya kapılırlar. Yıldız, silahı eline alıp üç yüz kurşunu olduğunu söyleyerek mağaradaki kadınları teskîne çalışır. Seslerin Türkçe olduğunu işitince sevinirler. Gelenlere mağaranın yerini belli etmek için Yıldız, iki kurşunla yol gösterir. Mağaranın girişindeki taşlar yıkılır. Böylece mağaradan yirmi altı günün sonunda kurtulurlar. Bugünden sonra Yıldız, mağaranın kahraman kızı olarak İzmir'in sembolü olur. İzmir'in işgalinin anıldığı törende Yıldız'ın konuşması istenir; ama Yıldız rahatsızlığından dolayı törene katılmadığından onu ,Yaşal!, nidalarıyla anarlar.

Samim Kocagöz'ün *Doludizgin* adlı romanında Başkumandanlık Meydan Muharebesinde kazanılan zaferin ardından çekilmeye başlayan Yunan askerleri geçtikleri yerleri yakıp yıkmakta, halka eziyet etmektedir. Türk ordusunun girdiği köylerden birinde yanan evlerin birinin ardından sekiz on kadın çıkar. Bunların ellerinde kürek, odun, çapa vardır. Bunlar Türk askerlerine doğru koşarak ,hoş geldiniz, derler. Sonra yerde yatan düşman ölümlerini göstererek anlatırlar: “Bunlar her şeyimizi aldılar. Babalarımızı, kardeşlerimizi öldürdüler. Sağ kalanları sürüp götürdüler. Köyde ekmek, aş bırakmadılar. Bütün tavuklarımızı, yumurtaları ile yediler yediler...Gözleri, boğazları doysun diye, son kalan tavukları da kesip biz ağızlarına soktuk. Bir hücum ettik ki can acısıyla, bize kurşun bile atamadılar. Hepsi köyden kaçarken, bunları kaçırmadık. Biz, vurduk öldürdük şu küreklerle, şu sopalarla...İyi etmedik mi? İstemediler mi?”¹

Bekir Büyükarkın'ın *Bozkırda Sabah* adlı eserindeki Emine, düşmanla savaşmış kadınlardandır. Emine Aydın'da halası ve eniştesinin yanında kalmaktadır. Bir Yunan askerinin tecavüzüne uğrar. Yunanlıların Aydın'dan temizlenip Türk

¹ Samim Kocagöz, *Kalpakkılar- Doludizgin*, Yazko Yayınları, İst. 1981, s. 644.

müfrezelerinin şehre girdiği sırada bu Yunan askeri Emine'nin babası tarafından öldürülür. Babası Emine'yi de öldürecekken kızına kıyamaz ve vazgeçer.

Batı cephesinde Yunanlılar ilerlemektedir. Beş atlı, Türk birliklerine birazdan Yunanlıların orada olacağı haberini getirir. Atlılardan baştaki zayıf ve çelimsizdir. Çocuğumsu bir sese sahiptir. Çizmesi, kilot pantolonu, ceketini hep siyahtır. Yüzü örtülüdür. Haberi verdikten sonra küçük adam; “Ben oyalarım onları binbaşı!...Çabuk olun! Kula'lılardan birkaç namussuz davulla, zurnayla, bayrakla karşı çıktılar. Haberinizi olsun.”¹ der ve kim olduğunu soran binbaşıya cevap dahi vermeden çekip gider. Bu küçük adam Emine' den başkası değildir. Aydın ikinci defa Yunanlıların eline geçtiğinde dağa çıkmış, dişliliğiyle etrafında toplandığı adamlarla çetecilik yapmakta, orduya kimi zaman haber getirerek, kimi zamanda orduya gereken zamanı sağlamak için düşmanı oyalayarak faydalı olmaya çalışmaktadır.

Eskişehir'de ordu Yunanlılara karşı büyük kayıp vermiştir. Yaralılar arasında Emine'nin babası Remzi de vardır. Gayret Remzi, yaralı arkadaşlarını toparlayıp düşmandan uzaklaşmaya çalışırken ağaçlar arasında beş atlı belirir. Bunlardan dördü yaklaşp yaralıları taşımada Remzi'ne yardım etmek isterler. Olumsuz cevap veren Remzi'ye adamlar “Bizimde bu memlekete yararımız dokunur; Yunanlıyla çarpışırız, hor görme böyle...”² derler. Remzi Çavuş, onlara çeteciliğin kalktığını gidip orduya katılmalarını söyler. Bu arada Emine'nin sesi duyulur. Geride duran ve adamların “Beyimiz” dediği Emine'dir. Emine babasına adamların yardım etmesine izin vermesi için yalvarmaktadır.

¹ Bekir Büyükarkın, *Bozkırda Sabah*, Hakan Yayınevi, 2. baskı, İstanbul, 1973, s. 298.

² a.g.e. , s. 366.

Romanın bir kısmında da toprakları düşmandan yeni kurtarılmış bir köylü, askerlere çetelerden bahseder. Bazı çetelerin dağlardan inerek Yunanlılarla çarpıştığını, bazen de köylüleri soyan çeteleri çevirdiğini söyler. Dört iri adamı yöneten küçük bir adamın çetesini takdirle anlatır. Bu çetenin şimdi Rum çeteleri tarafından sıkıştırıldığını haber verir. Süvariler bu çete savaşına yetişerek bu küçük adamın çetesini kurtarırlar; fakat adamlar süvarilere görünmek istemeyerek hızla uzaklaşırlar. Bu yine Emine'nin çetesidir.

Emine bütün bunları Yunanlılardan öç almak için yapmıştır; ama bu çeteyi dişiliğiyle oluşturduğundan çok kirlendiğini düşünmekte, düşman geri çekilirken artık ölmesi gerektiğine inanmaktadır. Yalvarmaları üzerine babası tarafından öldürülür.

Görüldüğü gibi Millî Mücadele döneminde kadınlar gerçekten ellerine silah alarak cephede görev aldıkları gibi incelediğimiz bu üç romanda da bu şekilde rol almışlardır.

7.MİLLÎ MÜCADELEYE AŞK DUYGUSUNUN YÖNLENDİRDİĞİ KADIN TIPLERİ

Kadınlar kimi zamanda Millî Mücadeleye bilinçli olarak faydalı olmamışlar; sevdikleri insan uğruna birtakım fedakârlıklarda bulunmuşlardır.

Halide Edip Adivar'ın *Ateşten Gömlek* adlı romanındaki Kezban, Binbaşı İhsan için mücadelede yer almayı ister. Kezban, İngilizlerin şehit ettiği bir çavuşun kızıdır. Binbaşı İhsan Bey'in kuvvetleri ve Ayşe köye geldiklerinde Kezban, İhsan Bey'in yanından hiç ayrılmayışı ile Peyami'nin dikkatini çeker. Ayşe, bu Sarılar Köyünde hastanede çalışmaya başlar. İhsan, Ayşe'nin Kezban'ı yanına alarak

yetiştirmesini ister ama Kezban, Ayşe'yi kıskanmakta ve ondan uzak kalmaya çalışmaktadır. Türk kuvvetlerinin o köyden ayrılması gerektiğinde Kezban, İhsan Bey'e kendisini de beraberinde götürmesi için yalvarır. İkna etmeye çalıştığı İhsan'a kendisinin de Ayşe gibi faydalı olabileceğini, silah bile kullanabileceğini anlatmaya çalışır; ama İhsan kabul etmez. Böylece köydeki kuvvetler Kezban'ı yanlarına almadan giderler. Cephaneyi Sarılar köyünün arkasındaki ağıla yığmayı kararlaştırmışlardır. Bunun için Mehmet Çavuş ve Peyami köye giderler. Kezban, onlara da kendisini götürmeleri için yalvarır. Mehmet Çavuş, Kezban'ı beğenir, isteğini yerine getirmek için onu erkek kılığına sokarak karargâha getirir. İhsan'a bunun Sarılar Köyünden bir gönüllü olduğunu çeteci yazılmak istediğini söyler. Böylece Kezban, millî kuvvetlere katılmış olur. Gece oluğunda Kezban, gizlice İhsan'ın çadırına gider, karargahta kalmak için yalvarır. Mehmet Çavuş, Kezban'la evlenmek istemektedir; ama Kezban'ın gözü İhsan Bey'den başkasını görmemektedir. Sadece ona olan aşkı için Millî Mücadeleye katılmak istemektedir. Kezban'a olan sevgisi Mehmet Çavuş'u daha önce inandığı bütün değerlerden vazgeçirtir. Bir gün Kezban, Peyami'nin yardımıyla son kez İhsan'la görüşür. İhsan Bey, kalmasını kabul etmediğinden artık karargâhtan ayrılacaktır. Bu sırada Mehmet Çavuş tarafından kaçırılır. Daha sonra alınan haberlere göre Mehmet Çavuş, Hamza Bey çetesi adında bir çeteye katılmıştır.

İhsan Bey'in kuvvetleri Konya ayaklanmasını bastıranlar arasındadır. Buraya yakın bir bucaktan bir heyet gelerek İhsan Bey için bir davet hazırladıklarını, İhsan Bey'in icabet etmesini isterler. İhsan Bey ve beraberindeki beş süvari köye girdiklerinde köylüler tarafından küfürlerle, sopalarla karşılanırlar. İhsan Bey hapse atılır. Köylüye bunları yaptıran Hamza Bey çetesidir. Çeteye bunu yaptıran ise

Kezban'ın İhsan'a duyduğu aşk yüzünden kendisiyle evlenmeyişi bir türlü hazmedemeyip kinle dolmuş olan Mehmet Çavuş'tur. İhsan, elleri zincirli demir parmaklıkların arkasındayken Mehmet Çavuş, kapıyı kırıp İhsan'ı öldürmeye teşebbüs eder. Ama on kişilik köylü zümresi İhsan'ı öldürmekte tereddüt etmektedir. Mehmet Çavuş, İhsan'ın eğer serbest kalırsa köyü yakıp yıkacağını, köylüye zulüm edeceğini söyleyerek onları ikna eder. İhsan'ın öldürüleceği kesinleşmişken köye Kuvayı Milliye kuvvetleri girerek İhsan'ı kurtarır. Kuvayı Milliye birliklerini İhsan'ı hapse attıklarından, öldüreceklerinden haberdar eden Kezban'dır. Kezban da Mehmet Çavuş'la beraber Hamza Bey'in çetesine girmiştir. Mehmet Çavuş'un İhsan Bey'i öldürteceğini duyunca altı saat boyunca koşarak müfrezenin bulunduğu yere gidip haberi yetiştirmiştir. Onlar da yetişip İhsan'ı kurtarmışlardır. Haberi verdikten sonra Kezban ortadan kaybolur. Böylece Kezban, hain bir plânla pusuya düşürülen Binbaşı İhsan Bey'in kurtarılmasını sağlamış olur.

Halide Edip'in *Vurun Kahpeye* adlı romanında, nişanlısı Tosun'a duyduğu sevgi nedeniyle fedakârlıkta bulunan, Yunan cephaneliğinin imhasına yardım eden Aliye de bu kadın tiplerindendir. Ona daha önce Yunan kumandanı Damyanos, kendisiyle evlenmesi halinde Yunan askerlerinin Anadolu'dan çekilmesini sağlayacağını söylemiş, Aliye ise bu teklifi kabul etmemiştir. Tosun mevzubahis olduğunda ise Damyanos'a gitmeyi kabul eder. Aliye bunu şöyle anlatır: “ O, bana babamı kurtarmak için gittiğim gün, izdivaç teklif etti ve buna mukabil buradan çekileceğini, onun çekilmesi buradaki Yunan askerini zaafa düşüreceğini ve belki Anadolu'daki Yunan ordusunun inhilâl edeceğini söyledi. Reddettim, Tosun. Çünkü seni, seni memleketimden çok seviyorum galiba!”¹

¹ Halide Edip, *Vurun Kahpeye*, Özgür Yayınları, 7. baskı, İst. 2002, s. 147.

Aliye, Anadolu'nun hiç kimsenin gitmek istemeyeceği bir kasabasına tayin edilen, "Toprağınız, toprağım, eviniz evim; burası için, bu diyarın çocukları için bir ana, bir ışık olacağım ve hiçbir şeyden korkmayacağım; vallahi ve billâhi!"¹ şeklinde yemin etmiş idealist bir öğretmendir. Dârümuallimat'ta son sınıfta okurken bir muallimenin "Anadolu'da çalışınız" şeklindeki telkinin tesirinde kalmıştır. Kasabaya gelince kendisini vefat eden kızlarının yerine koyan eşraftan Ömer Efendi ile Gülsüm Hala'nın evine yerleşir. Aliye, güzel bir genç kızdır. Kasabada Kantarcıların Hüseyin Efendi'nin oğlu Uzun Hüseyin Efendi başta olmak üzere birçok erkeğin onda gözü vardır. Bu arada Yunanlılar ilerlemeye başlamışlardır. Kasabada halk ikiye ayrılmıştır. Hiç kimse Yunanlıları istememekle birlikte, Kuvayı Milliye'ye aleyhtar olanlar da vardır. Eşraf, Kuvayı Milliye'yi Bolşeviklik addetmekte, mallarını alıp halka dağıtacaklarını zannetmektedir. Kimisi de körü körüne muhakemesiz bir şekilde Padişaha ve İstanbul hükûmetine bağlıdır. Aliye ise o günlerde çocukları, öğrettiği millî marşlar eşliğinde ellerinde bayraklarla dolaştırmaktadır. Bu da Aliye'nin Kuvayı Milliye taraftarı olduğunu göstermektedir. Zaten Aliye, yüzü açık gezmekle, mektepte daha önce öğretilenlerin dışında "İstanbul Usulü"¹ okutmasıyla bir kesimin tepkisini çekmektedir. Bunların başında Hacı Fettah Efendi gelmektedir.

Kuvayı Milliye kuvvetleri kasabaya gelirler. Kumandan Tosun Bey'in Kuvayı Milliyeci tanınan Ömer Efendi'nin evinde kalması uygun bulunur. Memleketin resmi hazinesi henüz millî kuvvetlerin giderlerini karşılayamamaktadır. Tosun Bey ve beraberindeki süvariler kasabaya, herkesten belli bir miktar para kesmeye gelmişlerdir. Ayrıca Tosun Bey, Kuvayı Milliyecilerin Yunanlılardan kötü ve bu yüzden kanlarının helâl olduğunu söyleyen Hacı Fettah'ın cezalandırılacağını

¹ a.g.e. , s. 1.

söyler. Köylü kadınlar Aliye'ye Tosun Bey'i şikâyete giderler. Kumandan Tosun Bey'i para toplamaktan ve Hacı Fettah'ı cezalandırmaktan vazgeçirmesi için ona yalvarırlar. Aliye, kadınların söylediklerine inanıp Tosun Bey'in köylüye zulmettiğini düşünür. Onunla konuşmaya gidince gerçekleri öğrenir. Aliye ve Tosun Bey birbirlerini severler. Tosun Bey, Aliye'yi Allah'ın emriyle kasabadan ister ve nişanlanırlar. Yalnız Tosun Bey'in gitmesi gerekmektedir. Yunan ilerleyişini durdurmak için baskın yapacak ve önlerindeki köprüyü yıkacaktır. On beş gün sonra gelecek ve yapılacak düğünle Aliye'yi alacaktır. Kuvayı Milliyeciler gittikten sonra Yunanlıların kasabaya gelmesi mevzubahis olur. Hacı Fettah Efendi ve Uzun Hüseyin Efendi, Yunanlıları karşılamaya gidip onların tarafından olduklarını söylerler. İki de Yunan Kumandanı Damyanos'la anlaşmalar yaparlar. Bu anlaşmalar sonucunda Hacı Fettah Efendi Ömer Efendi'nin bağlarına, Hüseyin Efendi de göz koyduğu Aliye'ye konacaktır. Hacı Fettah, sinsi plânlar yapmaktadır. Günahkâr addettiği kadınların güzellerini Yunanlıların gönlünü hoş etmek için kullanacak, böylece Yunanlıların yanında kendi itibarını arttıracak, sonra bu kadınları şeriatın emrettiği şekilde taştattırarak öldürtecek ve böylece Allah'ın rızasını da alacaktır.

Yunan kumandanının niyeti de bu kasabada, Anadolu'da elde edebileceği son serveti edinmek ve güzelliğinin methini duyduğu Aliye'ye sahip olmaktır. Yunanlılar kasabaya girdiklerinde Ömer Efendi tutuklanır. Hacı Fettah Efendi'nin istediği bağlar kendisine verilir. Ömer Efendi, Aliye'nin Kumandan Damyanos'la konuşması üzerine serbest bırakılır. Yunan kumandanının amacı Aliye'yi kullanarak Tosun Bey'i kasabaya çekmek ve yakalamaktır; ama Hacı Fettah, Ömer Efendi serbest

¹ a.g.e. , s. 31.

dolaştığı müddetçe bunun mümkün olmadığını telkin eder ona. Ömer Efendi'nin Aliye ile Tosun arasında irtibat sağladığını söyler. Ömer Efendi yine tutuklanır. Damyanos, Aliye'ye beraber Yunanistan'a gitmeyi teklif eder. Böylece Aliye'nin nişanlısı Tosun ve babası saydığı Ömer Efendi kurtulacak, Türk topraklarını işgal eden en kanlı Yunan kumandanının uzaklaşması Aliye'nin memleketine de bir iyilik olacaktır. Aliye bunu kabul etmez. O kasaba için her türlü fedakârlığı yapabileceğini ama Damyanos'a tahammül edemeyeceğini düşünür. Damyanos, bu sefer Ömer Efendi'yi meydanda asmakla tehdit eder. Aliye'nin Ömer Efendi'yi kurtarmaları için Yunan kumandanı ile arası iyi olan, Damyanos'un yanına girip çıkan Hacı Fettah Efendi'ye, Hüseyin Efendi'ye ricaları da sonuç vermez. Damyanos, ona ne kadar iyi bir adam olduğunu kanıtlamak için Ömer Efendi'yi idam ettirmekten vazgeçer. Ömer Efendi, Atina'ya sürülür.

Bir gün Tosun Bey, önemli bir görevle gizlice kasabaya gelir. Devamlı gözetim altındaki Aliye'nin evine girmeyi başarır. Tosun Bey, Aliye'ye sabaha kadar Yunan cephaneliğini ateşlemeye ve köprüyü yıkmaya mecbur olduğunu, böylece Yunan ordusunun bozguna uğratılmasının kolaylaşacağını anlatır. İki sevgili konuşurken Hüseyin Efendi'nin ihbarı üzerine evin etrafındaki Yunan askerleri çoğalmıştır. Tosun Bey'in evden muhakkak bir an evvel çıkması gerekmektedir. “Aliye, Damyanos'un odasında kendini feda edemediği millet ve kasaba, şimdi ona önlerine en çok sevdiği şeyi getirerek ondan en müşkül, en fecî bir fedakârlık talep ediyordu.”¹ Aliye, Tosun Bey'e olan sevgisi nedeniyle bu fedakârlığı yapmaya karar verir, Damyanos'a gider ve altı ay önce ettiği evlilik teklifini kabul ettiğini ama bunu için önce evinin etrafındaki kuşatmayı kaldırması ve Hacı Fettah Efendi'yle, Hüseyin

¹ a.g.e. , s. 145.

Efendi'yi hapsedmesi gerektiğini söyler. Damyanos onun bütün isteklerini yerine getirir. Biraz sonra büyük bir patlama olur. Kuşatmanın kalkmasının ardından evden çıkabilen Tosun Bey, görevini yerine getirmiş, Yunan cephaneliği infilâk etmiştir. Ardından büyük köprünün de yıkıldığı haberi gelir. Türk orduları taarruza, bozulmaya başlamış olan Yunan ordusu da çekilmeye başlamıştır. Gece yarısı kasabada bir tane bile Yunan askeri kalmaz. Bu arada daha önce Yunanlılarla işbirliği yapanlar, millî ordunun en birinci taraftarı kesilmiştir. Bunların başında Hacı Fettah Efendi gelmektedir. Hacı Fettah Efendi ve Uzun Hüseyin Efendi o güne kadar Kuvayı Milliye aleyhtarı ve Yunan kumandanının yandaşı iken bir gece önce Aliye'nin isteği üzerine Damyanos tarafından hapse tıktırıldıkları için ve gün millî kuvvetlerin günü olduğu için Türk ordusu taraftarı kesilmişlerdir. Ordu kasabaya girmeden önce Aliye'den intikamlarını alırlar. Hacı Fettah Efendi, din ve millet namına halka Aliye'yi taşlarla, sopalarla, yumruklarla dövdürerek, sokaklarda sürükleterek öldürtür.

Sevdiği uğruna yaptığı bu fedakârlık yüzünden ölen Aliye için “Millet, millet Tosun'du.”¹

Mehmet Rauf'un *Kurtuluş(Halâs)* adlı eserinde İclâl ve Beatrice adlı genç kadınlar Nihat için Anadolu'ya geçip mücadeleye katılmayı istemektedirler.İzmir işgal edildiği günlerde Nihat, babasından kalan iki dükkânla bir evi satmak için şehre üç ay evvel gelmiştir. Burada Beatrice adında annesi İtalyan babası İngiliz olan bir kızla tanışır. Arkadaşlıkları iki ay sürer. İzmir işgal edildiğinde onlara uğrayan Nihat,hayal kırıklığıyla karşılaşır. Önce Beatrice'nin babası İzmir'e çıkan Yunanlıların haklılığından bahseder, sonra Beatrice kendisini soğuk bir şekilde

¹ a.g.e. , s. 168.

karşılar. Piyanonun üzerindeki tablo kaldırılmış, yerine Yunan başkanı Venizelos'un büyük bir resmi asılmıştır. Nihat, piyanonun üzerinde duran mumu resmi daha iyi görebilmesi için Beatrice'nin koyduğunu düşünür. Bütün bunların üzerine Nihat orada duramaz. Bir daha da Beatrice'i görmek istemez, ona karşı kin beslemeye başlar. Hayallerinde hep İzmir'in işgalden kurtuluşunu kutlayan Beatrice vardır. Genç kız elinde mendil, Türk askerlerine çiçek atmakta Türk halkının sevincini paylaşmaktadır.

Nihat, tanıştığı Miralay Emin Bey'le beraber Rum propagandalarının yanlışlığını göstermek için haritalar hazırlamaya başlar. Bu arada Beatrice, Nihat'ı ziyarete gelir. Bir yanlış anlama olduğunu, o resmi kendisinin asmadığını, aksine onun görmemesi için indirmeye çalıştığını anlatır. İki genç barışçılar; fakat Nihat bir daha Beatrice'i görmeye gelmeyeceğini İstanbul'a gideceğini söyler. Beatrice ona ailesinin zenginliğinden bahsedip yanında kalmasını, çok mutlu olacaklarını anlatır. Nihat, bu teklifi kabul etmez.

Miralay Emin Bey vefat etmiştir. Ölmeden evvel Nihat'a kızına iletmesi için bir mektup bırakmıştır. Nihat, İstanbul'a gittiğinde, Emin Bey'in kızının yanına gider. Emin Bey'in kızı İclâl, dayısı Saim Remzi Bey'in yanında kalmaktadır. Saim Remzi Bey, Hürriyet ve İtilâf Partisinin önde gelenlerinden ve İstanbul'daki İngilizlerin en iyi dostlarından biridir. Evi işgal kuvvetleri subaylarının uğrak yeridir. Nihat yine böyle bir günde yani İngiliz ve Fransız zabıtlarının Saim Remzi bey'in salonunda eğlendiği bir günde İclâl'i görmeye gider. Nihat, genç kızın babasının kızı olmadığını, bu yabancı subaylarla düşüp kalktığını zanneder. Halbuki Saim Remzi Bey, İclâl'i "babası gibi nemrut"¹ olarak tanıtır; çünkü eve gelen yabancı subaylara

¹ Mehmet Rauf, *Kurtuluş (Halâs)*, Arma Yayınları, 2. baskı, İst. 1998,s. 135.

dayısının istediği gibi davranmamaktadır. İclâl, evlerine gelen bu yabancılar hakkında şöyle düşünmektedir: “Böyle, dünyanın her biri bir köşesinden gelmiş ve güya bize medeniyet göstermek gururuyla kabarmış; halbuki şimdiye kadar görüp anladığıma göre birer hödük olan bu adamlardan nefret ediyorum... Bir kere bunlar bizim düşmanımız... yani dün düşmanımızdı, sanki bugün değil mi? Asıl bugün ve asıl yarın düşmanımız.”¹ Bu İclâl’in milli hislere sahip bir genç kız olduğunu ve dayısının çevresinden hoşlanmadığını göstermektedir. İclâl’in babasından kalan bağları ve dükkânları satmak için İzmir’e gitmesi gerekir. Bu yolculuk boyunca ona Nihat refakat edecektir. Birbirinden zaten hoşlanan iki genç İzmir’de evlenmeye karar verir; ancak evliliği Ankara’nın kurtuluşundan sonraya bırakırlar. İclâl, Nihat’ın vatan sevgisiyle dolu oluşuna hayranlık duymaktadır. Hatta onun hayatının kalan kısmını yurdun düşmanlardan temizlenmesine vakfettiğini hayranlıkla dinledikten sonra “ Ah ne olurdu, ben de erkek olsaydım, erkek olsaydım da ben de bu işlere karışsa idim, ben de sizinle beraber memleket için bir vazife alsaydım, ben de vatanıma müfit olsaydım.”² der. Nihat aynı fikirde değildir. Ona göre kadın olması memlekete faydalı olmasına engel değildir. Aksine “...ancak kadınlar dünyada bu gibi büyük ve ulvî işleri hem yaparlar, hem yaptırabilirler.”¹

Aradan bir sene geçer. Nihat Ankara’ya gidecektir. Ankara’ya gidişin çok sıkıntılı olacağını düşündüğünden İclâl’i beraberinde götürmek istemez. Vapurla İnebolu’ya oradan Ankara’ya gidecektir. Yolculuk, kötü yollarda ve pis hanlarda kalmak üzere yedi sekiz gün sürecektir. Durum müsait olursa İclâl’i de yanına alacaktır. İclâl, Nihat’ın ardından, kadın olduğundan dolayı yolda rahatsız olacağı bahanesiyle vatan müdafaasında çalışamayacağı için ağlar. Nihat, daha önce birçok

¹ a.g.e. , s. 143.

² a.g.e. , s. 173.

kişinin Anadolu'ya gitmesine yardım eden Hacı Molla'nın evinde yakalanarak hapsedilir. Bir yıla yakın bir süre zindanda açlık, susuzluk, pis kokular içinde ve soğukta yaşamıştır. Bir gün onu sorguya götürdüklerinde Beatrice'le karşılaşır. Beatrice Nihat'ı o halde görünce çok şaşırır. Genç kız hemen Nihat'ı kurtarma plânları yapar. Orada çalışan bazı İngiliz subaylarıyla dostluğu vardır. Gece birle iki arasında bir adam gelip Nihat'ı hapisten alacak sokak kapısına çıkaracaktır. Sokağın başında bekleyen otomobil de Nihat'ı Beatrice'in evine götürmek için bekleyecektir. Yapılan plân, işler ve Nihat hapisten kurtarılır. Beatrice Nihat'a direnişin ümitsiz olduğunu söyler ve beraber Avrupa'ya kaçıp rahat yaşamayı teklif eder. Nihat'sa bunu tereddütsüz reddeder. Beatrice, Nihat'ın memlekete olan sevgisine, kurtuluş gününün bir geleceğine duyduğu inanca ve gösterdiği dirayete hayran olur. Bir İngiliz olmasına rağmen Anadolu'nun düşmandan temizlenmesi için Nihat'la beraber çalışabileceğini söyler. Nihat'a olan sevgisi Beatrice'e şunları söyler: “ Güzel söylediniz Nihat Bey, bu bir hayat için necip bir programdır, buna hayranım ve bu hayranlığımdır ki şimdi beni başka bir teklifte bulunmaya sevk ediyor. Peki, burada kalınız; isterseniz gene Anadolu'ya gidiniz. Eğer beni de arkadaşınız olmaya lâyük görerek kabul ederseniz müsaade ediniz ben de beraber geleyim. Bütün işittiğim ve gördüğüm şeylerden Anadolu'dakiler hakkında ben de öyle yüksek bir fikir peyda oldu ki, onların da tıpkı sizin gibi hayatı istihkar ederek yalnız vatan için kalplerinin çırpındığını anlıyor, fakat bu çember içinde mücadelelerinin bir fayda vermeyeceğine zahip oluyordum. Fakat şimdi sizi dinlerken ben de bir ilham altında kaldım. Böyle bu kadar azimle çalışırsanız etrafınızı almış bütün düşmanlara galebe çalacağınıza bana da emniyet geldi. Hatta muvaffak olmasanız bile bu mücadeleler uğruna ölmek

¹ a.g.e. , s. 173.

de bir saadet değil midir?...Ben de beraber geleyim, beni de bir işte kullanırsınız; beraber memleketinizi kurtarmaya çalışırız. O zaman belki ben de sizin gibi türk olur ve Türk olmakla iftihar ederim.”¹ Ama bunun için önemli bir engel vardır: Nihat’ın nişanlısı İclâl. Nihat, hemen nişanlısının yanına koşar. Bir yıl boyunca savaş hakkında olanı biteni öğrendikten sonra tekrar Anadolu’ya geçme kararı alır. İclâl de bu sefer ne olursa olsun kendisiyle birlikte gelmek istemektedir: “Bu sefer mutlak ben de, ah kendi kendime kaç yüz kere: “Onu niçin yalnız bıraktım?” diye ne kadar yandım, tutuştum bilsen. Artık katiyen kararımı verdim. Bundan sen nerede, ben de orada, ama yol müşkülâtı, ama can tehlikesi, ama şu, ama bu hiçbir şey dinlemem. Ölürsük beraber öleceğiz, kalırsak beraber kalacağız.”² Onlar Tarabya’dan motora binip uzaklaşırken Beatrice, bir taraftan onların arkalarından mendil sallamakta bir taraftan da İclâl’in ne kadar şanslı olduğunu düşünmektedir.

Beatrice, zaten yabancı uyruklu bir kızdır. Onun Anadolu’nun düşman işgalinden kurtarılmasına yardım etmesi beklenilmez. Hatta genç kız, yapılan direnişin bir sonuç getirmeyeceğini, faydasızlığını düşünmektedir. Bütün bunlara rağmen Nihat’la birlikte olabilme uğruna memleket savunmasına beraber yardım etme teklifinde dahi bulunmuştur. İclâl, bir Türk kızdır, milli hislere sahiptir; ama onun için de Nihat, itici, tetikleyici bir güç olmasa Millî Mücadeleye katılacağı yoktur. Belki de bütün bunlardan nefret etmesine rağmen dayısının maddî kazanç sağlamak için işgal kuvvetleriyle oturup kalkmasına, yabancı subaylar için evinde davetler vermesine katlanacaktır. Görüyoruz ki iki kadının da Anadolu’ya geçip Millî Mücadele için çalışmak istemelerinin nedeni Nihat’a duydukları aşktır.

¹ a.g.e. , s. 244- 245.

² a.g.e. , s. 268.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; bu kadın tipleri, bilinçli olarak Millî Mücadeleye fayda sağlamamış, sevdikleri erkek uğruna fedakârlığa razı olmuşlardır.

II. MİLLÎ MÜCADELEDE OLUMSUZ ROL ALAN KADIN TİPLERİ

1.MİLLÎ MÜCADELEYE KAYITSIZ TİPLER:

Romanlarda rastladığımız kimi kadın tipleri, işgalden yurt sevisinden bîhaberdir. Onlar düşman işgalinin ne anlama geldiğinin farkında değildir. Aslında işgale karşı gösterilen direnişin ne tarafında ne de karşısındadırlar. Sadece tek düşünceleri, tek uğraşları olan topraklarında çalışmalarını engelleyen, şahsî mallarına göz dikenlerin karşısındadırlar. Onlar için malını mülkünü yağmalayan Yunan askerleri de, yurdu işgalden kurtarmak için düşmanla savaşan Kuvayı Milliyecilerin ihtiyaçlarını karşılamak için para ve erzak toplayan birlik komutanları da aynı şeydir.

Yakup Kadri'nin *Yaban* adlı romanında Ahmet Celâl, I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale cephesinde savaşmıştır. Savaş sırasında kolunu kaybetmiştir. Emir eri Mehmet Ali'nin davetine uyarak onun Porsuk Çayı dolaylarındaki köyüne gelir. O sırada İstanbul işgal altındadır, Batı Anadolu Bursa'ya kadar Yunanlılar tarafından istilâ edilmiştir. Antep ve Urfa'da halk Fransızlara karşı direniştedir ve bu direniş en kanlı şekilde olmaktadır; ama Ahmet Celâl, köylünün taktığı isimle Yaban görür ki bu köyde halk işgale, işgal karşısında verilen mücadeleye kayıtsızdır. Onlar millî hislerden bîhaberdirlere. Mehmet Ali'nin annesi Zeynep Kadın da tıpkı diğer köylüler gibi direnişe karşı tepkisizdir. Onun bildiği ve düşündüğü tek şey çalışmak ve çalışarak topraktan elde edebileceği üründür. Zeynep Kadın, sabahtan akşama kadar

kızları ve gelinleriyle birlikte durmaksızın çalışmaktadır. Zeynep Kadın, sakın ama öfkelenildiğinde ne yapacağı kestirilemeyen bir kadındır. Cepheye savaşanlara lojistik destek vermek amacıyla canhıraş bir şekilde çalışan kadınların aksine Millî Mücadeleye ilgisizdir. Orduya asker gerekmektedir. Mehmet Ali ve arkadaşlarının hemen Eskişehir'e doğru yolculuğa çıkmaları gerektiğini duyunca Zeynep Kadın şöyle der: "Öyle ama, şimdi tam iş zamanı. Hep öyle yaparlar. Bebeğimizi tam iş zamanında alırlar."¹ Zeynep Kadın, böyle diyecek kadar düşmana karşı verilen mücadelenin, savaşın ciddiyetinin bilincinde değildir. Yunanlılar köye yaklaştıklarında Zeynep Kadın, telaşa ve korkuya kapılmaz. O kadar ki düşmanın köye yaklaştığını duyunca "Hadi gidelim." deyip duran Ahmet Celâl'e, Zeynep Kadın, ona bir tokat atıp "Hele sen, bir kenarda sesini kes de otur!"² diyecek gibi gelir.

Yunanlılar savaşı kaybedip, köyden çekilecekleri zaman zulme başlarlar. Köylünün varını yoğunu yağmalarlar, yakıp yıkarlar, kadınların kızların namuslarına el uzatırlar. Zeynep Kadın, bütün bunlar olurken de soğukkanlılığı elden bırakmaz. O, diğerleri gibi ağlamaz. Yazar, Ahmet Celâl'in gözünden bunu şöyle anlatır: "Yalnız Zeynep Kadın ağlamadı. Bir Orta Anadolu kıraçlığını andıran çehresi her zamankinden daha sert, daha yalçındı ve sesi bir dişi kurdun ulumasına benziyordu: -Evimizi yaktınız. Harman yerindeki buğdayımı yaktınız. Bütün paramı, altınlarımı aldınız. Gelinlik kızlarımın boyunlarındaki Mahmudiyelere kadar neyimiz varsa çaldınız. Şimdi de gelmişsiniz; şu altımdaki yatağı yorganı almaya çalışıyorsunuz.

¹ Yakup Kadri, *Yaban*, İletişim Yayınları, 44. baskı, İst. 2003, s. 54.

² a.g.e. , s. 148.

Donguzlar, donguzlar...” Kendisini korkutmaya çalışan tercümana yine şöyle cevap verir: “Mal gittikten, yiyecek, içecek kalmadıktan sonra canın ne hükmü olur.”¹

Ahmet Celâl’in evinde işlerini yapan Emeti Kadın da, Zeynep Kadın gibi Millî Mücadeleye ilgisizdir. İki gün Ahmet Celâl’in evine gelmeyince Ahmet Celâl, Emeti Kadın’a nerede olduğunu sorar. O da şeyhe gittiğini söyler. Aralarındaki konuşma şöyle gelişir:

“-Şeyh ne diyor; bütün bu dünya işlerine dair?

-Ben sormadım emme soranlara demiş.

-Ne demiş?

-Aha hep bildiğimiz, işittiğimiz şeyler...

-Yani düşmanlarımız memleketimizin yarısından fazlasını zaptetmişler. Bununla kalmayıp, şimdi bütün Anadolu’yu elimizden almaya kalkmışlar. Tâ şu dağların arkasına kadar gelip dayanmışlar ve biz kendimizi kahramanca savunuyormuşuz. Bu mu?

-A, a. Heç böyle demiyor.

Ve Emeti Kadın başlıyor, yeşil sarıklılardan, Müslüman olmak isteyen Kraliçe’den büyük bir talâkatle bahsetmeğe...

...Başta Mehmet Ali’nin adı olmak üzere, köyde askere gidenlerin adlarını sayıyorum:

-Şu halde, bunlar, diyorum, ne yapmağa gittiler? Şimdi ne yapıyorlar? Mademki, gelenler bizi kurtarmağa geliyormuş, buna kime karşı silâh kullanıyorlar?

Emeti Kadın, başını iki sallayarak:

¹ a.g.e. , s. 186-187.

-Ay ođul, onlar da bencileyin. Ne ittiklerini bilirler mi ki...diyor.”¹ Yani Emeti Kadın, dūřmanla kurtarıcıyı birbirine karıştıracak kadar saf ve cahildir. Hatta köye gelen dūřman kıtasına üzeri Rumca yazılı kağıtlar karşılığında yiyecek verir. Bu kağıtlardan bir řey çıkacağı umudunu taşımaktadır. Aynı řeyi daha önce bahsettiğimiz Zeynep Kadın da yapmış, çıkar sağlayacağını umduğu bu kağıtlar karşılığında Yunan askerlerine yiyecek taşımıştır.

Milli Mücadelenin bilincinde olmayan kadın tipine Bekir Büyükarkın’ın *Bozkırda Sabah* adlı romanında da rastlanır. M. Kemal’e tarlasına toprağına bakması için oğlunu bırakmasını rica eden köylü kadını romanda şöyle yer bulur:

“Bir kadın atıldı Mustafa Kemal’in arkasından. Çok yaşlı bir köylü kadınıydı bu. Başını bir yemeniyle sarmıştı. Kırmızı dallı bir entarisi vardı. Yamalı şalvarı diz kapağının biraz aşağısındaydı. Oldukça yeni bir çift papu taşıyordu koltuğunun altında. Yüzü kırış kırıştı. Yolunmuř denecek kadar kaşları yoktu. izgilerle dolu alnına bir tutam kınalı saçı dūřmřt. Ayakları tüm çıplaktı. Oylesine çıplaktı ki, topukları nasır bağlamış, tabanı yere yapışacak şekilde yayılmıştı.

Bir subay nledi onu:

-Nereye nine?

-Paşa’yı göreceğim, Mustafa Kemal Paşa’yı!

-Ne yapacaksın Paşa’yı?

-Oğlumu soracağım ona. ldyse öldü, kaldıysa kaldı desin. İzin versin de tarlasına, damına, neyine baksın, sonra savaşsın!...Belim kamburlaştı; gücüm yetmez oldu.

-O papuları koltuğunun altında niye taşıyorsun nine?

-Paşa’nın karşısına çıplak ayakla çıkılır mı oğul?

¹ a.g.e. , s. 122.

-Öyleyse giy ayağına.

-Eskir oğul! Topu topu bir tane. Gelinliğimden bu yana saklarım bunları. Paşa'nın yanına varınca geçiririm ayağıma, sonra yine alırım koltuğumun altına. Hadi oğul, destur et de göreyim şu paşayı.”¹

Yaşlı kadına bunları söyleten yokluk ve sefalettir. Onun savaşa ve Mustafa Kemal'e saygısı vardır; ancak tarla, bağ, bahçe daha önceliğe sahiptir. İhtiyar köylü kadının içinde bulunduğu yoksullukta bunları düşünmesi normaldir; fakat eşini, çocuklarını, torunlarını savaşlarda şehit verdiği halde canla başla vatan savunması için didinen kadınları düşününce bu hali onu olumsuz yapmaya yeter.

2. İŞGALİ PROTESTO ETMESİNE KARŞIN OLUMSUZ KADIN TİPLERİ

İstanbul'da özellikle Şişli hanımları grubu işgali, protesto etmek, haksızlığını ortaya koymak için çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu kadınlar, İstanbul'un zengin kesimini temsil etmektedirler. Bunlar ilgili yerlere muhtıralar göndermişler, gazetelere işgalin haksızlığını anlatan makaleler yazmışlar, işgal kuvvetlerinin muhabirleriyle konuşmuşlardır.

Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek* adlı romanında İstanbul kadınlarının işgalden sonraki faaliyetlerine yer verilir. Bu romanda İstanbul hanımları çeşitli gruplara ayrılmıştır. Şişli hanımlarının propagandasını “Rodoslular” adını verdikleri bir grup üstlenmiştir. Bunların en kıdemlisi, en itibarlısı ise Salime Hanım adında ittihatçı düşmanı bir kadındır. Peyami'nin ağzından Salime Hanım şu şekilde anlatılır: “Uzun, kavi, iyi giyinmiş, canlı bir hanımdır. Siyah gözlüdür. Pembe, keskin hatlı bir yüzü vardır; muntazam açık kanatlı burnu daima etrafında üstüne

¹ Bekir Büyükarkın, *Bozkırda Sabah*, Hakan Yayınevi, 2.baskı, İst. 1973, s. 396.

atılacak hafif kalpli ittihatçı kadın avı koklar. Kendisi şiddetle ve samimiyetle ittihatçı düşmanıdır. Bu ihtirasında bazen insanî bir samimiyet vardır. Vapurda, salonda, her yerde aynı facia tavrıyla konuşur. İster iki kişilik bir oda, ister yüz kişilik bir içtima salonu olsun daima aynı vaziyet, aynı ses.”¹ Peyami onu bir gün ittihatçı hanımlardan oluşan bir grup içinde kadınların kocalarına acımasızca yapacağı bir takım korkunç şeyler söylerken görür: “Sizin Paşanızın sakalından tutup, direğe bağlayıp diri diri yakacağız, sizin beylerin azalarını birer birer koparacağız, hele sizin Paşa yok mu, ağzına kurşun akıtacağız. Yok hanımlar, artık devriniz geçti. Köprü başına sehpaları biz de kuralım.”² Bütün bu acımasızlığına rağmen Salime Hanım’ın etrafında ona bağlı Şişli hanımlarından oluşan bir grup kadın vardır. Hatta kimisi ondan korkusundan ittihatçı olduğunu gizlemeye bile çalışır.

Salime Hanım, mağrur, çevresindekileri küçük gördüğünü bakışlarıyla dahi belli eden bir kadındır. Dil bilmeyen kadınların onun nazarında değeri yoktur. Kendi inandığı değerlerden başka değer, doğru bildiklerinin dışında doğru, bilgisinin dışında bilgi tanımamaktadır. Bu nedenle Ayşe’yi de ilk gördüğünde dil bilmediğini düşünerek küçümsemiştir. Peyami’nin annesine dahi samimî bir muhabbet beslememekte; onu sadece salonunun Şişli’de propagandaların yapıldığı salonların başında gelmesinden dolayı elinin altında tutmak istemektedir. Salime Hanım, bir gün Peyami’nin annesinin salonuna girer. Salonda Ayşe, Peyami ve annesi, İhsan ve Cemal vardır. “Salime Hanım parlak gözleriyle hâlâ hepimizin başının üstünden bakarak:

¹ Halide Edip, *Ateşten Gömlek*, Özgür Yayınevi, 8.baskı, İst. 2003, s. 18.

² a.g.e. , s. 18.

-Monşer Cemal Bey, dedi, burada mühim bir İngiliz muhabiri var. Memleketimiz hakkında mâlûmat topluyor. Biz kendisine artık ittihatçı kalmadığını, herkesin İngiliz dostu olduğunu ve İzmir işgalinin aramızda yaptığı fena tesiri anlatıyoruz. Hatta İzmir’de Yunanlılar kocası, çocuğu öldürülmüş, kendi yaralanmış kibar bir kadının burada bulunduğunu söyledik. Burada toplanacağız. Ayşe, bunu kabul etmek istemeyince “Salime Hanım köpürdü:

-Hanımefendi, affedersiniz. Evvelâ sizi rencide etmek istemedim, fakat memleketi bu hale sizin beyleriniz, paşalarınız getirdi. Bu gün felâketten kurtulmak için medenî memleketlerin teveccühünü, merhametini celbetmek lâzım.”¹

Kararlaştırılan gün, İngiliz muhabiri Mister Cook gelir. Salonda Salime Hanım, Ayşe, Miralay Haşmet Bey de hazır bulunmaktadır. Salime Hanım’ın İngiliz muhabirinin yanındaki hali tavrı şöyle anlatır: “Salime Hanım, hepimize yüksekten bakan kartal başlı Salime Hanım, bu mütekebbir mahlûk dünyanın en kadir insanı imiş gibi yanında erimiş, onu mütevazi tabirlerle iknaya ve yumuşatmaya çalışıyor.” Salime Hanım’ın olmayan suç için sürekli af dileyip alttan aldığı diyalog şöyle gelişir:

“”-Nafile Madam, İngiltere sizleri affetmeyecektir. Çanakkale’de altmış bin İngiliz öldürdünüz, diyordu.

-Onları biz öldürmedik; ittihatçılar öldürdü, Mister Cook, biz harp istemedik. İngiliz dostluğunu elde etmek için her fedakârlığa razıyız.

Bunu Salime Hanım söylüyor.

Haşmet Bey sükûnla:

¹ a.g.e. , s. 35.

-Affedersiniz, hanımefendi, harpte memleketini müdafaa eden, dövüşen yalnız ittihatçılar değildi, dedi.

Mister Cook, gözünde kurnaz bir lem'a ile:

-Yani siz Kolonel, ittihatçı olmadığınızı anlatmak istiyorsunuz. Hep aynı terane, paşalarınızdan kadınlarınıza kadar...Harp ilân edildiği zaman nerede idiniz? İngiliz esirlerine niye fena muamele ettiniz? Ermenileri niye kestiniz? İngilizler gibi büyük bir millete nasıl karşı çıkıyorsunuz? Bu kadar sene İngilizlerin parasını, kanını, zamanını israf ettiniz, İngiltere sizi asla affetmeyecektir.

Haşmet Bey:

-Mister Cook, İngiltere'nin bizi muhakeme etmesi için kurulmuş bir mahkemede olduğumu zannetmiyorum. Sadece suitefehhümleri ızalaye uğraşıyoruz. Bizimle görüşmek istediğinizi Salime Hanım söyledi; buraya geldik, dedi.

-Evet, evet Kolonel, anlaşmak lâzım. Artık eski devri kapamak, bizimle anlaşmak lâzım; İngiliz himayesini...

...Mister Cook oturduğu yerde devam etti :

-Evet, İngiliz himayesini baştan başlayarak hepiniz istemelisiniz. Bakın Hindistan'a, ne mesut. Allah bizi beyaz adamdan ayırmasın, diye hep dua ederler. Gerçi bu zor işi İngiltere kabul eder mi bilmem, fakat sizin için başka türlü kurtuluş var mı? Bilhassa Çanakkale'de katlettiğiniz altmış bin İngiliz var. Samimi bir nedamet olursa belki İngiltere affedebilir.

...

Salime Hanım, kıpkırmızı, en nazik Fransızcasıyla:

-Ah Mösyö, İngiltere'ye kendimizi muhakkak affettireceğiz..." diye söze başlamışken Ayşe'nin cevabı Salime Hanım'ınkinin tam tersine

“İngilizler aflarını talep edenlere versinler Mösyö, affi zalimler, mazlumlar verir. Çanakkale’de dövüşürken ne asi, ne esirdik. Namuslu bir millet gibi dövüştük, öldük, öldürdük. Ne zamandan beri ve hangi milletle harp edilir de mağlup olduğu zaman ona katil denilir?”¹

Konuşmanın istedikleri şekilde yönlenmediğini gören Mister Cook ve Salime Hanım salondan çıkarlar. Daha sonra öğrenilir ki hükûmet Mister Cook’a aleyhte yazı yazmaması için para vermiştir. Daha fazla para verdikleri takdirde leyhte dahi yazabilecektir.

Ayşe ders verdiği evlerden birinde Salime Hanım’la karşılaşır. Salime Hanım, ev sahibine İngiliz mürebbiye almalarını önerir.

Bütün bunlardan Salime Hanım hakkında şu çıkarımları yapabiliriz: Salime Hanım, Tanzimat fermanından sonra batıya yönelmiş olan İstanbul’un bir ürünüdür. Yabancı dil öğrenip batıya uygun şekilde eğitim almıştır. İflâh olmaz bir batı hayranıdır. Türk milletinin ancak güçlü devletlere kendini affettirerek kurtulacağını düşünmektedir. Çevresindeki insanlara tepeden bakan elit tabakadan bu kadın İngiliz muhabirinin karşısında olabildiğince alçalmış, Türk milletinin Çanakkale Savaşı’ndaki başarısını bir suçmuş gibi kabullenip, büyük bir cüret göstererek Türk milletinin kendini affettireceğini söylemeye kalkmıştır.

Peyami’nin annesi de Salime Hanım gibi Şişli hanımları propagandası içinde yer alır. Hatta onun alafranga salonu propagandaların merkezî yerlerinden birisidir. Peyami’nin annesi “yaşlı, alafranga, zeki bir Şişli Hanımı”² olarak tanıtılır. Salonunda İngiliz muhabiri Mister Cook, Salime Hanım ve Ayşe arasında geçen konuşmadan sonra Salime Hanım ve çevresindekiler onun salonuna uğramaz olur.

¹ a.g.e. , s. 37-38.

² a.g.e. , s. 3.

Yani salonunun ve kendisinin itibarı azalır. Peyami'nin annesi evin İngilizler tarafından gözetlendiğini, Peyami'nin tutuklanıp Malta'ya sürüleceğini zannetmektedir. Bütün bunlara sebep olarak Ayşe'yi görmekte, onun evden ayrılmasını istemektedir. Ayşe evden ayrılıp Gedik paşa'da bir eve taşınır. İstanbul işgal edilip, Meclis-i Mebusan kapandığında da Peyami, annesinin halinin "bütün felâketlere siz sebep oldunuz, sizi sivri kafalı gençler!"¹ der gibi olduğunu düşünür. Ayşe ise Peyami'ye yazdığı bir mektupta Peyami'nin annesinden şöyle bahseder: "Halam, darılma ama, bizim Padişah'a benziyor. İngilizlere uşak olmayan herkesten vazgeçmiştir."²

Peyami'nin annesi padişahın sözünden çıkılmaması gerektiğine, Anadolu'daki Millî Mücadelecilerin işleri büsbütün karıştırdığına inanmaktadır. Ona göre direniş gösterilmese işgal devletleriyle barış sağlanabilecektir. Böyle düşündüğü için , tam aksini düşünen ve aksi şekilde hareket edip Oğlu Peyami'nin de Anadolu'ya geçmesine neden olan Ayşe'ye düşman kesilmiştir.

Annesi, Millî Mücadele için Anadolu'ya geçmeye karar verdiğinde Peyami'yi evlatlıktan reddeder. İstanbul'dan ayrılırken Peyami şunları düşünür: "...iki siyah kadın gözü düşündüm. Bunlar donuk, bunlar ihtiyar, bunlar yaşlı idi ve bana beddua ediyorlardı.

-Dilerim Allah'tan, için yanmaktan kurtulmasın, dilerim Allah'tan ömrün açlıktan, hasretten başka bir şey görmesin!"³ Peyami ve annesi artık o derece fikirlerini ve yollarını ayırmışlardır ki Peyami savaşta bacaklarını kaybettiğinde, başında bir

¹ a.g.e. , s. 55.

² a.g.e. , s. 60.

³ a.g.e. , s. 66.

kurşun olduğu halde Ankara Cebeci Hastanesi'nde yatarken doktorların ailesine ailesine yazması için ısrar etmelerine rağmen annesine mektup yazmaz.

İstanbul'da Şişli ve Nişantaşı çevrelerinde oturan bu kadınlar görüldüğü gibi işgali protesto etmelerine karşın, Millî Mücadele'nin karşısında ve işgal kuvvetlerine hoş görünme çabasında olmaları nedeniyle olumsuzdur.

3. MİLLÎ DEĞERLERİNİ YİTİRMİŞ KOZMOPOLİT TİPLER

İstanbul'da bazı kesimler işgal kuvvetlerinin subaylarına, generallerine yakın olarak çıkar sağlama peşindeydiler. Kimileri de bunu sadece içinde buldukları çevrede saygınlıklarını arttırmak için yapmışlar; davetler, balolar, suvareler, çaylar düzenleyerek işgal kuvvetlerinin İstanbul'da canlarının sıkıntısını gidermişlerdir.

Anadolu'da olan bitenden bîhaber, millî değerlerden yoksun bu kozmopolit, levanten tiplere Yakup Kadri'nin *Sodom ve Gomore* adlı romanında bolca yer verilir. Hatta roman sadece bu tipler üzerine kurulmuş, İstanbul'un bu kesimini anlatıyor denilebilir. Romanın baş kişisi Leylâ bu tiplerdendir.

Leylâ'nın babası, Düyunu Umumiye'den emekli alafranga bir tiptir. Çıkarlarına uygun bulduğu işgal kuvvetlerini evine çağırmakta, onlar için davetler, çaylar hazırlamakta, onlara hoş görünmeye çalışmaktadır. Yine Beyoğlu'nda tanışıp evine davet ettiği Captain Gerald Jackson Read, İstanbul'a geldiği günlerden beri kadınlardan, flörtlerden başını kaldıramamış bir İngiliz'dir. Ama Saim Bey'in kızı Leylâ'dan hoşlanmaktadır. Onun, İstanbul'da tanıdığı kızlar içinde en zekisi, en bilgilisi ve İngiliz kültürüne en yakını olduğunu düşünmekte, onun yanında kendisini memleketinde, evinde gibi hissetmektedir. Leylâ, dayısının oğlu Necdet'le nişanlı olmasına rağmen Captain G. Jackson Read'la flört etmekten çekinmez. Captain G. Jackson Read, bu çevrede çoğu kadının hoşlandığı yakışıklı bir erkektir. Bu nedenle

Captain'la olan dostlukları onun prestijini arttırmaktadır. Leylâ'nın Captain G. Jackson Read'la olan münasebeti yüzünden nişanlısı Necdet'le araları açılır. Necdet, İngiliz düşmanıdır. Captain Read'den sonra bu düşmanlığı iyice artmıştır. Leylâ'nın Necdet'in yatak odasına yaptığı bir ziyaretten sonra iki nişanlı barışır. Bu barışmadan sonra Leylâ'nın davranışlarında herhangi bir değişiklik olmaz. Captain G. Jackson Read, Saim Bey'in evine daha sık girip çıkmaktadır. Araları tekrar açılacakken Leylâ Necdet'in yatak odasını tekrar ziyaret ederek bunu önler. Leylâ'ya göre Captain G. Jackson Read'la ilişkileri uygunsuz değildir. Sadece Necdet de onlara katılmadığı için uygunsuz gibi görünmektedir. Genç kız Necdet'e kendini şöyle savunur: "Sen de "klik"e girsen, göreceksin ki, aramızda basit "mondanite" gereklerini aşan hiçbir şey yoktur,...Bu kadarını da yapmaya gelince, doğrusunu söyleyeyim, Necdiciğim, elimde değil; eğlenmek istiyorum. Bu benim yaşımın hakkıdır. Sonra...sonra, biliyorsun, babamın her işi yabancılarıdır. Bu muhitteki bağlarını devam ettirmek onun için bir parça da geçim meselesidir. Bu hususta kendisine nasıl karşı koyabilirim? Günün birinde kendi evimiz olduğu vakit istediğimizi kabul ederiz, istemediğimizi etmeyiz. Fakat şimdi, seçme veya red hakkı bende değildir."¹

Leylâ, işin sonunun nereye varacağını kimsenin tayin edemediği bir sarhoşluk içindedir. Sürekli eğlence peşinde koşmaktadır. Yaptıklarının doğru mu yanlış mı olduğunun muhakemesini yapacak vakti yoktur gezintilerden, davetlerden dolayı. Yaptığı şımarıklıklar, havailikler çevresinde ilgi odağı olmasına ve kıskanılmasına sebep olmaktadır. Leylâ, kıskanılmaktan hoşlanmakta züppe, havaî hareketlerine dursuz duraksız devam etmektedir. Hatta bazen alafranga bir tip olan babasını bile davranışlarından dolayı kızını uyararak durumunda bırakmaktadır. Leylâ ne onlara

¹ Yakup Kadri, *Sodom ve Gomore*, İletişim Yayınları, 12. baskı, İst. 2002, s. 73.

ne de nişanlısı Necdet'e kulak asar. Onu bu kadar şımartan etkenlerden biri de Captain G. Jackson Read'in kendisine duyduğu hayranlıktır. "Bir hafif, bir tatlı baş dönmesiyle gözü bağlı koşuyor ve türlü türlü heveslerle dolu olan kalbi her havaya göre çarpıyordu. Bundan başka Leylâ'nın bir dakikalık boş ve rahat zamanı yoktu ki, kalbinin hareketlerini incelemeye ve çözümlenmeye ve kendini dinlemeye ve kendini sormaya fırsat ve imkân bulabilsin! Akşam çayları, sabah gezintilerini, sabah gezintileri gece eğlencelerini takip ediyor ve bu arada Necdet'le o ihtiraslı buluşmaları da hesaba katmak lazım geliyordu. Genç kız adeta bir sıtma nöbeti içinde yaşıyor gibiydi. Bu nöbet onun kişiliğine on Leylâ kuvvetinde bir duygulanma ve heyecanlanma gücü katmıştı. Necdet'le olan gizli ve ateşli bağlarında başka bir zevk, Jackson Read'le devam eden İngiliz işi hafif ve zarif flörtlerinde başka bir zevk ve "mandonite" başarılarını herkesin gözü önünde bir bir sermekte başka bir zevk duyuyor, erkekler tarafından kıskanıldıkça daha havaî, daha şuh oluyordu.

Kadınların kıskançlığı ona gittikçe daha küstah bir gösteriş, bir nisbet ve bir caka satma arzusu veriyordu. Bu sahada İngilizlere mahsus övünmeyi, züppeliği o derece ileriye götürmüştü ki, nihayet babası Sami Bey bile kızına, ara sıra "Artık bu kadarı da fazla!" demek mecburiyetini duyuyordu. Bazen bir çay davetine elinde kamçısı, ayaklarında çizmeleriyle Amazon kıyafetinde at üstünde gitmek; bazı bir İskoç çobanı kılığına girip sözde uzun bir bağ gezisine çıkmak, bazen de bir haşarı oğlan tavrıyla elleri ceplerinde, ıslık çalarak caddelerde dolaşmak Leylâ'nın hoppalıklarına ancak hafif birer misal teşkil edebilirdi. Zira, genç kızın ara sıra gece yarısından çok sonra eve zil zurna sarhoş döndüğü de olan hâdiselerdendi.

Bütün bu çılgınlıklara karşı ya anası, ya babası tarafından kendisine bir ihtarda bulunuldu mu elinden hiç eksik etmediği uzun ince ve renk renk sigara ağızlıklarının birini bir hokkabaz değneği gibi havada üç kere sallayıp:

-Hip hip, hurrah!...diye bağıırıyordu.

Leylâ'yı bu kadar şımartan bu kadar baştan çıkaran yalnız bu ana babanın zaafi, yalnız Necdet'in körü körüne tapınması değil, hepsinden çok Captain G. Jackson Read'in sıcaklığı gittikçe artan hayranlığıdır. Bu hayranlık İngiliz delikanlısının kalbinde nerdeyse bir aşk haline girecekti. Leylâ ne yapsa hoşuna gidiyor, bütün taşkınlıklarında, çılgınlıklarında hususî ve yüksek bir zariflik keşfediyordu. Ve şimdiden bütün salonlarda Leylâ'nın tek müdafaacısı, biricik medihçisi Captain Jackson Read'di. Zira genç kızın tavırları ve hareketleri –belki demonden başarıları bu çevrelerin umumi efkârını gereği gibi aleyhine çevirmişti. Hele genç kadınlar onu artık çekemez olmuşlardı.”¹

Leylâ ile Captain G. Jackson Read arasındaki ilişkiye Captain'in İstanbul'daki ilk sevgilisi olan Madam Jimson şöyle açıklık getirir. “Genç kızın göğsünde bir süs müsünüz? Yoksa her ikisi arasında bilmeyerek bir kızıştırıcı rolü mü oynuyorsunuz?...Bugün İstanbul'da kadınlar arasında en çok süksesi olan genç İngiliz zabiti sizsiniz! Bu yenilmiş ve işgale uğramış şehirde önce bir İngiliz zabiti olmak, sonra da sizin güzelliğinize sahip bulunmak o kadar dayanılmaz iki cazibedir ki bunun tesirinden kaçınmak oldukça güçtür. Hele Leylâ gibi snob, gösterişçi bir kız için sizin dostluğunuz hayallerin üstünde bir monden itibar kaynağıdır. Onun sizde aradığı ve bulduğu şey işte bundan ibarettir.”²

¹ Yakup Kadri, *Sodom ve Gomore*, İletişim Yayınları, 12. baskı, İst. 2002, s. 87-88.

² a.g.e. , s. 128.

Major Will'in Yeniköy'de tutup, acaip eşyalarla döşediği yalı için düzenlediği açılış töreninin gecesinde Necdet'le Captain G. Jackson Read arasında yine Necdet'in Leylâ'yı kıskanması üzerine bir tartışma yaşanır. Captain, Necdet'i tutuklatmak düşüncesindedir. Leylâ, onu bu düşünceden caydırmak için yanına gittiğinde bu İngiliz zabıtabinden soğur. Buna rağmen ilişkilerini tamamen koparmak istemez. Bunun sebebi de "Captain G. Jackson Read'in günden güne artan monden nüfuzu"¹ dur. Bir gün Leylâ, Necdet'e evlenme zamanlarının geldiğini söyler; ama Necdet Leylâ gibi bir kızla evlilik yapmak istememektedir. Ret cevabı alan Leylâ günden güne batağa daha da batmaya başlar. Beraber gezmeye başladığı insanlar Captain'la, Madam Jimson'un dahi kınadığı türdendir. Leylâ, kendisini kıskanan kadınlar tarafından monden çevreden uzaklaştırılmaya başlar. Bu çevrede verilen davetlere çağrılmaz. Bunun üzerine Leylâ, bu çevrede popülaritesini tekrar kazanabilmek için bir yemek düzenler; ama bu yemeğe de katılan olmaz. Yaşadığı bu hüsrandan sonra Leylâ, bir sinir buhranı geçirerek, yatağa düşer. Doktoru Leylâ'nın bir süre Avrupa'da dinlenmesini salık verir. Saim Bey, para sıkıntısı çekmektedir. Bu arada imdada Necdet yetişir ve Leylâ'nın Avrupa seyahatine gitmesini sağlar. Leylâ, memlekete döndüğünde Millî Mücadele başarıyla sonuçlanmıştır. Halk bu zaferin sevinci içindedir. Leylâ için ise bu bir şey ifade etmemektedir. Leylâ, vatan topraklarını düşmandan temizleyen Türk zabıtableri için şöyle düşünmektedir: "Ne fena giyinmiş, ne kaba saba bu adamlar!...Hepsi de bir yaban hayvanları avından dönmüş gibi toz toprak içindedirler; lakin her yerde saygı ve itibar görenler de bunlardır! Ne acaip, ne mantıksız hal!...Sakin yeni devrin efendileri bunlar olmasın? Ve bu düşüncelerle Leylâ'nın yüreğine bir derin tasa çöküyordu."² Leylâ'nın babası Sami

¹ a.g.e. , s. 142.

² a.g.e. , s. 289.

Bey, yeni devre ayak uydurmak için ordu ile gelen genç zabıtler için bir davet düzenlemeyi ister. Bunun için Necdet'in yardımına ihtiyacı vardır; ama genç adam artık bu aile ile olan bağlarını tamamen koparmıştır. Leylâ'nın tekrar Necdet'le beraber olmak yolundaki çabaları da boşa çıkar.

Leylâ'nın içinde bulunduğu muhitten Madam Jimson, bir levantendir. Onun için "Türk olmak rezaletlerin en büyüğü ve lekelerin en kirlisiydi." Halbuki "O, Beyrut'taki bankası topu attıktan sonra gelip İstanbul'da, Moda'da yerleşen maceracı bir Suriye'li Katoliğin, adıyla sanıyla El-Barûni Bey'in kızı'dır."¹ Leylâ'nın babası, Mösyö Jimson'u iyi tanımaktadır. Jimson'un babası hırdavat ticaretiyle uğraşan Samatyalı bir Yahudi'dir. Babasının ölümünden sonra Jimson ortadan kaybolmuş ve uzun seneler kâh Londra'da kâh Viyana'da bankerlik ettiği söylenmiştir. Kırk, kırk beş yaşlarında da zengin bir Avrupa'lı olarak dönmüştür. Eşinin vefatından sonra Madam Jimson, miras işlerinin halli için hüviyete ihtiyaç duyduğunda, kocasının I. Dünya Savaşı'ndan önce İngiliz olduğunu, savaştan sonra Macaristan uyruğuna geçtiğini, antlaşmadan sonra ise tekrar İngiliz uyruğuna geçtiğini söyler. Ama belgelere göre Türk uyruğunda bulunduğunu öğrenince çok öfkelenir. "Madam Jimson ne vakitten beri namusu, temizliği, haysiyeti aleyhinde söylenen şeylerin hiçbirine bu kadar kızmamıştı."²

Madam Jimson, kocasına rağmen İstanbul'a gelen yabancı devletlerin zabıtleriyle düşüp kalkmaktadır. Her yeni sevgilisini daha ilişkinin başlangıcında düzenlediği özel davetlerle "monden" çevresine tanıtmaktan ve duyurmaktan ayrı bir gurur ve zevk duymaktadır. Son sevgilisi Colonel de Rochepierre onuruna verdiği davet sırasında zaten beyin kanamasından dolayı yatağa düşmüş olan eşi Mösyö

¹ a.g.e. , s. 205.

² a.g.e. , s. 205.

Jimson, vefat eder. Madam Jimson bunu, davetlilerin duyup gecenin berbat olmaması için gizlemeye çalışacak kadar hissizdir. Bu vefattan sonra Madam Jimson artık zengin bir dul olmanın tadını çıkaracaktır. Ama Kurtuluş Savaşı'nın ardından çevresindeki bir çok insanın kapıldığı gibi korkuya kapılarak ortadan kaybolur.

Azize Hanım da yine bu juvarelerde, dinerlarda, ezintilerde, balolarda hazır bulunan kadınlardandır. İflah olmaz bir hayalperesttir. Katıldığı bu toplantılarda sürekli kendisine bir âşık aramaktadır. Captain Marlow'da bulduğunu zannettiği bu aşkı kocası Atif Bey'e kaptırır. Atif Bey'le Captain Marlow arasında "sodom" tarzı bir ilişki başlamıştır. En sonunda Azize Hanım, kendisine bir Fransız bahriye zabiti bularak muradına erer. Mutluluğu pek sürmez çünkü millî zaferden sonra sevgilisinden ayrılır.

Romanın diğer bir kadın kişilerinden olan Şehnaz Sultan, padişahın yeğenlerinden biri ve Nail Paşa'nın karısıdır. Captain G. Jackson Read'la birliktelikleri olur. Tesadüf eseri tanışmışlardır. Captain G. Jackson Read'la Captain Marlow, Major Will'in yalısına giderken otomobilleri dar bir dönemeçte viraj yaparken bir yalının duvarına çarpar. Yalıdan çıkan uşaklar yardım etmek için hemen koşarlar. Onları yalının sahibi Şehnaz Sultan göndermiştir. Daha sonraki günlerde de Captain G. Jackson Read oradan geçerken selamlaşırlar. Bir iki mektuplaşmadan sonra Captain G. Jackson Read akşam yemeğine davet edilir ve böylece Şehnaz Sultan'la aralarındaki ilişki başlamış olur. Captain G. Jackson Read, Marlow'a Şehnaz Sultan'ı şöyle anlatır: "...benim sultanım güzel olduğu kadar akıllı değildir. Beyni henüz tabii gelişimini bitirmemiş gibidir. Tamamıyla enstriktif (içgüdüsel) bir mahlûk...Konuşması bir kuşun cıvıltılarına ve hareketleri bir kedinin

kımıldanırlarına benziyor ve onu okşarken vücutu bana hiç de insan cinsinden bir Şey gibi gelmiyor.

-İşte Türk kadını dediğin de böyle olur...”¹

Romanda bu gibi olumsuz çizilmiş kadın tipleriyle İstanbul’un diğer kesimindeki, Türk zaferini dört gözle bekleyen kadınlar Şöyle karşılaştırılırlar: “Orada, buranın Madam Jimson’larına, Leylâ’larına, Major Will’lerine, de Rochepierre’lerine, Azize Hanımlarına, Nermin’lerine, Fanny Moore’larına, Orhan Bey’lerine, Captain Marlow’larına karşılık babaları savaşa gitmiş yavrularının beşiğini sağlayan temiz ve sabırlı kadınlar, vücutlarını Allah tarafından kendilerine teslim edilmiş bir kutsal emanet gibi saklayan genç kızlar, bunların üstüne Şefkatle titreyen nineler ... vardı.”²

Düşman yurttan atıldıktan sonra İstanbul’un bu monden çevreleri büyük bir hüsrana uğrarlar. Cezayı hak ettiklerinden olsa gerek artık sokağa çıkmaya cesaret edememektedirler. Kurtuluşun ardından bu çevre kadınlarının hali Şöyle anlatılır: “Nişantaşı’nın ve Şişli’nin çoğu şuh ve genç kadınları, hanım ninelerinin bol ve siyah çarşafları içinde, yüzleri kalın peçelerle örtülü, sarılmış, bohçalanmış birer gümrükten kaçırılan eşya haline giriverdiler. En hafif hareket, en ehemmiyetsiz gürlütü onlara kalp çarpıntısı veriyor. Umacıdan korkan ürkek çocuklar gibi kulaklarını tıkayıp, gözlerini yumup hepsi bir köşeye sinmiş, kalmıştırlar. Sanki kafataslarının içinde bir tehlikenin gelişini haber veren bir çan ara vermeden çalıp durmaktadır.

İşte bunların bir kısmı kendi ruhlarının selâmetinden emin olmayan Őüphelilerdir. Bir kısmı cezayı muhakkak bilen günahlılardır. Bu kadınlar da

¹ a.g.e. , s. 156.

² a.g.e. , s. 192.

mukaddes vatan kapısının anahtarlarıyla bir oyuncak gibi oynayan ve namuslarını yok pahasına yabancılara satan birtakım beyinsiz mahlûklardır.¹

Aka Gündüz'ün *Dikmen Yıldızı* adlı romanında Yıldız'ın kolejden arkadaşı Nazlı da Türk mü yabancı mı olduğu belli olmayan kozmopolit bir kızdır. Nazlı'nın babası Müslüman fakat Türk değildir; annesi Türk'tür. Annesi daha onlar okurken vefat etmiştir. Karşılaştıklarında İzmir kurtulmuş, Kurtuluş Savaşı sona ermiştir. Aralarında İzmir'in işgalden sonraki haline iki kadının bakışını yansıtan şöyle bir konuşma geçer:

“-A, sedrol! Ön bonom kö, jöne jame konü...Tralala! Madlon! Madlon!hadi seni İzmir'e götürüyüm.

-Sen bugün şarkı söyle, Madlon söyle, kendi kendine git. Başka zaman beraber gezeriz.

-A, zaten gezecek yerde kalmadı ki. Punta tarafı maatteessüf yandı. Kordonlar, Basmahane'ye kadar maatteessüf kül oldu. İzmir'in o eski neş'esi maatteessüf alevlere karıştı. Doğru, ben de niye gezmeğe gidelim diyorum. Nereye gideceğiz. Maatteessüf görecek bir şey kalmadı.

...

-Neden kalmadı Nazlı?

-Ne kaldı ki? Sen söyle!

-Maatteessüfsüz bir İzmir kaldı...Evet maatteessüfsüz bir İzmir kaldı. Maatteessüflü mahallelerin damlarında yükselen alevler, koca bir tarihin cayır cayır yanan yüreğine su serpti. Kül kömür olan ve kül kömür olması, ocaklarımızı tüttürecek olan,

¹ a.g.e. , s. 271.

maatteesüflü bir İzmir’de dolaşmaktansa işte böyle tüten, duvarları, etrafı çökmüş, eski, fakat maatteesüfsüz bir İzmir’de yaşamak çok daha saadettir.

-Ooo! lenfatik dizi! Sen iliklerine kadar sinirli olmuşsun. Ben mont için, hot sosyete hesabına söyledim.

-Ben de bizim İzmir hesabına.”¹

Kemal Tahir’in *Esir Şehrin Mahpusu* adlı romanında Nermin, eşi hapishane’ye düşmüş, kendisi de kızı Ayşe ile birlikte halasının yanında kalan bir kadındır. Nermin’in eşi Kamil Bey, Kuvayı Milliye için Anadolu’ya bir plânın kaçırılmasına yardım ederken tutuklanmıştır. Nermin, Anadolu’da olup bitenlere, düşmana karşı yapılan direnişe ilgisizdir. Nermin’le Kamil, ömürlerini Avrupa’nın çeşitli kentlerinde gezerek geçirmişlerdir. Nermin, iyi Fransızca bilmektedir. Ama yurtdışında geçirdikleri bu zaman Nermin’i Türk insanının yaşayışından, düşünüş biçiminden, millî ve manevî değerlerinden uzaklaştırmıştır. Şimdi Kamil Bey içerdeyken içinde bulunduğu çevrede bu değerlerin farkına varıp tekrar kazanması için müsait değildir.

Kâmil bey, hapiste hep kızı Ayşe ve eşi Nermin’in kendisiyle övüneceğini düşünmektedir; çünkü vatan için çalışmıştır. Ona göre her Türk’ün yapması gereken de bu yolda çalışmaktır. Halbuki Nermin, eşinin böyle bir dava uğruna hapsedildiği için gurur duyacak, övünecek kadar millî davanın bilincinde değildir: “Karısı Nermin’le kızı Ayşe’nin, sahiden övünebilecekleri, çok haklı bir işe girmesinden geliyordu. İlerde, çok değil, on yıl sonra bugünleri anlatırken, on altı yaşında bulunacak olan Ayşe, yüzüne kimbilir nasıl bakacak, karısı Nermin, kendisiyle kimbilir nasıl övünecekti?...Nermin’i gülerken gözünün önüne getirmeye çalıştı. Bir

¹ Aka Gündüz, *Dikmen Yıldızı*, Toker Yayınları, 5. baskı, İst. 1990, s. 251.

türlü beceremedi. Zorladıkça telaşlandı. Görür gibi olduğu Nermin, hep öyle kederli, öyle durgundu. Yakalandıktan sonra, görüşmeye geldiği ilk gün nasılsa...Hatta biraz daha dargın...Karısının bu işlerdeki bilgisizliğini bağışlıyormuş gibi kederle gülümsediğini anlayarak durakladı.”¹ Kâmil Bey, yaptığı bu işe karısının ve kızının övüneceğini hayal ederken, kendisini ziyarete gelen eşi Nermin, Hala Hanım ve kızı Sabriye, Ayşe’yi getirmemişlerdir. Ayşe’nin hastalandığından şüphelenip telaşlanan Kamil Bey’e kıza babasının Madrid’e zenci dadısını getirmeye gittiğini söylediklerini anlatırlar. Ayşe’ye bu arada piyano dersleri verilmeye başlanmıştır. Nermin ise üzgün ve solgundur. Hala Hanım’ın Kâmil Bey’in Kuvayı Milliyeci arkadaşlarının Nermin’le irtibat kurmalarına da tepkisi vardır. Nermin’in de bu şekilde hapse atılacağını düşünmektedir. Bu ziyaret sırasında Hala Hanım’ın kızı Sabriye ile Kâmil Bey arasında komik bir konuşma gerçekleşir:

“-Söyleyin bakalım Eniştebey. Kim kazanacak?

-Kim mi kazanacak? Neyi? Elbette biz kazanacağız, yüzde yüz...

-Hay siz çok yaşayın? Aklınız fikriniz savaşta...Ben boksu sormuştum!

-Hangi boksu?

-Dempsey- Karpantiye maçını...”²

Sabriye, kocasından boşanmış, düşman zabitleriyle gününü gün eden bir kadındır. Hala Hanım ve Sabriye “Şişli, Osmanbey, Nişantaşı, Maçka hanımları”¹ni temsil eden bir tiptir.Yukarıdaki diyalogda da Kâmil Bey, işgalden bahsederken Sabriye’nin akli boks maçındadır. Bu arada Fatma Hanım, oğlu Kadir’le beraber içeri girer. Yazar, Nermin, Hala Hanım ve Sabriye gibi kozmopolit tiplerin karşısına Fatma Hanım gibi Millî Mücadelenin bilincinde, yurt savunmasında her türlü

¹ Kemal Tahir, *Esir Şehrin Mahpusu*, Adam Yayınları, 4. baskı, İst. 2002, s. 63.

² a.g.e. , s. 219.

özveride bulunabilecek, halktan birini çıkararak karşılaştırma imkânı sunar. Fatma Hanım, Kâmil Bey'in Harp Divanında yargılanarak yedi yıla mahkum olmasına neden olan Anadolu'ya plân kaçırma olayında yanında olan Ramiz Bey'in eşidir. İçeri girdiğinde Sabriye, Fransızca ; “-Nermin! Geldi senin madam Sankülot”¹ der. Sankülot, Fransız ihtilalini yapan halk kitlesine verilen addır ama diğer taraftan da donsuz demektir. Bu üç kadın, Fatma Hanım'a soğuk davranırlar. Bir ara Hala Hanım'la Fatma Hanım, direnişin haklılığı üzerine tartışmaya dahi girerler.

Fatma Hanım'la Nermin, çocuklarını yetiştirişleri bakımından da birbirinden ayrılırlar. Fatma Hanım'ın da Nermin'in kızı Ayşe yaşlarında bir oğlu vardır. Ayşe, babasının vatan uğruna hizmet ederken hapse düştüğünden habersiz, yabancı dadıların elinde, piyano dersleri alarak, babasının uğruna hapse düştüğü millî dava nedir bilmeden ve babasının yurt dışına yabancı dadısını getirmek için çıktığını zannederek büyürken, Fatma Hanım'ın oğlu Kadir, hayatın içinde gerçeklerle iç içe, yüz yüze, her şeyin farkında olarak yetişmektedir. Annesiyle birlikte Kamil Bey'i ziyarete gelmekte, harçlıklarını biriktirerek ona sigara almaktadır. Kamil Bey, kendisiyle gurur duyacağını zannettiği kızının aksine Kadir onunla gurur duymakta, mahallelerinde herkese kendisinin de büyüünce Kamil Bey gibi “millîci” olacağını söylemekte, daha şimdiden kendisine bu şekilde seslenilmesini istemektedir.

Bir gün Kamil Bey'i ziyarete, yardımcı Eleni'den başkası gelmez. Nermin Hanım'ın sabaha karşı eve geldiği için uyanamadığından gelmediğini söyler. Nermin, Sabriye ile beraber Doktor Lütfü Bey'in eşliğinde Fransızların 14 Temmuz bayramı için verdikleri baloya katılmıştır. Doktor Lütfü Bey'in kavalyesi Nermin'dir. Eleni, baloda ve balodan sonra yapılanlarla ilgili malumat verdikten sonra masanın

¹ a.g.e. , s. 218.

üstündeki kutuları göstererek Kamil Bey'e almayı unutmamasını söyler. Kâmil Bey, bu kutuları pek yavan, hissiz şeyler bulur. "Dükkânlardan gelişi güzel alınmış şeyler...Sırmalı sicimlere bağlanmış, düğüm uçları yaldızlı etiketlerle tutturulmuş bayağılıklar...Sevgi şurda kalsın, acımayla ilişkileri yok...İçleri kim bilir nasıl cıvık cıvık, yapış yapış..."² Muhtemelen Kâmil Bey, bu gönderilenlerle Fatma Hanım'ın getirdiği oğlu Kadir'in harçlıklarını biriktirerek aldığı söylediği sigarayla, uğruna hapisanedekilerle kavga ettiği gazeteye sarılı kurabiye paketini karşılaştırmaktadır. Bunu Nermin'le boşanmaya karar verdikten sonra kendisini neyin bu kadar değiştirdiğini düşünürken farkında olmadan elini sigara paketine atmasından anlıyoruz.

Kâmil Bey, Eleni gittikten sonra Fransızca Rönesans gazetesini açarak şu haberi okur: "14 TEMMUZ İSTANBUL'DA BÜYÜK TÖRENLE KUTLANDI.

Gece Tarabya'daki yazlık binanın bahçesinde verilen maskeli balo, çok eğlenceli olmuştur. Kıyafet yarışmasını, yukarıda resmini gördüğümüz dört çift kazanmış, armağanlar bunlar arasında bölüştürülmüştür. Gerek sabahki, gerekse geceki toplantıda en büyük özellik Türk misafirlerin gösterdikleri yakın dostluk olmuş, Türk aydınları, hele baloyu şerefliendiren sayın Türk hanımları konuştukları kusursuz Fransızcayla Türkiye'de Fransız kültürünün ne kadar derin temellere dayandığını meydana koymuşlardır.

Türkiye, Nasrettin Hoca'yı yetiştirmiş bir memleket olarak, gülünç fıkralar bakımından Fransa'yla at başı gider. Bunu düşünenler dün gece bir de fıkra yarışması tertiplemişlerdir. Fransız sosyetesinde gülünç fıkra anlatmacılığıyla tanınan Mösyö Anri Goro ile Fransız Hastanesi operatörlerinden kadın hastalıkları uzmanı , daha

¹ a.g.e. , s. 224.

² a.g.e. , s. 276.

doğrusu, yanındaki eşsiz güzelliklere bakılırsa ...”¹ Haberden sonra Kâmil Bey, yaptığı resimlere bakar.Nermin’i çizdiği bir tablonun çok beğenilmesinden sonra Sabriye çevresinden birkaç kişinin resimlerini yapmasını önermiştir. Bunlar sefahat hayatı yaşayan, garip ve ahlâksız kimselerdir. Yaptığı tablolara bakınca Kâmil Bey, bu ahlâksızların hepsinden bir tarafı Nermin’e benzettir. Kendi kendine “Tarabya’daki Fransız sefarethanenin bahçesinde kışını sallayarak dolaşan kadını unutabileceğine aklın nasıl yattı, hayvan?² diye çıkışarak, Nermin’e kendisini boşadığını yazıp gazetedeki balo haberini de ilişitirerek zarfı kapatır.

Hıfzı Topuz’un *Millî Mücadelede Çamlıca’nın Üç Gülü* adlı romanında Handan Hanım, Türk olmaktan utanacak derecede İngiltere hayranıdır. Gençlik yıllarını babası ile beraber dolaştığı Avrupa ülkelerinde geçirmiştir. İngilizce ve Fransızca bilmektedir.Ailesi Handan’a iyi bir evlilik yapabilmesi için iyi bir eğitim verme gayretinde olmuştur. Daha sonra kendisi de bir İngiltere hayranı olan Hulusi Bey’le evlenerek yerinde bir evlilik yapmıştır. Aslında halasının oğlu Nedim Bey’le birbirlerinden hoşlanmaktadırlar. Nedim Bey, Harbiye’yi bitirdikten sonra İkinci Kolordu’da görev almıştır. Her fırsatta padişahı ve sadrazamı eleştirdiğinden dolayı sicili bozuktur. Bu nedenle ilerleme şansı yoktur. İlerleme şansı olmayan Nedim bey yerine Hulusi Bey daha iyi bir eş adayıdır onun için. Hulusi Bey’in babası Abdülhamit döneminin önemli paşalarından ve kendisi de Robert Koleji’ni bitirdikten sonra Hariciye Nezareti’ne girip önemli görevlerde bulunmuş olan birisidir. Böylece birbirlerine uygun bir çift olurlar. Handan Hanım, evlendikten sonra dünyaya eşi Hulusi Bey’in gözlerinden bakmaya başlar. Onun sarayla,

¹ a.g.e. , s. 278.

² a.g.e. , s. 286.

hükûmetle, yurt olaylarıyla ilgili söylediklerini kendisininmiş gibi benimsemekte, muhasebesiz kabul etmektedir. Aldığı eğitim, onu düşünüp doğru kararlar alabilmesini sağlayan bir hale getirememiştir. Çevresindeki insanlar gibi o da padişaha körü körüne bağlıdır. Onlara göre padişah ne yaparsa doğrudur.

Hulusi Bey'in köşkte işgal kuvvetlerinin temsilcileri için verdiği partide Handan Hanım da memnuniyetle misafirlerini ağırlar.

Millî Mücadelenin zaferle sonlanmasına kadar Handan Hanım, Hulusi Bey'le hiç zıt düşmez; fakat büyük bir sevinçle zafer kutlanmaya başlandığında Hulusi Bey kendisini çok mutsuz, hayalleri yıkılmış hissederken onu iğnelemekten geri durmaz. "Neymiş bu kadar İngilizleri tutmak? Elâlem Ankara'lara kaçarken o neden buradan ayrılmayı hiç düşünmemişti? Neden bütün Müdafaa-i Milliyecileri kendine düşman etmişti? Neden vaktiyle Rauf Bey'i kırmıştı? Neden Hamdullah Suphi Bey'i hiç köşke çağırılmamıştı? Neden Celalettin Arif Bey'e hep ters düşmüştü? Neden İsmail Fazıl Paşa'yı hiç dinlememişti?"¹ Yani Handan Hanım, gün neyi gerektiriyorsa öyle davranan, çıkarı için hiçbir değer tanımayan bir tiptir. Zaferin ardından yaşadığı hayal kırıklığından, üzüntüden dolayı ölen kocasının ardından köşke gelip giden emekli bir paşayla evlenir.

Bu kadın tipleri, Millî Mücadelenin bilincinde olmayan işgal kuvvetleriyle gönül eğlendiren şekilde yukarıda değindiğimiz romanlarda yer almaktadır.

4. MİLLÎ MÜCADELEYİ ENGELLEMEYE ÇALIŞAN KADIN TİPLERİ

Bekir Büyükarkın'ın *Bozkırda Sabah* adlı romanında Kula'da Türk ordusunu kadınlı erkekli bir kalabalık karşılar. Bu kalabalık, padişahın ardından gitmek

¹ a.g.e. , s. 270.

gerektiğine, onun sözünden çıkıldığında boş yere kan döküleceğine, padişahın da dediği gibi Yunanlıların bir gün buradan kendiliğinden gideceğine inanmaktadır. Aslında bu insanlar tam olarak bunlara inanmasalar da onlara bunları baskıyla söyletenler vardır. Bunlar kasabadaki Hürriyet ve İtilaf partililerdir. Ordunun önüne geçen kadınlar şöyle konuşur:

“Kalabalık bağırp çağırıyordu. Hele kadınlar dizlerini döve döve haykırıyorlardı. Bellerini kamburlaştırmışlar, ellerini uzatmışlardı...

Kadının birisi başa geçti. Sopasını kaktı yere. Gözlerini birkaç kere kırıp burnunu çekti. Yüzü kırış kırıştı. Başındaki çevre çözülmüş, yamalı hırkasının önü açılmıştı.

-Aslanlarım!..Hey gidi aslanlarım! Yazık sizlere, çok yazık! Subaylarınız kasabada, içki masası başında keyif sürerler! Niyetleri sizi Yunan’a tutsak etmektir. Ne durursunuz? Siz de ana kuzusunuz! Kalkın, gidin, kurtulun!...

-Yavrucaklarım! Ne yapılsa iş işten geçmiştir. Biz, analarınız, bacılarınız, nineleriniz yüreğimize taş basıp yanınıza geldik. Doğrusunu isterseniz Yunan’lılar buralara kadar padişah efendimizin isteğiyle ilerlemektedir. Günün birinde geri dönüp gideceklerdir. Boş yere kan dökmekten ne çıkar? Varın köyünüze, varın karılarınızın yanına.

Askerler bu sefer büsbütün şaşkırdılar...Yerlerinde duramamaya, hatta homurdanmaya başladılar.

-Doğru söylüyor bu nine, vallah doğru söylüyor! Ordugâh’ı dağıtıp gidelim!

Bu sefer başka bir kadın öne geçti. Bu, biraz daha gençti.

-Heya, dedi, doğru söyler bizim kardeşlik!..Yine de eksik söyler. Kula’lı Rum’larla, Kula’lı Türkler bir olup Yunan’ı davet etmek için yola çıktılar.

Kaymakam, jandarma komutanı, askerlik şubesi başkanı korkularından savuşup gittiler. Sizi kim koruyacak? Diritirseniz Yunan hiç imana gelmez! Sizi de keser, bizi de keser, kasabayı da yakar.

Şimdi kadınlar yeniden dizlerini dövüyorlar, durmamacasına ağlıyorlardı.”¹

Kadınların konuşmaları ordu içinde etkili olur. Kendi aralarında kadınların söylediklerini konuşmaya başlayan askerlerden silahını bırakıp kaçanlar olur. Üstleri engellemeye çalışsa da bu etkili olmaz ve birlik yavaş yavaş dağılır. Sabah olduğunda ise ordugah neredeyse boşalmıştır. Kadınların söylediklerinden etkilenen askerler ordugahı terk etmiştir.

¹ Bekir Büyükarkın, *Bozkırda Sabah*, Hakan Yayınevi, 2. baskı, İst. 1973, s. 293.

III. BÖLÜM: SAVAŞTA MAĞDUR OLAN KADIN TIPLERİ

Tarih boyunca vatan toprakları ve kadın kutsal sayılmıştır. Kurtuluş Savaşı esnasında birçok kadın çeşitli şekillerde mağdur edilmiştir. Yunanlılar, taarruza geçen Türk ordusundan kaçarken ne kadar zarar verirlerse kendilerine kâr sayarak yakıp yıkmışlar, erkeklerini ya savaşlarda şehit vermiş ya da orduya göndermiş kadınlara, çoluk çocuğa zulüm etmişlerdir. Mağdur edilen kadın tiplerine incelediğimiz hemen hemen bütün romanlarda rastlıyoruz. Kimi kadınların babaları, eşleri, çocukları öldürülmüş, kimilerinin malı mülkü yağmalanmış, kimileri işkence görüp tecavüze uğramış, kimileri de vahşice öldürülmüştür.

Bu kadın tipine rastladığımız romanlar kronolojik sırayla; Halide Edip'in *Ateşten Gömlek*, Aka Gündüz'ün *Dikmen Yıldızı*, Yakup Kadri'nin *Yaban*, Yakup Kadri'nin *Sodom ve Gomore*, Samim Kocagöz'ün *Kalpakkıllar*, Kemal Tahir'in *Yorgun Savaşçı*, Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa*, Bekir Büyükarkın'ın *Bozkırda Sabah*, Hıfzı Topuz'un *Millî Mücadele'de Çamlıca'nın Üç Gülü*'dür.

Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek* romanında İzmir'in işgali sırasında Yunanlılar tarafından Ayşe'nin kocası Muhsin Bey parçalanarak, oğlu da bir kurşun isabet ederek öldürülür. Bu yaşadığı üzüntülerden sonra Ayşe, kendisini vatanın ve İzmir'in kurtuluşuna adar. Onun bu kadar millî hislerle dolu oluşuna, kendini Millî Mücadeleye adanmış haline hayran olan çevresindeki subaylar da, Ayşe'nin gözünde

iyi bir yere sahip olabilmek, onu elde edebilmek için önce onun en çok istediği şey olan İzmir'in işgalden kurtuluşu yolunda çalışmayı daha bir candan isterler.

Aka Gündüz'ün *Dikmen Yıldızı* adlı romanında hizmetçi kadın eşini savaşa göndermiştir. Eşi Ahmet, I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale'de sonra Yemen'de savaşmış, orada düştüğü esaretten kurtulduktan sonra yurda dönmüş, bu sefer Millî Mücadeleye katılmıştır. Sakarya'da şehit olan Türk askerleri arasında o da vardır. "Türk kadının yüreği hem gül koncası kadar naziktir, hem de çelik gülle kadar dayanıklı."¹ diyen hizmetçi kadın şimdi ölen eşine karşı büyük hasret duymaktadır. Aynı romanın baş kişisi olan Yıldız'ın trende karşılaştığı bir genç kadın da binbaşı eşini İzmir'de şehit vermiştir. Bu kadın kurtuluşun yakında geleceğine canı gönülden inanmıştır ve acısını direnişin başarısına olan bu kuvvetli inançla bastırmaktadır. Oğlunun adını da Hınç koyarak kocasını öldürenlere olan hislerini ortaya koymaktadır ve bir gün düşmanları bu yurt topraklarından atarak şehit düşen eşinin intikamının alınacağını düşünmektedir. Genç kadın bir evlâdını, iki damadını, bir yeğenini şehit vermiş yanındaki ihtiyar kadını şöyle teskin etmeye çalışmaktadır: "Ağlamayınız demem büyük hanım, yalnız çok ağlamayınız, sonra kuvvetten düşersiniz, sonra onlar Sakaryanın, Kızılıрмаğın, Seyhanını veya Arasın arkasında babalarının yarı bıraktıklarını tamamlayamazlar. Bakınız bana, kucağımdaki çocuk erkektir, dünyaya gözlerini açtığı gün babası dünyaya gözlerini kapadı. İzmir topraklarında kalan o binbaşının bu çocuğuna Hınç adını verdim. Bakınız bana ağlıyor muyum? Çünkü bir diş gıcirtısı içinde bir yere gidiyoruz. Nereye gidiyoruz bilir misin büyük hanım? Bu gidişe firar denilmez, kurtuluşa gidiyoruz valide! Gittiğiniz yerde kurtuluş bizi bekliyor ve onun adına Mustafa Kemal derler."²

¹ Aka Gündüz, *Dikmen Yıldızı*, Toker Yayınları, 5. baskı, İst. 1990, s. 164.

² a.g.e. , s. 60-61.

Romanın baş kişisi Yıldız da, savaşta nişanlısı Murat'ın şehit olduğu haberini alınca sinir buhranları geçirip aklını yitiren bir genç kızdır. Hava subayı Murat, aslında şehit olmamıştır. Etrafa onun şehit olduğu haberi yayıldıktan sonra Murat, Mösyö Binito Valkiyeri adında bir palamut tüccarı olarak istihbarat sağlamaya çalışmış, gizli işlerde görevlendirilmiştir. Yıldız ise köşkün çalışanı Süleyman Çavuş'un Murat'ın şehit olduğuna dair getirdiği haberdan sonra saatlerce baygın yatmış, kalktığına da etrafındaki insanların , babası Kâmil Bey'in, Kâmil Bey'in yeğeni Nedim Bey'in, Süleyman Çavuş'un, doktor Ali Bey'in, ortaklaşa Murat'ı öldürüp, doğan ikiz çocuklarından erkek olanını boğduklarını söylemeye başlar. Yıldız, Nedim Bey'le Süleyman Çavuş'un Murat'ı bir sicimle boğup bir çukura gömdüklerine, doğan çocuklardan erkek olanını da öldürüp aynı çukura fırlattıklarına, diğer çocuğu da yakında öldüreceklerine inanmaktadır. Yıldız'a göre ailesi kendisini penceresiz bir odada hapsetmiştir. Başında gündüzleri annesi, akşamları babası, geceleri de Süleyman Çavuş durmaktadır kaçmaması için. Yıldız'a sürekli uyku ilaçları vererek uyutmaktadırlar. Amaçları bu şekilde Yıldız'ı da yavaş yavaş öldürmektir. Yıldız'ın bunları söylemesine, çok sevdiği nişanlısı Murat'ın ölüm haberini duyunca akıl iradesini yitirmesi neden olmuştur. Yıldız bir gün köşkten kaçarak Savcıya gider ve aklında kurduğu bu şeyleri anlatarak ailesini şikâyet eder. Kâmil Bey ve diğerleri gelip gerçeği anlatınca, Yıldız'ın kucağındaki bebeğin oyuncak olduğu da görülünce gerçekler ortaya çıkar. Şehit olduğunu zannettiği nişanlısının ardından akıl sağlığını yitiren Yıldız da bu nedenle savaş mağduru kadınlar arasındadır.

Yakup Kadri'nin *Yaban* adlı romanında Yunan askerleri Porsuk Çayı kenarında bulunan köyü yakıp yıkar. Köylüleri meydana toplayıp etrafını saran

Yunan askerleri parasını, değerli eşyalarını yağmaladığı köylüye bu sefer de bin bir eza cefa eder. Meydanı saran Yunan askerleri kâh süngülerinin ucuyla kalabalıktaki kadınları çocukları korkutmakta kâh nişan alarak içlerinden birini vuracak gibi yapmakta kâh da genç kadınları tacize kalkışmaktadır. Topluluktaki insanlar çareyi ağlamakta, feryat figan etmekte bulurlar: “Arada bir gene onlardan birkaçı aralarına girip yangından kaçırılmış eşyayı almaya kalkışıyordu. Kadınlar, “Virmeyiz, canımızı alın gayri. Virmeyiz. Aha, bir kuru canımız kaldı. Onu da alın “diye saçmasapan birtakım şeyler söylüyorlardı. Bu sözlere, derhal tekmeler ve yumruklar cevap veriyordu. Bunun üzerine bir çığlık daha kopuyordu.

Birisi Zeynep Kadın’ın önüne dikilip sordu:

-Yüzüme neden öyle öfkeyle bakıyorsun? Altınlarını aldık diye mi? Sende daha çok var. Biliyoruz.

Zeynep Kadın:

-Gözünüze dizinize dursun donguzlar... diyordu.

-Domuz mu? Biz domuz ha? Al sana, al sana...

Ve Zeynep Kadın, bir süre tekmeler, yumruklar altında bunalıp kalıyordu.

-Hele şuna bak. Kız ne örtünüp duruyorsun öyle?

Bir başka gavur, bu sözlerle Emine’ye yaklaşıyor. Emine bir mahşer içinde büzüle büzüle, kapana kapana şekilsiz bir şey, bir bohça halini almıştı.”¹

Sodom ve Gomore’de Makbule Hanım’ın Nişantaşı’daki evi İngilizler tarafından işgal edilmiştir. Eşyaları bile ev sahibine vermemişler, Makbule Hanım’ın kızının çeyizlerine kadar el koymuşlardır. Makbule Hanım, eşi, kızı her biri bir akrabanın, tanıdığı yanına sığınmıştır. Makbule Hanım, İngilizlerle arası iyi olan

¹ Yakup Kadri, *Yaban*, İletişim Yayınları, 44. baskı, İst. 2003, s. 182.

Sami Bey'e Captain G. Jackson Read'la konuşup İngilizlerin evi boşaltmaları ya da en azından hiç değilse eşyaları teslim etmeleri için ricada bulunur. Yurt topraklarını işgal eden yabancılar Nişantaşı'nda oturan Makbule Hanım'ı da evini işgal ederek mağdur ederler.

Samim Kocagöz'ün *Kalpakkıllar* romanında Manisa'ya bağlı bir köyü Yunanlılar basar. Erkeklerin elini kolunu bağlarlar. Karşı gelenleri öldürürler. Köylünün varına yoğuna, namusuna el uzatırlar. İlyas'ın karısı, samanlığa saklanmıştır. Yunan askerleri, onu saklandığı yerde bulurlar. Boynundaki takılı altını almak isterler. Genç kadın, altını vermemek için direnir. Bu itiş kakışın sonunda bir Yunan askeri, kadını karnından süngüleyerek öldürür. Genç kadın altı aylık hamiledir. Olduğu yere düşüp kalır.

Romanda Zeynep Hanım da evi Yunanlılar tarafından basılan kadınlardan biridir. Zeynep Hanım'ın oğlu polistir, hükûmetten emir aldığını, Yunanlıların bir şey yapmayacağını söyleyerek, Yunanlıların önünden kaçıp giden ahaliye katılmaz. Yunanlılarsa geldiklerinde silâh aramak gibi türlü bahanelerle evlere girip insanlara eziyet etmeye başlarlar. Oğlu Bekir'i Zeynep hanım'ın gözleri önünde öldüresiye döverler. Oğlunun çok acı çektiğini gören yaşlı kadın, Yunan askerlerine , öldürün de kurtulsun, diye yalvarır. Kadının da kalçasına dipçikle vururlar. Oğlu Bekir'i alıp götürürler. Kadını da götürmek isterler fakat yaşlı kadının yediği dipçikten sonra beli tutmamakta, ayağa kalkmamaktadır. Komşu oğlu Yusuf, kendi ailesini sormak için geldiğinde Zeynep Hanım, yaşlı gözlerle oğlunu beklemektedir. Yusuf, kendi evine gittiğinde orada da ayrı bir felâketle karşılaşır. Evi dolaşırken Yusuf ve beraberindeki Salih Efe, kız kardeşinin odasındaki kan lekelerinin bahçedeki çamaşırlığa kadar gittiğini fark ederler. Buraya girdiklerinde Yusuf, Neriman'ı yarı çıplak vaziyette kan

içinde bir ipin ucunda sallanırken bulur. Neriman, Yunan askerlerinin tecavüzüne uğramış daha sonra da bu acıya dayanamayarak kendini asarak intihar etmiştir. “Kızkardeşi, kan içinde ipin ucundaydı. Üstünde sadece kana bulanmış bir gömlek vardı. Sağ kolu omzundan bileğine kadar bir süngünün sivri ucuyla çizilmişti. Kolu, lâmbanın sarı ışığında büsbütün kıpkızıl kan içinde görünüyordu...Neriman’ın saçları yüzüne dökülmüştü. Kanlı gömleği yırtık yırtıktı. Memelerinin üzerinde kanlı diş izleri vardı. Bu diş izleri bütün vücudunu sarmıştı.”¹ Abisi Yusuf, Neriman’ı bahçeye gömer. Yusuf, cephede kimi zaman Neriman’ın başına gelen bu felâketi düşündükçe savaşma gücü bulacaktır.

Kemal Tahir’in *Yorgun Savaşçı* adlı romanında Türk birlikleri Manisa’ya girecektir. Takviye kuvvet gerekmektedir. Bunun için gelen Belenyeniceliler önlerinde Kız Efe olduğu halde, sanki düğün alayı imiş gibi marşlarla, bayraklar sallayarak düşmana karşı savaşmayı isterler. Kız Efe, kocasını şehit verdikten sonra delirmiştir. Düğünlerde, bayramlarda efe kılığında alayın başına geçmektedir:

“-Gerçekten... “Kız” dedimse kızıoğlan kız sanmayın!... Kocasını askerde ölünce, dul kaldı da bayramlarda düğünlerde ata binip alayın başına geçer oldu. Kocasının ardından aklının çatladığı anlaşıldığından millet efelenmesinin kusuruna bakmamakta...Evet! Öndeki omuzu bayraklı, Belenyenice’nin Kız Efesi...

Kız Efe’nin omzunda taşıdığı bayrağın yarısı ak, yarısı kırmızıydı. Üstüne sırmayla Arapça yazılar işlenmişti. Sopsasının ucunda sarıdan ay-yıldız, bu ay-yıldız bağlanmış yeşil kordelâlar vardı. Kız Efe, belindeki meşin silâhlığa sokulmuş kocaman pala bıçağıyla, başındaki fese sarıp sol omuzuna sallandırdığı oyasıyla,

¹ Samim Kocagöz, *Kalpakkılar- Doludizgin*, Yazko Yayınları, İst. 1981, s. 78-79.

sırmalı cepkeni, dizlerini dışarda bırakan efe çakşırıyla bayraktarlığı kendisine yakıştırmıştı.”¹

Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* adlı eserinde Fatmanım, bir zamanlar üç kızı, iki oğlu ve eşiyle beraber saadet dolu bir yaşamı paylaşırken kızlarını gelin verdikten, büyük oğlu Çanakkale'de, eşi Şam'da şehit olduktan sonra küçük oğlu Salih'in cepheden dönmesini dört gözle bekleyen bir anadır. Fatmanım, bir yandan oğlunun hasretine dayanmaya bir yandan da yokluğa, sefalete karşı direnmeye çalışmaktadır. “Aylardan beri her ev kocaman bir göz olmuş, yollara dikilmişti: Her evin beklediği biri vardı, bir yavuklu, bir koca, bir oğul, bir ağa veya dayı...² Salih, cepheden bir kolu kesik, yüzünün sağ tarafı parçalanmış şekilde gelir. Yaşadığı acılardan sonra oğlunun bu haline dayanamayan yaşlı kadın söylenenleri anlamayacak kadar çevresinde, çevresinde olan bitene ilgisizleşir. Artık beş çocuğu ve eşiyle beraber yaşadığı mutlu günlere duyduğu hasretle, mazide yaşıyordu. Romanda onun bu hali şu cümleyle özetlenir: “Arka sokağın Fatmanım teyzesi artık “Deli Fadik” olmuştur.”¹

Aynı romanda İstanbul'lu Hoca kaçıp Kuvayı Milliye'ye katıldıktan sonra karısı Emine, Çarıkçı'nın Hasan diye biriyle evlendirilir. Emine, annesi de ölünce İstanbul'lu Hoca'nın bir kez olsun yüzünü dahi göremediği oğlu Mehmet'le yapayalnız kalır. Oğluyla beraber eşinin yolunu gözlemekte, onun bir gün geleceğine dair olan umudunu tüketmemektedir. Teyzesi ve Müftü Efendi'nin hanımı, onu güvene almak ve rahat olmasını sağlamak için evlendirirler. Emine, çevresinde olan bitenden bir şey anlamamaktadır. Kendini suyun akışına bırakmıştır. Evliliğe önce karşı gelse ayak direse de sonra çaresiz kabul etmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın bitmesinin ardından Küçük Ağa diye bilinen İstanbul'lu Hoca artık Akşehir'e döner.

¹ Kemal Tahir, *Yorgun Savaşçı*, Tekin Yayınevi, 16. baskı, İst. 2002, s. 330.

² Tarık Buğra, *Küçük Ağa*, Ötüken Yayınları, 18. baskı, İst. 1999, s. 7.

Oğlu Mehmet'i bulup onunla ilgilenmeye başlar. Emine, ince hastalığa tutulmuştur, günleri sayılıdır. Küçük Ağa, Emine'yi tekrar nikahına almak, Mehmet'e sahip çıkmak ister. Emine'nin de son arzusu olur Mehmet'in babasına verilmesi. Aradan birkaç gün geçmeden Emine vefat eder.

Bekir Büyükarkın'ın *Bozkırda Sabah* adlı romanında Şehit Gökmen Yüzbaşının eşi bir çocuğu ile birlikte Ankara'da oturmakta, Yunanlılar bir gün Ankara'ya gelip henüz on beş aylık oğlu Mustafa'yı da öldürecekler diye tedirgin olmaktadır. Genç kadın, yokluk ve sefalet içindedir. Oğluna süt olmaya, evin kirasını ödemeye parası yoktur. Buna rağmen yapılan yardımları kabul etmez. Paranın asıl orduya gerektiğini dşunmektedir. Bir süre sonra kirayı ödemediğinden evden çıkarılır. O da, Kızılay'ın dikiş yurduna gider. Hem sırtında oğlu bağlı olduğu halde ordu için dikiş dikmekte hem de geceleri orada kalmaktadır. Oğlu olmasa cepheye gidip hastabakıcı olacaktır. Yani Şehit Gökmen Yüzbaşı'nın eşi gururlu ve Millî Mücadeleye bütün kalbiyle inanmış bir kadındır.

Aynı romanda çekilen Yunan askerlerinin tecavüzüne uğramış kadınlar çıkar Türk askerlerinin karşısına. Bu dört kadın perişan haldedir, bellerinden aşağısı çıplaktır. Yakaladıkları bir Yunan'lı kadını dvmekte, Türk askerlerinden bu kadına tecavüz ederek intikamlarını almalarını istemektedir. Türk askerleri tabi ki uğradıkları tecavüzle, hakaretle şaşkına dönmüş ne yaptığını bilmeyen bu kadınların isteklerini yerine getirmezler.

Hıfzı Topuz'un *Millî Mücadelede Çamlıca'nın üç Gl* adlı romanında köşke sütünün karısı tarafından getirilen Zehra da Todori adındaki bir Rum etesinin Şile taraflarındaki köyünü basarak kaçırıp tecavüz ettiği kızlardan biridir.

¹ a.g.e. , s. 24.

Zehra, on dört on beş yaşlarındadır. Rum çetesi, köyü basıp ailesini öldürmüş, onunla birlikte üç kızı daha ormana kaçırıp bu kızlara tecavüz etmiştir. Köşke getirildiğinde Zehra, yara bere içindedir. Köşkte işlere yardım edecektir. Onun için kabus henüz bitmemiştir. Yaşadığı bu olaydan çok etkilendiği için Zehra, geceleri uykusunda karabasanlar görmektedir.

Görüldüğü gibi savaşta mağdur edilen kadın tipine Millî Mücadele romanında sıkça rastlanmaktadır.

SONUÇ:

Türk milletinin birleşip bütünleşerek vermiş olduğu Millî Mücadele, tarihimizde önemli bir dönüm noktasıdır. Bu anlamda Millî Mücadele Türk milleti için bir varoluş savaşıdır. Bu kadar önemli bir olay, edebiyatımızda birçok eser için kaynaklık teşkil etmiş, edebiyatçılar Millî Mücadele konusunda şiir, hikâye, tiyatro, roman türlerinde birçok eser yazmışlardır. Çalışmamızda Millî Mücadeleyi konu edinmiş on beş romanı, kadınlara bu mücadelede olumlu ya da olumsuz rol biçmeleri bağlamında inceledik. İncelediğimiz romanlarda, yazarların Millî Mücadeleyi ele alış şekillerine ve bakış açılarına doğru orantılı olarak kadınlara yer verilmiştir. Romanların kimisi mücadeleyi olduğu gibi, kronolojisine uygun olarak, insanların tutumlarını da beraberinde vererek yansıtmaya çalışırken, kimisi de mücadele döneminin sadece bir kısmına veya bu dönemde yaşamış bir kesimin hallerine ışık tutmayı tercih etmişlerdir.

Kalpklılar ve Kalpklılar'ın ikinci cildi olan *Doludizgin*'de yazarın da önsözde söylediği gibi Kurtuluş Savaşı'nın hemen her yönüne değinilmeye çalışılmış mücadele kronolojik oluşumuna sadık kalınarak anlatılmıştır. Anlatılan olaylar gerçekten yaşanmıştır. Yazar, Kurtuluş Savaşı'na katılmış insanlardan duyduğu dinlediği anılardan, araştırmaları sonucunda edindiği belgelerden yararlanmıştır. Kurtuluş Savaşı'nın bütün yönlerinin ele alınması çabasıyla birlikte mücadelede

çeşitli şekillerde etkin biçimde rol alan birçok kadın tipine rastlamak mümkün oluyor. Özellikle gerçekten yaşanmış olan Damat Ferit Paşa'nın başkatibinin kızının Kuvayı Milliyeciler için istihbarat sağlaması genişçe anlatılıyor. Romanın baş kişilerinden Müjgan, Millî Mücadele için istihbarat sağlayarak önemli görevler başarıyor. Ancak roman, bu işe macera yaşama arzusuyla atılan bu genç kızın daha sonra Kuvayı Milliye ruhuna sahip, millî davanın bilincinde bir hale dönüşüm çizgisini vermekte yetersiz oluşuyla eleştirilebilir. Müjgan'daki bu olumlu gelişmeyi ele alan psikolojik tahlilin yapılmamasını romanın dönemle ilgili daha çok şeye değinebilme acelesinde olmasına yoruyoruz. Yine romanda, diğer romanlarda da görülen İzmir'in simgesi haline gelen kadın tipi vardır. İzmir'in kurtuluşu için canını ortaya koyarak savaşan Yusuf için nişanlısı Nermin, İzmir demektir. İzmir kurtulduğunda, Nermin de kurtulacak ve Yusuf, İzmir'le birlikte Nermin'e kavuşacaktır. Yusuf, Nermin'le İzmir'in birleştiği bu düşünce sayesinde düşmanla savaşma gücü bulmaktadır. Kalpaklılar'da 15 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'e çıkmasıyla başlayan olaylar zincirinde savaş mağduru kadın tiplerine rastlıyoruz. Ayrıca cepheye mermi taşıyan kadın kahramanların vatan için verdikleri bu hizmetler sırasında çektikleri sıkıntılar tasvir ediliyor.

Kalpklılar ve Doludizgin'de olduğu gibi bir milletin âdeta tek yürek tek vücut halinde düşmana direnmesinin heyecanı ile cepheyi ve cephe gerisini anlatan *Bozkırda Sabah*'da lojistik destek veren kadın tipinden, eşi şehit olmuş gururlu ve hâlâ Millî Mücadeleye katkı sağlamaya çalışan kadınlara, dişiliğini kullanarak çete kurup millî kuvvetlere yardım eden kadınlardan, Yunanlılardan sakladığı adamları canı pahasına ele vermeyen kadınlara, mağdur edilenlere kadar her tipten kadın bulunmaktadır. Hem *Kalpklılar* ve *Doludizgin* hem *Bozkırda Sabah* romanları,

cephenin içinden bir milletin kurtuluş için verdiği mücadelenin heyecanını bütün telaşesiyle, bütün gayretiyle verme çabasında olduğundan bu anlayış, bu romanlardaki kadın tiplerine de yansımıştır.

Ateşten Gömlek ve *Vurun Kahpeye*'de kadın kahramanların idealize edildiğini görüyoruz. *Vurun Kahpeye*'de Aliye, idealist bir öğretmendir. Gittiği kasabada olumsuz bütün güçlerin karşısına, sahip olduğu iyi niteliklerle ve kendisini millî davaya, o kasabanın insanlarına adadığına dair ettiği yeminle Aliye konulur. Aliye, kasabadaki Millî Mücadelenin karşısında olan, dini kendi çıkarları doğrultusunda kullanan çıkarıcı ve yobaz Hacı Fettah'ın, ahlâksız bir insan olan Uzun Hüseyin'in can düşmanı haline gelir. Aliye, kasabaya geldiği andan itibaren çocuklara verdiği eğitimle, yüzü açık gezmesiyle dikkatleri üzerine toplayıp kasabadaki dengeleri sarsar. Roman bu noktada gerçekçiliğin ötesinde bir yöne kaymaktadır; çünkü o dönemin koşulları düşünülecek olduğunda bütün kötülüklerin, çirkinliklerin karşısına konulan Aliye, inandırıcılığını yitirir. Ayrıca Aliye, düşünüş ve yaşayış biçimiyle yeni Türk devletinin sinyallerini vermektedir. Aliye ile ilgili inandırıcı olmayan bir husus da Yunan kumandanı Damyanos'u malını mülkünü hatta Türk topraklarını terk etmeyi öne sürebilecek kadar genç kızdan etkilenmesidir.

Ateşten Gömlek'teki Ayşe tipi de idealize edilmiş bir kadındır. İzmir'de Yunan askerleri tarafından eşi ve çocuğu şehit edildikten sonra İstanbul'a gelen Ayşe, abisi Cemal'in arkadaşı İhsan, halasının oğlu Peyami ve onların arkadaşları genç subayların ekseninde döndüğü bir merkez haline gelir. Ayşe, çevresindeki etkileyip, düşmana karşı verilen mücadele için Anadolu'ya yönlendirmektedir. Onunla tanışan bütün subayların gözünde Ayşe, yüce yüksek bir varlıktır. Bu subaylar için vatan sevgisinden önce Ayşe'ye duydukları sevgi gelmektedir. Ayşe

istediği iim canlarını tehlikeye atılıp savaşırlar. Ayşe, iyi eğitim görmüş bir Türk hanımıdır. Yabancı dil bilmektedir. İstanbul'a geldikten sonra çevresindeki subayların önüne hedef olarak İzmir'in kurtuluşunu koyduktan ve her birine romanın leitmotifi "Ateşten Gömlek"i giydirdikten sonra ders verip kazancını millî kuvvetlere lojistik destek vermeye harcar. Hakkında tutuklama emri çıkınca, zaten gidip yaralı Türk askerlerine hemşirelik yapmak istediği Anadolu'ya geçer. Ayşe, o derece kendisini vatan müdafaasına adanmıştır ki onun hemşireliği en tehlikeli biçimde cephe içlerindedir. Abisi Cemal'in onun daha güvenli yerlerde çalışması yolundaki çabaları onu kızdırmaktadır. Hata o, kendisini korumak isteyen herkese kızmaktadır. Ayşe, İzmir yolunda en büyük tehlikelere atılmak istemektedir. Romanın sonunda Ayşe, istediği gibi İzmir'e kavuşma yolunda cephede bir topun isabeti sonucu şehit olur.

Halide Edip'in inceleme konumuz olan bu romanlarında idealize edilmiş, Millî Mücadelenin bilincinde bu iki kadın dışında millî davaya çalışan hiçbir kadın tipi yoktur. Yazar, romanların baş kişisi olan bu kadınları idealize etme uğruna, mücadele için fedakârlıkta bulunan diğer kadın tiplerini ihmal etmiş, onlara yer vermemiştir. Ne Aliye'nin kasabasında Ayşe'nin bulunduğu köylerde, kasabalarda hiçbir kadın millî ruha sahip olarak gösterilmez. Bu biraz da yazarın, kadın kahramanlarını vurgulayarak ortaya koymak için Millî Mücadelenin çeşitli evrelerine ve yönlerine dağılmaktan kaçınmasından kaynaklanabilir.

Kuvayı Milliye'nin teşkilatlanma evresini konu edinen *Yorgun Savaşçı*'da, aranan bir Kuvayı Milliyecinin yer değiştirmesine yardım eden Nermin'den başka olumlu- olumsuz herhangi bir kadın tipine yer verilmemiştir. Daha önce de değinildiği üzere romanlar Millî Mücadelenin yansıtmak istedikleri evreleri ve yönlerine uygun olarak kahramanlarını seçmişlerdir.

Kemal Tahir'in bir diğer romanı *Esir Şehrin Mahpusu*'nda ise incelediğimiz diğer romanlarda olmayan bir karşılaştırma söz konusudur. İstanbul'daki işgal kuvvetlerinin gönlünü eğlendiren Şişli, Nişantaşı hanımları ve Millî Mücadeleye inanmış mahallelerdeki hanımlar, Millî Mücadele için çalışan Fatma Hanım ve hayatının büyük bir kısmını Avrupa'da geçirmiş Nermin karşıtlığında anlatılır. Fatma Hanım ve çevresi kendilerini millî davaya adamıştır. Halbuki Nermin, halası ve Sabriye düşman subaylarıyla eğlenmekte mahsur görmeyen bir anlayışa sahiptir. Eşinin bu halini sindiremeyen Kâmil Bey, çareyi boşanmakta bulur.

İşgal kuvvetlerinin subaylarıyla düşüp kalkan, hiçbir ahlâk kaidesi tanımayan kadın tiplerinden söz edilmişken *Sodom ve Gomore*, bu tip kadınların ve bu çevrenin anlatılmasına atfedilmiştir. Romanda Millî Mücadele taraftarı hiçbir kadın yoktur. Bu dönemde işgal kuvvetleriyle gözükmekten, gönül eğlendirmekten çıkar ve itibar kazanmayı uman İstanbul'un bu küçük kesiminin anlatıldığı romanda bütün kadınlar ahlâksız ve millî ruh bir tarafa olumlu hiçbir düşünceye, hisse sahip olamayacak kadar şuursuzdur.

Tarihsel bir roman olan *Millî Mücadelede Çamlıca'nın Üç Gülü*'nde millî davaya istihbarat sağlayarak faydalı olan, mitinglerde konuşmalar yapan üç kız kardeşin sergüzeşti, o döneme ait bilgilerin ara ara akışın kesilerek kesilerek verilmesiyle anlatılır. *Kalpaklılar* ve *Doludizgin* romanlarında, olay örgüsünün önemli bir bölümünü teşkil eden Damat Ferit Paşa'nın başkatibinin kızının Kuvayı Milliyeciler için istihbarat sağlaması olayı bu romanda da yer bulur. Daha önce de belirtildiği gibi bu olay gerçekten yaşanmıştır.

Anadolu köylüsü, mücadele döneminde canla başla kurtuluş için çalışmıştır. *Yaban*'da ise bunun aksine köylüler, direnişe kayıtsızdır. Hissiz, ruhsuz birer varlık

olan köylüler için yaklaşan Yunan birlikleri de Türk birlikleri de hiçbir şey ifade etmemektedir. Bununla doğru orantılı olarak köylü kadınları da çarpıtılmış şekilde ele alınır. Cepheye sırtında mermi taşıyan köylü kadınlarının aksine *Yaban*'daki köylü kadını tipi düşmanla savaşması için çağrılan oğlunu tarlada çalışamayacağı için göndermek istemez.

Millî Mücadeleyi anlatmak gayesinde olmamakla birlikte olay zamanı olarak bu dönemin seçildiği *Çalılıkusu*'nda ise Feride, bilinçli olarak değil ama bir tesadüf sonucu yaralı Türk askerlerine hemşirelik yapmaya başlar.

İnceleme konumuz olan romanlardan *Yeşil Gece*'de olumlu-olumsuz hiçbir kadın tipine rastlamıyoruz. Buna yazarın bakmış olduğu perspektif ve anlatma gayesi içersinde olduğu ideolojinin temsilcisi Şahin Hoca'yla çıkarıcı ve gerici kesimin mücadelesinin neden olduğu söylenebilir.

Kurtuluş (Hâlas)'ta millî ruha sahip bir genç olan Nihat'ın Anadolu'ya geçip mücadeleye katılma yolunda çektiği sıkıntılar ve onun bu kaybettiği zamanda millî kurtuluşun sağlanması yolundaki hadiselerin özetleri verilir. Bu arada Nihat'ın aşkı için Anadolu'ya geçip Millî Mücadeleye atılmayı isteyen biri İngiliz diğeri Türk iki genç kadın anlatılır. Araştırma konumuz bağlamında romanın, kadınların dünyadaki ulvî olan her şeye ilham olduğunu, Kurtuluş Savaşı için de aynı şekilde görev alabileceklerini işlediğini söyleyebiliriz.

Millî Mücadele sırasında yaşanan gerçek olaylara yer veren romanlardan biri de *Dikmen Yıldızı*'dır. Bu romanda, bu dönemde yaşamış olan olumlu-olumsuz her tipten kadın bulunmaktadır. Hatta roman, mücadeleye kendini adanmış, fedakârlıktan kaçınmayan canla başla mücadele için çalışmış Türk kadınlarına hasrolunmuştur denilebilir.

Görülüyor ki Türk kadını Millî Mücadele romanında gerçekte olduğu gibi kimi zaman olumlu yani Millî Mücadelenin yanında ve işgale karşı direniş gösterirken; kimi zaman olumsuz, millî değerlere sahip olmayan şekilde; kimi zaman da savaş mağduru olarak yer almıştır.

KAYNAKÇA:

1.İnceleme Konumuz Olan Romanlar:

- Adıvar, Halide Edib, *Ateşten Gömlek*, (i.b. 1922), Özgür Yayınları, 8.baskı, İstanbul, 2003
- Adıvar, Halide Edip, *Vurun Kahpeye*, (i.b.1923), Özgür Yayınları, 7.baskı, İstanbul, 2002
- Büyükarkın, Bekir, *Bozkırda Sabah*, (i.b.1969), Hakan Yayınevi, 2.baskı, İstanbul, 1973
- Gündüz, Aka, *Dikmen Yıldızı*, (i.b. 1928), Toker Yayınları, 5.baskı, İstanbul, 1990
- Güntekin, Reşat Nuri, *Çalılıkıuşu*, (i.b. 1922), İnkılâp Yayınları, 48. baskı, İstanbul, (tarihsiz).
- Güntekin, Reşat Nuri, *Yeşil Gece*, (i.b. 1928), İnkılâp Yayınları, 26. baskı, İstanbul, (tarihsiz).
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Sodom ve Gomore*, (i.b. 1928), İletişim Yayınları, 12. baskı, İstanbul, 2002
- Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, *Yaban*, (i.b. 1932), İletişim Yayınları, 44. baskı, İstanbul, 2003
- Kocagöz, Samim, *Doludizgin*, (i.b. 1963), Yazko Yayınları, İstanbul, 1981
- Kocagöz, Samim, *Kalpaktılar*, (i.b. 1962), Yazko Yayınları, İstanbul, 1981

- Mehmet Rauf, *Kurtuluş (Halâs)*, (i.b. 1929), Arma Yayınları, 2. baskı, İstanbul, 1998
- Tahir, Kemal, *Esir Şehir Mahpusu*, (i.b. 1961), Adam Yayınları, 4. baskı, İstanbul, 2002
- Tahir, Kemal, *Yorgun Savaşçı*, (i.b. 1965), Tekin Yayınevi, 16. baskı, İstanbul, 2002
- Tarık Buğra, *Küçük Ağa*, (i.b. 1968), Ötüken Yayınları, 18.baskı, İstanbul, 1999
- Topuz, Hıfzı, *Milli Mücadelede Çamlıca'nın Üç Gülü*, (i.b. 2002), Remzi Kitabevi, 4. baskı, İstanbul, 2002

2.Çalışmamızda Yararlandığımız Diğer Kaynaklar:

a. Ansiklopediler:

- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Devirler/İsimler/Eserler/Terimler, Millî Mücadele Edebiyatı maddesi, C.6, s.360-362.
- Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedisi, Kurtuluş Savaşı maddesi, C.7, s.658-664.
- Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedisi, Millî Mücadele maddesi, C.8, s.797.

b. Edebiyat Tarihleri:

- Bakırcıoğlu, N. Ziya, *Başlangıcından Günümüze Türk Romanı*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1983.
- Enginün, İnci, *Araştırmalar ve Belgeler*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000.
- Enginün, İnci, *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001.
- Kerman, Zeynep, *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998.

- Kudret, Cevdet, Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman, Varlık yayınları, İstanbul, 1965.
- Kutlu, Şemsettin, Başlangıcından Günümüze Kadar Türk Romanları, Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1970.
- Mutluay, Rauf, XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1970.
- Özön, Mustafa, Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, 1965.
- Sevük, İsmail Habib, Tanzimattan Beri Edebiyat Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1962.
- Türk Dünyası El Kitabı, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, C.3, Ankara, 1992.

c. Romancılar Hakkında Biyografik-Monografik Kaynaklar:

- Burdurlu, İbrahim Zeki, Reşat Nuri Güntekin, Toker Yayınları, İstanbul, 1976.
- Akalm, Lütfullah Sami, Mehmet Rauf-Hayatı, Sanatı, Eserleri, Varlık Yayınevi, İstanbul, 1953.
- Aktaş, Şerif, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987.
- Burdurlu, İbrahim Zeki, Romanlarıyla Reşat Nuri Güntekin, İzmir Eğitim Enstitüsü, Uyanış Dergisi Yayınları, İzmir, 1971.
- Coşkun, Erdoğan, Mehmet Rauf, Toker Yayınları, İstanbul, 1976.
- Enginün, İnci, Halide Edip Adıvar'ın Eserlerinde Doğu ve Batı Meselesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul, 1978.
- Önertoy, Olcay, Reşat Nuri Güntekin, Türk Dil Kurumu Yayını, Ankara, 1983.
- Önertoy, Olcay, Reşat Nuri Güntekin, Yaşamı, Kişiliği, Yapıtlar, Seçmeler, Altın Kitaplar Yayınevi, 3. baskı, İstanbul, 1991.

- Özbalcı, Mustafa, Mehmet Rauf'un Romanlarında Şahıslar Kadrosu, M.E.B. Yayınları, İstanbul, 1997.
- Taş, Songül, Samim Kocagöz, Yazar-Eser-Üslup, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
- Uraz, Murat, Aka Gündüz, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve Eserlerinden Parçalar, Semih Lütfi Erciyas Sühûlet Kitabevi, İstanbul, 1938.

d. Millî Mücadele Hakkında Tarihî Kaynaklar:

- Belen, Fahri, *Askerî Siyasal ve Sosyal Yönleriyle Türk Kurtuluş Savaşı*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973
- Gençoğlu, Ali Cenap, Haz. Erhan Palabıyık, *Kurtuluş Savaşı Günlüğü*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
- Gökbilgin, Tayyip, *Millî Mücadele Başlarken* c.I-II, Ankara, 1959-1965
- İnan, Prof. Dr. A. Afet, *Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. baskı, Ankara, 1998
- Karabekir, Kâzım, *İstiklâl Harbimiz*, Türkiye Yayınevi, 2. baskı, İstanbul, 1969
- Kıymaz, Ahmet, *1918- 1928 Arası Romanda Millî Mücadele*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991
- Onay, Ahmet Talât, Haz. Cemal Kurnaz,Şefika Kurnaz, *Millî Mücadele Yazıları*, M.E.B yayınları, İstanbul, 1995.
- Özalp, Kâzım, *Millî Mücadele (1919-1922)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 3. baskı, Ankara, 1988
- Sakallı, Bayram, *Ankara ve Çevresinde Millî Faaliyetler ve Teşkilatlanma*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

- Tansel, Fevziye Abdullah, *İstiklâl Harbi'nde Mücâhit Kadınlarımız*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 2. baskı, Ankara, 1991
- Yakar, Aytekin, *Türk Romanında Millî Mücadele*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, 1973
- Yalazan, Talat, *Türkiye'de Yunan Vahşet ve Soy Kırımı Girişimi*, (15 Mayıs 1919-9 Eylül 1922), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994

e. Millî Mücadele Hakkında Makaleler:

- Abacı, Tahir, “Esir Şehrin İnsanları- Esir Şehrin Mahpusu-Yorgun Savaşçı”, *Türk Romanında Kurtuluş Savaşı*, Haz. Mürşit Balabanlılar, Türk İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2003, s.173-210.
- Binyazar, Adnan, “Türkün Ateşle İmtihanı-Ateşten Gömlek-Vurun Kahpeye”, *Türk Romanında Kurtuluş Savaşı*, Haz. Mürşit Balabanlılar, Türk İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2003, s.24-71.
- Buğra, Tarık, “Kurtuluş Savaşı: Niçin ve Nasıl?”, *Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı*, S.298, Temmuz 1976, s.113-116.
- Can, Fahri, “ İlk Millî Kuvvet Nasıl Kuruldu?”, *Yakın Tarihimiz*, c.III, İstanbul, Tarihsiz, s. 28-29.
- Coşkun, Zeki, “Yaban-Ankara- Sodom ve Gomora”, *Türk Romanında Kurtuluş Savaşı*, Haz. Mürşit Balabanlılar, Türk İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2003, s.94-132.
- Çay, M. Haluk, “Şark Meselesi veya Emperyalistlerin Türk Politikası”, *Türk Kültürü*, S.350, Haziran 1992.

- Fethi Naci, “Yeşil Gece”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı, Haz. Mürşit Balabanlılar, Türk İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2003, s.146-156.
- Işık, Hüseyin, “Anadolu’da Yunan Mezalimi”, Üçüncü Askerî Tarih Semineri, Ankara, 1986, s.377-394.
- İleri, Selim, “ “Dikmen Yıldızı” Üzerine”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, S.298, Temmuz 1976, s. 48-49.
- İleri, Selim, “ “Yaban” Üzerine”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, S.298, Temmuz 1976, s. 50-56.
- Kansu, Ceyhun Atuf, “Aliye Öğretmen, Ayşe Hemşire, Halide Onbaşı”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, S.298, Temmuz 1976, s.41-48.
- Kansu, Ceyhun Atuf, “Ulusal Kurtuluş Savaşı Üzerine”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, S.298, Temmuz 1976, s.2-40.
- Kocagöz, Samim, “Niçin Kurtuluş Savaşı Romanı?”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, S.298, Temmuz 1976, s.109-112.
- Kökden, Uğur, “Dikmen Yıldızı”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı, Haz. Mürşit Balabanlılar, Türk İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2003, s.133-145.
- Kurdakul, Şükran, “Samim Kocagöz’ün Romanlarında Kurtuluş Savaşçıları”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, S.298, Temmuz 1976, s.78-85.
- Küçük, Cevdet, “Şark Meselesi Hakkında Önemli Bir Vesika”, Tarih Dergisi, S.32, Mart 1979.
- Nutku, Emrullah, “İşgal Günlerinin Acı Hatıraları”, Yakın Tarihimiz, c.II, İst. Tarihsiz, s.26-27.
- Onaran, Mustafa Şerif, “Yorgun Savaşçı”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, S.298, Temmuz 1976, s.68-78.

- Özkaya, Yücel, “Ulusal Bağımsızlık Savaşı Boyunca Yararlı ve Zararlı Dernekler”, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S.10, Kasım 1987.
- Samkoyuncu, Ali, “Şark Meselesi ve Tarihsel Gelişimi”, Askerî Tarih Bülteni, S.36, Şubat 1994.
- Uyguner, Muzaffer, “Küçük Ağa'nın İnsanları”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı Özel Sayısı, S.298, Temmuz 1976, s.85-93.
- Yakar, Aytekin, “Halâs”, Türk Romanında Kurtuluş Savaşı, Haz. Mürşit Balabanlılar, Türk İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2003, s.157-159.
- Yazman, M.. Şevki, “İstiklâl Savaşında Mehmetçik”, Yakın Tarihimiz, C.III, İstanbul, 1962.

ÖZET

Kurtuluş Savaşı, tarihimizde önemli bir yere sahiptir. Bu savaşta Türk milleti, kadını, erkeği, çocuğu, yaşlısıyla düşmana karşı mücadele vermiştir. Kurtuluş Savaşı, edebiyatımızda birçok şiire, hikâyeye, romana ilham kaynağı olmuştur.

İncelediğimiz on beş roman, Kurtuluş Savaşı'nın çeşitli yön ve evrelerini anlatmaktadır. Bu romanlarda kadınlara olumlu ve olumsuz şekillerde yer verilmektedir. Sirtında mermi taşıyan, varını yoğunu hatta canını vatana feda eden olumlu kadın tiplerinin yanında; yabancı hayranı, bilinçsiz, millî ve manevî değerlerden yoksun olumsuz kadın tipleri de çizilmiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; incelediğimiz romanlarda askerî, sağlık, lojistik ve benzeri alanlarda düşmana karşı verilen mücadeleye katkı sağlayan vatansever kadın tipleri ve kozmopolit, düşmana karşı verilen direnişin karşısında olan olumsuz kadın tipleri vardır.

ABSTRACT

Turkish war of Independence, has an important role in our history. In this, war, all Turkish people, include woman, man, children, yougnand old, has fought against enemy.

Independence war of Turkish Republic, has been an inspiration source for our literature. Lots of novel, story, poem has been written according to this perfect Independence War.

This study, we studied on 15 novels. In these novels, which are examined in our study, tell us Turkish war of Independence with different ways. In these novels, woman had been told us sometimes positive point of view and sometimes opposite. Although the woman, who can do everytihgn for own values and homeland; it had been told another woman type who is far off the values, beliefs.

Consequence, we can say that, in our studied novels, patriot woman type and cosmopolitan, antagonistic woman type werecompared in such areas like military, logistics, health.